1. Indledning

Danmark havde efter 2.verdenskrig deltaget i en række fredsbevarende missioner, men missionen på Balkan adskilte sig fra de andre fredsbevarende missioner både med hensyn til størrelse og karakter. Især missionen i Bosnien, der var en fredsbevarende mission midt i en krig. Danmarks indsats på Balkan begyndte i 1992 og siden har 27 500 mænd og kvinder deltaget. I perioden 1993-1995 havde Danmark 1290 soldater på Balkan, hvoraf 290 var i Bosnien. Af de 290 hørte 130 til DANSQN – den danske kampvogneskadron.[1] Det, der gør DANSQN interessant er, at det var første gang i FN's historie, at man brugte kampvogne i en fredsbevarende mission, hvilket skabte større interesse fra både de internationale og de danske medier, især i forbindelse med *Operation Bøllebank*. DANSQN blev symbolet på at FN ikke længere ville finde sig i at blive beskudt.

DANSQN udsendelse til Bosnien skete i forbindelse med etableringen af sikkerhedszonerne i efteråret 1993, og missionen varede til december 1995, hvor krigen sluttede. Selve konceptet om sikkerhedszonerne brød sammen ved at sikkerhedszonerne Srebrenica og Zepa blev indtaget i sommeren 1995. DANSQNs kampvogne skulle sikre de svenske soldater og som en del af NORDBAT 2 løse opgaven i forbindelse med at sikre nødhjælp til området, afskrække angreb mod sikkerhedszonen, udføre humanitære opgaver og opretholde Tuzlas status som sikkerhedszone. [2]

[1] 10/97 Beretning om aktivitets- og ressourcestyringen ved forsvarets deltagelse i fredsstøttende operationer nr. 0108-3902 s.21-23

[2] Juul, Mette og Wadskjær Nielsen. 2004. *12 år på Balkan*. København: Forsvarets Oplysnings og Velfærdstjeneste. s.46, 52-56

1.1 Problemstilling og problemformulering

I specialet analyseres forskellige problemstillinger i forbindelse med missionen. Der diskuteres og reflekteres over de danske soldaters uddannelse og bevidsthed i forhold til missionen de blev sendt til. Hvorfor udsendte Denmark kampvogne som en del af en fredsbevarende mission? Hvad var soldaternes rolle og hvad gik missionen ud på? Hvilke forhindringer stod i vejen for DANSQN i forhold til de stridende parter og FN's politik og mandat i området? Herunder analyseres og diskuteres om FN's politik i området og konceptet med sikkerhedszonerne havde en positiv effekt på missionen og soldaternes sikkerhed. Var der konflikter mellem DANSQN og de stridende parter og hvad skyldes disse konflikter? Hvad var resultaterne af DANSQN's mission og i hvor høj grad var den danske og dermed også NORDBAT 2's deltagelse en succes i forhold til den overordnede FN mission i Bosnien? Hvad var resultaterne og konsekvenserne af missionen?

Formålet med specialet er at beskrive DANSQN deltagelse i den fredsbevarende mission i Bosnien i perioden fra oktober 1993 – december 1995. Den konkrete problemformulering vil være: "*Der foretages en undersøgelse af forløbet af DANSQN's mission i Bosnien i perioden oktober 1993 – december 1995. Herunder undersøges det, hvad formålet med missionen var og hvordan den danske FN-styrke udførte sine opgaver i forhold til de stridende parter og i forhold til FN-mandatet og konceptet om Sikkerhedszonerne. Desuden foretages der en vurdering af resultater og konsekvenser af missionen.*"

1.2 Afgrænsning

Danmarks deltagelse på Balkan omfattede flere af delstaterne – Kroatien, Bosnien og Hercegovina og Makedonien og senere Kosovo. I Bosnien havde Danmark FN-soldater både i Kiseljak ved Sarajevo, som en del af FN's hovedkvarter og som kampvognseskadron(DANSQN) i Tuzla, som en del af NORDBAT 2. Dette speciale beskæftiger sig udelukkende med DANSQN, men der skal dog påpeges at DANSQN virkede som en del af NORDBAT 2 og dens hovedopgave var knyttet til den svenske del af bataljonen

og dette medfører at jeg også skal forholde mig til de svenske kompagnier. Der skal yderligere nævnes at DANSQN bestod af fem hold igennem sin periode i Bosnien og specialet vil forholde sig til alle fem hold og der vil bruges episoder fra alle holds tid i Bosnien. DANSQN var udstationeret i Bosnien i perioden oktober 1993 – december 1995, hold 1 (11.oktober 1993 – 10.04.1994), hold 2 (10.04.1994 – 10.10.1994), hold 3 (10.10.1994 – 31.03.1995), hold 4 (31.03.1995 – 14.10.1995) og hold 5 (14.10.1995 – 22.12.1995). Hold 5 blev i Bosnien til april 1996, men som del af NATO.[3]

Der er en række problemstillinger, der har relevans for problemstillingen til dette speciale, men som kun berøres eller må undlades på grund af specialets størrelse. Den personlige motivation til udsendelsen, forholdet mellem de danske soldater, forholdet mellem de danske og svenske soldater, svenskernes anderledes tilgang til den fredsbevarende mission, motiverende og demotiverende faktorer i forbindelse med kontakten til familien, kammeratskab, forholdet til de stridende parter og forholdet til de civile er en række faktorer der har relevans for missionen og opgaveløsningen. Bevidstheden om den psykiske påvirkning nævnes i forbindelse med uddannelsen, men de psykiske eftervirkninger er et mere omfattende emne, der fravalgt på grund af plads. På baggrund af mine interviews kan jeg også konkludere at flertallet af de menige soldater ikke føler sig anerkendt for deres indsats, men dette er igen grundet specialets kvantitative rammer fravalgt.

2. Kilder

Der er en del materiale der omhandler DANSQN's mission i Bosnien, men dets omfang er begrænset. Hermed skrevet optræder informationer om DANSQN i meget forskelligt materiale, men oftest med et perifert omfang på en fire-fem sider hvis ikke mindre. Det svenske forsvar var med til at udgive mindebøgerne for alle de udsendte hold og derudover har nogle af de svenske FN-veteraner skrevet bøger om deres oplevelser. I Danmark har oberstløjtnant Lars Møller, der var næstkommanderende for NORDBAT 2 hold 2, skrevet *Operation Bøllebank*, der omhandler hold 2's oplevelser under missionen. Denne bog er det

[33] *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*,s.9-26, 1997. *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.30-39, 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje.s.11 og *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon, s.157-164 UNPROFOR DANSQN 3 NORDBAT 2* og *DANSQN 5 C-SQN 1 okt 1995 – apr 1996*, Juul, Mette og Wadskjær Nielsen.s.57

eneste sammensatte værk, der behandler DANSQN i sin helhed. Udover denne bog, så har forsvaret udgivet en række bøger, der har relevans for dette speciale. Dette er både bøger, der beskriver Danmarks deltagelse i de fredsbevarende missioner, samt bøger, der omhandler de psykiske konsekvenser af udsendelsen. DANSQN's deltagelse som en del af NORDBAT 2 sker i perioden oktober 1993 – december 1995 og dette medfører at de officielle dokumenter fra perioden ikke er tilgængelige. Udover det nævnte materiale, så udgøres hovedvægten af kildematerialet af interviews. Interviews og de ovenfornævnte bøger suppleres af samtidskilder erhvervet via soldaterne, så som krigsdagbøger, officielt korrespondance, erindringer, tegninger baseret på militære luftfotos, fotografier, videodagbøger, avisartikler og artikler udgivet i forskellige regimentsblade, som tilsammen udgør det primære kildemateriale i forhold til problemstillingen.

En række af forskellige kilder udgør således det informative grundlag for specialet, men alle de benyttede kilder har kildemæssige problemer, som man løbende bliver opmærksom på når de anvendes i analysen eller diskussionen. Kilderne og de problemer de hver især kan repræsentere som kildemateriale bliver beskrevet i de næste afsnit.

Der er også en række faktorer, som jeg løbende er blevet opmærksom på, men som alligevel fortjener omtale. Intervieweren kan påvirke de interviewede personer via spørgsmålene. Måden man stiller spørgsmål på medfører forskellige svar. Som eksampel kan der nævnes spørgsmål om mandatet, dvs. FN's mission, opgaver og tilgangsmåden. I specialet stilles der spørgsmål om mandatet var en hindring for udførelsen af missionen. De fleste soldater giver udtryk for at der skulle have været et mere robust mandat og at FN's *"Rules of engagement"* blev brugt imod dem. I en undersøgelse foretaget af Wolfgang Biermann, der var leder for dansk - norske forskningsprojekt om FN fredsbevarelse, stilles der spørgsmål om officererne bakker op omkring de grundlæggende FN principper: *samtykke*, *neutralitet* og *brug af magt i selvforsvar* og resultatet er at 8 ud af 10 udspurgte officerer støtter de fredsbevarende principper. Wolfgang Biermanns undersøgelse viser også at 9 ud af 10 udspurgte officerer mente at mandatet var i kontradiktion med virkeligheden i felten. Så den grundlæggende forskel ligger i fortolkningen af *Rules of engagement* og neutralitets princippet. Mens Biermanns undersøgelse påviser deres vigtighed, så fremkommer det i interviews brugt til dette speciale, at neutralitetsprincippet kunne til tider bøjes, hvis det øgede sikkerhed for

soldaterne i felten, samt at *Rules of engagement* var et irritationsmoment for soldaterne og samtidig øgede risikoen for deres sikkerhed.[4] Som det ovenstående afslører, så er spørgsmålet ikke om de fredsbevarende principper er *"de rigtige"*, men om de giver de rigtige forudsætninger for løsningen af opgaver i konflikter, som den i Bosnien. Hvis intervieweren havde stillet spørgsmål på samme måde i sit speciale i forbindelse med de fredsbevarende principper, så havde konklusionen højest sandsynligvis været den samme, som i Wolfgang Biermanns undersøgelse. Så vil det ikke fremkomme at de selvsamme principper også var med til at hæmme missionen og løsningen af opgaverne.

I forbindelse med påvirkningen, så måtte jeg forholde mig til min egen baggrund. Jeg er selv født og opvokset i Bosnien og er som følge af krigen kommet til Danmark. Min familie havde deltaget i krigen på en af de stridende parters side. Det er noget som jeg måtte forholde mig til. Jeg har prøvet at forholde mig objektivt til de stridende parter og til det formål kunne jeg benytte mig af historiestudiets krav om objektivitet. I specialet analyseres og diskuteres i forbindelse med FN's neutralitet og de fredsbevarende principper. På grund af min baggrund kunne jeg have det svært med at forholde mig objektivt til netop neutralitetsbegrebet. Derfor har jeg valgt at læse et andet speciale fra SDU, der omhandler danske FN soldater på Cypern og derved få indsigt i hvordan en specialeskriver, uden tilknytning til Cypern, ser på neutralitet. Jeg kunne konkludere, at der kan forekomme anderledes vurderinger af neutralitet. Lasse Bisbjerg Nielsen, der har skrevet specialet om danske FN soldater på Cypern omtaler en episode, hvor en dansk politibetjent forærer en tyrkisk cypriot et ur. Denne handling vurderes til at være et brud på neutralitet.[5] Lignende handlinger i Bosnien har jeg ikke vurderet som brud på neutralitet. Kulturen på Balkan i forbindelse med interaktionen mellem mennesker inkluderer gaver og denne handling ville opfattes som en høflig gestus. FN styrkerne skal forholde sig neutrale, men de skal også have et godt forhold til de stridende parter for at kunne løse opgaverne. Selvom jeg vælger at vurdere lignende situationer anderledes, så er denne form for eksempler vigtige for min egen objektivitet i forhold til specialets nøgleemner.

---

[4] Biermann, Wolfgang og Martin Vadset. 1999. *UN Peacekeeping in Trouble: Lessons Learned from the Former Yugoslavia*. Aldershot: Ashgate.s.85-95 og Interviews med alle 5 hold

[5] Nielsen, Lasse Bisbjerg. *Cypern 1*. Esbjerg: Syddansk Universitet. s.77

2.1 Samtidige kilder

Som det er blevet nævnt tidligere så er en række samtidige kilder fra perioden ikke tilgængelige for offentligheden. En del af de samtidige kilder som bruges i specialet er erhvervet via de interviewede soldater eller fra FN museet i Padborg, andre er blevet hentet fra internettet eller via henvendelser til Rigsarkivet. Dette gælder *"Krigsdagbogen*" for hold 3, gæstedagbog, skitser og tegninger over indsatsplaner, officielt korrespondance til de pårørende, nyhedsbreve til soldaterne, fotografier, FN resolutioner og Folketingsbeslutninger i forbindelse med de danske FN soldater i Bosnien. I forbindelse med FN-resolutionerne, så inddrages de som er relevante for indsættelsen af UNPROFOR, "*Rulles of engagement"* og sikkerhedszonerne.[6] Med henblik på Folketingets beslutninger, så bruges der: *Folketinget: Lov- og beslutningsforslag: betænkninger, beretninger m.v. vedr. Forsvarsudvalget 1992-93 - B 107 (oversigt): Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk engagement ved FN's fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR), Folketinget: Forsvarsudvalget (B 107 - bilag 24) Betænkning afgivet af Forsvarsudvalget den 17. august 1993, Betænkning over Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk engagement ved FNs fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR)* og *Beretning om aktivitets og ressourcestyringen ved forsvarets deltagelse i fredsstøttende operationer.*[7] De beskriver lovgivningen og folketingsbeslutningerne og i denne forbindelse, den danske deltagelse i fredsstøttende operationer i det tidligere Jugoslavien.

Krigsdagbogen giver indblik i soldaternes virke dag for dag. Det skal dog nævnes at krigsdagbogen blev skrevet af en enkelt person, en officer. Dette har en betydning da officererne havde forskellige ansvarsområder, så i den nævnte krigsdagbog bliver der beskrevet meget i forbindelse med humanitære opgaver, mens andre opgaver blot bliver nævnt, men ikke detaljeret beskrevet. Samtidig betyder det at vi får en mands syn på eksempelvis forholdet til de stridende parter og den civile befolkning. Krigsdagbogen var dog

---

[6] http://www.nato.int/IFOR/un/u910925a.htm 26.05.2009

[7] Rigsarkivet, 10/97 Beretning om aktivitets- og ressourcestyringen ved forsvarets deltagelse i fredsstøttende operationer nr. 0108-3902, Folketinget: Lov- og beslutningsforslag:betænkninger, beretninger m.v. vedr. Forsvarsudvalget 1992-93 - B 107 (oversigt): Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk engagement ved FN's fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR) og Folketinget: Forsvarsudvalget (B 107 - bilag 24) Betænkning afgivet af Forsvarsudvalget den 17. august 1993, Betænkning over Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk engagement ved FNs fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR)

tilgængelig for alle, så den skulle i princippet repræsentere hele eskadronens holdninger.[8] Gæstedagbog, skitser og tegninger over indsatsplaner, officielt korrespondance til de pårørende og nyhedsbreve til soldaterne giver indsigt i soldaternes hverdag, opgavernes karakter og eskadronens forhold udadtil.[9]

Udover de ovenfornævnte samtidige kilder, så bruges der også andre samtidige kilder, som aviser, videodagbøger, TV - udsendelser og fotografier.[10] Med henblik på fotografier, så bruges der i specialet også billeder, som jeg har taget i Bosnien i august 2008 i forbindelse med interviews udført ved samme lejlighed.

Aviserne er en udmærket kilde fra perioden men de skal behandles kildekritisk.[11] Inden selve indholdet i avisartiklerne vurderes, så skal man også være klar over journalistens rolle. Journalisternes fremstillinger af diverse hændelser kan være påvirkede af omgivelserne, de personer journalisten er i kontakt med og en form for sympati for en af de stridende parter. Selve avisartiklerne i forbindelse med DANSQN kan være meget sensationspåvirkede. Dvs. at flere af artiklerne fra perioden for det meste omtaler de episoder, der var sensationelt nyhedsstof. Mediedækning af de forskellige hold afhang af befalingsmændenes ønske om kontakt til medierne. Manglende kontakt betød også manglende informationer og det sammen med medierne interne konkurrence betød at de bragte nyheder frem på baggrund af spinkle informationer og som ikke altid var i overensstemmelse med virkeligheden. En eksampel på det kan være artiklen fra *Jyllandsposten* fra den 2. marts 1997, hvori forfatterne til artiklen nævner som en af grundene til at forsvarsministeren Hans Hækkerup valgte at udsende kampvogne til Bosnien, var at han har under sit besøg i Kroatien havde set en svensk pansermandskabsvogn, der var gennemhullet af en serbisk granat.[12] Problemet ved denne information er at der ikke fandtes svenske FN soldater i Kroatien. Svenske FN soldater befandt sig i Bosnien som del af NORDBAT 2 og i Makedonien som del af NORDBAT 1. Incidentet som benævnes i artiklen forekom i Bosnien i 1994, hvor Hans Hækkerup var på

[8] Krigsdagbogen har jeg erhvervet af en af soldaterne fra hold 3, dog ikke selve forfatteren. Soldaten påkrævede diskretion i forbindelse med dagbogen og derfor henvises der ikke til ham.
[9] Jesper Legarths personlige papir, Uffe Jørgensens personlige papir, FN museet i Padborg
[10] Michael C. Nielsens (hold 3) private billeder, FN - museet
[11] Hansen, Søren Toft. 2001. *Det stod i avisen – kildekritiske overvejelser ved brug af aviser*. Aalborg Universitet. Aalborg, s. 9-19
[12] Andersen, Simon og Jesper Larsen. Høj Cigarføring. *Jyllands Posten.* 2.marts 1997.

besøg hos den danske kampvogneskadron.[13] Som et andet eksempel kan nævnes avisartiklen fra B.T. af den 27.oktober 1994, hvor både beskrivelsen af selve kamphandlingerne under *"Operation Amanda"* og begrundelsen af hvorfor kampvogne ikke havde fået luftstøtte er ikke i overensstemmelse med hverken hold 3's krigsdagbog, interviews med soldaterne fra hold 3 eller artiklen om Operation Amanda skrevet i Militærtidsskriftet *Kentaur*.[14] Disse eksempler er for det meste gældende for de mere sensationsomspændte overskrifter, mens en række artikler er med til at belyse hverdagen for de danske soldater, den humanitære hjælp udført af soldaterne og de forhindringer i udførelsen af missionen som forholdet til de stridende parter og den manglende luftstøtte. Derudover bruges de som kilde til situationen i Tuzla op til DANSQN's ankomst og under DANSQN's mission. Dermed er de udmærkede kilder til at supplere andet materiale. I specialet bruges hovedsageligt danske, amerikanske, britiske, tyske og bosniske aviser.

Selve udvælgelsen af avisartikler foregik på basis af læsningen af de svenske mindebøger, *Operation Bøllebank*, andre værker udgivet af militæret samt problemstillingen i specialet. I første omgang blev der udvalgt de store landsdækkende aviser som *B.T.*, *Berlingske Tidende*, *Information*, *Jyllandsposten og Ekstrabladet*, men efter at jeg blev bekendtgjort med at hold 3 havde en særlig aftale med lokale aviser i Hjørringområdet, så blev visse avisartikler fra lokalaviser endvidere inddraget. Det er dog tydeligt, som også kan ses ud af litteraturlisten at medierne skrev særlig meget om bestemte forhold, som hold 1's lange og besværlige rejse til Bosnien, konflikter med de stridende parter på hold 2 og 3 og bygningen af flygtningelejren, udført af hold 4, til flygtninge fra Srebrenica, efter at denne sikkerhedszone blev løbet over ende i sommer 1995. Disse episoder udgør sensationelt nyhedsstof og derfor fik de også interesse af de danske medier. For at vise forholdet, så er der i specialet 7 avisartikler der omtaler de danske soldaters hverdagsliv i lejren over fem hold, mens der er 20 avisartikler, der omtaler *Operation Bøllebank*, hvor de danske FN soldater fra hold 2 kommer i kamp med serbiske soldater. *Operation Amanda*, hold 3's konfrontation med de serbiske styrker ved Gradacac er omtalt i 14 avisartikler fra perioden. Op til hold 1's afrejse og under den lange

[13] Hækkerup, Hans. 2002. På skansen. Lindhardt og Ringhof s.113
[14] Krigsdagbog for hold 3, Interviews med hold 3 og Kristensen, J.1995. Operation Amanda. *Kentaur*. Tillæg til nr.2. s.2-10, Nederland, Peder. Danske kampvogne nedkæmpede serbere. *B.T.* 27.10.1994.1.sektion.s.16,

rejse på fem måneder til Bosnien er der ca. en artikel om dagen i de fem måneder, der omtaler kampvogneskadronen.

Med henblik på de aviser fra udlandet, så inddrages de med henblik på specifikke hændelser som f.eks. *Operation Bøllebank*, der får en enorm omtale i verdenspressen, der i høj grad søgte handling fra FN's side.

De bosniske aviser, lokale aviser i Tuzla, som bruges i specialet er kigget igennem systematisk med henblik på at jeg kunne danne mig et indtryk af de repræsentative lokalavisers syn på FN og dermed også NORDBAT 2 og DANSQN.

Artiklerne i de militærtidsskrifter og regimentsblade er for det meste af den mere militærtekniske art. Dvs. de omhandler militærtekniske problemer ved kampvognene i bjergområdet eller den taktiske anvendelse af kampvognene og selve krigsførelsen. De inddrager dog konkrete episoder fra missionen, som så er med til at belyse både problemstillinger under missionen og de hændelser, der fandt sted mellem FN og de stridende parter.

I forbindelse med den kildekritiske vurdering af Tv-reportager og videodagbøger, der omhandler DANSQN i Bosnien, så er jeg blevet opmærksom på at videodagbøgerne var lavet af enkelte soldater, der var udvalgt til at optage og fortælle om deres oplevelser. De informationer som bliver fremlagt i videodagbøgerne repræsentere soldaternes subjektive opfattelse af situationerne. Herudover er videodagbøgerne senere blevet tilpasset til mediernes brug. Dvs. mediet, i dette tilfælde DR1, som har bestilt videodagbøgerne, - er med til at bestemme hvad der skal vises. De har dog værdien i at fremvise hverdagen blandt soldaterne og de giver et indtryk af soldaternes glæder, frustrationer, opgaver og andre relevante ting i forbindelsen med missionen. I specialet bruges to Tv-reportager: "*Den lange vej til Tuzla*" og "*Mellem venner og fjender*", der begge bygger på videodagbøger fra området. "*Den lange vej til Tuzla*" er med til at give indblik i hold 1's hverdag i Pancevo, dvs. i den periode, hvor kampvogneskadronens hold 1 befandt sig i Serbien og ikke kunne komme videre til Bosnien. "*Mellem venner og fjender*", som omtaler hold 2, giver god indsigt i hverdagsopgaverne og de

frustrationer som ophobes ved soldaterne i forbindelse med de stridende parter og missionen.[15]

Udover disse to tv-dagbøger vil der i specialet bruges en billedreportage: ”*Billeder fra Kroatien og Bosnien med kommentar*”, der også er med til at give indblik soldaternes hverdag, missionen og opgaverne.

Udover de ovenfornævnte, der er lavet af danske medier, eller på anmodning fra medierne, så har forsvaret selv lavet en udsendelse, der havde til formål at blive vist offentligt, men aldrig blev det. Tv-reportagen hedder *Leoparderne i Tuzla incl Operation Bøllebank.* Den førstnævnte består af en række interviews, der beskriver hold 3’s hverdag og samt deres opgaver. Den sidstnævnte er interview med oberstløjtnant Lars Møller, der fortæller om *Operation Bøllebank*, hvor de danske kampvogne kommer i kamp med de serbiske styrker under opførelsen af en svensk observeringspost.[16]

Der er også brugt TV debatter fra perioden, hvor forsvarsministeren, personer fra militæret, personer fra de humanitære organisationer og kritikere deltager. TV debatterne var med til at give et billede af de aktuelle emner i medierne og samfundet, men de var også karakteriseret af bestemte spørgsmål. Der var f.eks. stor fokus på formålet med tilstedeværelsen af soldaterne i forbindelsen med konfliktløsningen, mens man samtidig formindskede den humanitære betydning af FN-soldaternes tilstedeværelse.[17]

Derudover bruges der i specialet to udenlandske udsendelser om krigen i den tidligere Jugoslavien og dermed Bosnien og Hercegovina. Den BBC producerede dokumentar serie *The Death of Yugoslavia* på 6 afsnit fra 1995.[18] Dokumentarserien omhandler udover en redegørelse og vurdering af baggrunden for krigen også problematikken vedrørende sikkerhedszonerne og UNPROFOR, der er særlig relevante for dette speciale. Dokumentarserien indeholder en række interviews med politiske og militære nøglepersoner fra det tidligere Jugoslavien. Desuden anvendes en fransk dokumentarserie *Bosna* fra 1994,

---

[15] Videodagbog *Den lange vej til Tuzla* vist på DR 1 mandag d.12.december 1994, Videodagbog *Mellem venner og fjender* vist på DR 1mandag d.19. december 1994
[16] Jerichow, Thomas. 1994. *Leoparderne i Tuzla incl. Operation Bøllebank. København:* Forsvarets mediecenter
[17] 1994. *Hverdag for en Dansk soldat på Balkan.* DR 1 Studie 2001
[18] Percy, Norma. 1995. *The Death of Yugoslavia.* London: BBC

produceret af den prominente franske intellektuelle Bernard Henri Lévy. Dokumentaren indeholder en række interviews med politiske og militære nøglepersoner, samt berører problematikken ved FN's mission i Bosnien. Bernard Henri Lévy viser åbenlys sympati for den bosniske regering og bosnierne i sin dokumentarfilm. Hans fremstilling af FN's magtesløshed underbygges med scener hvor de humanitære konvojer bliver plyndret, den lidende befolkning, serberne der bruger humanitærhjælp som politisk og militærmiddel samt interviews med personer fra de humanitære organisationer, der understøtter Bernard Henri Lévys pointer.[19]

TV - dagbøgerne og billedreportagen er blevet erhvervet ved via FN-museet i Padborg, som jeg har kontaktet og besøgt i forbindelse med kildeindsamlingen. Tv-reportagen *Leoparderne i Tuzla incl Operation Bøllebank* har jeg erhvervet via kontakt med Forsvarets Mediecenter. Dokumentarfilmene *The Death of Yugoslavia* og *Bosna* er del af min private samling.

Fotografier optræder i specialet for at illustrere soldaterne, kampvognene, missionen, omgivelserne og hverdagen. Fotografierne har en supplerende effekt til teksten, men det skal dog huskes at de også skal behandles med kritiske øjne. Fotografier er ikke altid en fuldkommen gengivelse af virkeligheden, men en gengivelse af soldatens/fotografens virkelighed. Ligesom en tekst kan tolkes på flere måder, så kan et billede også vise forskellige ting. I psykologien kalder man effekten for Rubin effekten, efter den danske psykolog Edgar Rubin.[20]

Fotografierne, der bruges i specialet, stammer både fra de private personer, veteranforeningernes hjemmesider, tidligere FN soldaters private hjemmesider og de svenske mindebøger om NORDBAT 2's mission i Bosnien. Fotografierne fra mindebøgerne har til hensigt til at fremstille et idealistisk billede af soldaterne og missionen og det må man tage med i sine overvejelser. De billeder er dog med til at illustrere soldaternes dagligdag og kaste lys over nogle af de opgaver der skulle løses i Bosnien

---

[19] Dokumentarfilm af Bernard Henri Levy.1994. *Bosna*. Les Films Du Lendemain
[20] http://psykologiensveje.systime.dk/index.php?id=883 26.05.2009,
http://www1.yadvashem.org/about_holocaust/studies/ordinary/levein_uziel_full.html 26.05.2009

2.2 Ikke samtidige kilder

Ikke samtidige kilder dækker interviews, mindebøgerne, blåbog, erindringer, en række bøger udgivet af militæret og internettet.

Interviews er en kilde af afgørende betydning for dette speciale af flere grunde. Den første grund er at adgangen til officielle kilder er begrænset, da alle officielle rapporter fra missionen ikke er tilgængelig for offentligheden. Dette gør interviews til en af hovedkilderne, sammen med samtidskilderne, beretningerne, avisartiklerne og tidsskrifterne fra perioden. De giver også indblik i både de tidligere FN-soldaters opfattelse af missionen og hændelserne, samtidig udgør de kilden, oftest eneste kilde, for forskellige aspekter af spørgsmål stillet i specialet.

Der anvendes i specialet to typer interviews. Der er lavet ti interviews med bosnierne og så er der er blevet lavet 19 interviews med de danske FN-soldater fra de fem hold, som i transskriberet form er på 450 sider. Der er en kort præsentation af de interviewede personer på s.129-133, men de transskriberende interviews vedlægges ikke på grund af omfanget, men de kan naturligvis leveres hvis det ønskes.

Det er kvalitative interviews. Interviewene med både de danske soldater og i Bosnien er opbygget som halvstrukturerede interviews - *livsverdensinterview*, der fokuserer på den interviewedes oplevelse af emnet.[21] Forskellen mellem dem er en skelnen mellem to perspektiver – *informant* og *repræsentant*.[22] Perspektivet på bosnierene er i høj grad *informativ*, mens de danske FN soldater kobles med *repræsentantperspektivet*. Interviewene med de danske FN soldater er bygget op omkring problemstillingens indhold og en grundig læsning af mindebøgerne, beretninger udgivet af militæret, personlige beretninger i bogform, avisartikler og militære tidsskrifter. Der er en række problemstillinger forbundet med disse interviews og der er en række generelle problemstillinger i forbindelse med interviews som kilde, som jeg løbende er blevet mere og mere opmærksom på.

[21] Kvale, Steiner. 1997. *Interview – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag s. 19, s.38-48
[22] Kvale.s.19, s.214

2.2.1 Interviews i Bosnien

Interviewene i Bosnien er foretaget med politikere, officerer og journalister. Alle interviewene er lavet med bosniakker. Dette skyldes at DANSQN befandt sig i bosniakkernes område og var i kontakt med dem. Det var kun de befalende for DANSQN og NORDBAT 2, der var i kontakt med de serbiske befalingsmænd. Den anden grund skyldes at de serbiske officerer ikke er villige at tale om konflikterne med FN-tropper. Interviewene er lavet på bosnisk og det er mine oversættelser til dansk, der bruges i specialet.

Af de ti interviews der er blevet lavet, er syv af dem lavet med tidligere officerer. Her skal det understreges at kun et fåtal af dem var professionelle soldater og at de besad civile poster før krigen samt at de fleste af dem vendte tilbage til deres civile arbejde efter krigen. Det høje antal officerer skyldes den art af opgaver som DANSQN udførte. DANSQN var i kontakt med militærstyrkerne i forbindelse med løsningen af missionens opgaver. De syv befalingsmænd spænder over forbindelsesofficerer, der ofte var i kontakt med DANSQN, højtstående officerer til lokale befalingsmænd i de områder, hvor DANSQN var aktiv. Rangen går fra kaptajn til general.

De tre interviews med de tre civile personer er lavet med en journalist (krigskorrespondent), lederen for Røde Kors i Varesområdet under krigen og Tuzlas borgmester under krigen. Krigskorrespondenten har under krigen lavet en reportage om de danske kampvogne og *Operation Bøllebank* for tv Tuzla. Kontakten til de fleste af personerne har jeg fået via min familie, der har bekendtskaber i de politiske og militære kredse og som ellers ville være svært tilgængelige. De andre interviewede personer, som dem i landsbyerne Kalesija og Saraci (se s.129-133) har jeg opsøgt ved at forespørge mig i landsbyerne og på den måde komme i kontakt med befalingsmændene fra under krigen.

Udover de ti interviews, så har jeg været i kontakt med andre personer, læger fra Tuzla's sygehus og beboere i de forskellige landsbyer i området, men har så fravalgt dem både fordi jeg ikke kunne regne det med som interview på grund af omfanget (oftest var det kun et par sætninger), men også fordi jeg kunne fornemme at de ikke kunne skelne mellem de danske,

norske og svenske soldater. Nogen kunne heller ikke skelne i tidsrummet, da de begyndte at sammenligne danskerne med finner, og så er vi i perioden efter krigen, da NATO overtog.

To af de ti interviews er blevet lavet efterfølgende via telefon. Dette skyldes at jeg, via mine undersøgelser og samtaler med de danske FN-soldater, kom til informationer der omhandlede Hold 3, 4 og 5's humanitære opgaver i bestemte områder. Her blev nøglepersoner i den militære og civile myndighed kontaktet og dette skyldes at de er lettere at kontakte end tilfældige borgere eller flygtninge, der har været i kontakt med DANSQN. De fleste flygtninge er enten vendt tilbage til deres oprindelsesområder eller blevet spredt i hele Tuzla-regionen.

I forbindelse med officererne, så er jeg løbende blevet opmærksom på de kildemæssige problemer ved interviewformen. Flere af disse officerer besidder højere poster i det bosniske samfund i dag og deres udtalelser er farvet af politiske holdninger eller andre grunde. Samtidig er mange af deres udtalelser påvirket af følelsesmæssige indstillinger til FN og organisationens rolle i Bosnien. Flere af officererne havde givet udtryk for, at når FN ikke ville yde direkte hjælp, så skulle de heller ikke blande sig i sager, som ikke kom dem ved. I forbindelse med journalisten, så er hans udtalelse påvirket af efterrationaliseringen, men også af den sensationsværdi som konflikten mellem DANSQN og de serbiske styrker havde. Desuden er der problemer med den tidsmæssige fastlæggelse og dermed et bredt indtryk af de forskellige holds indsats. De fleste personer, der er blevet interviewet i Tuzla og vest for Tuzla husker bedst hold 2 i forbindelse med *Operation Bøllebank*, men en af interviewpersonerne fra Vares området husker bedst hold 1, der var med til at redde bosniakkerne fra de kroatiske overfald. Interviewpersonerne i Vares fokuserer mest på den svenske del af NORDBAT 2, da den danske eskadron sad fast i Pancevo på det tidspunkt, men hold 2 blev berørt.

Det som er gældende for interviews med både officerer og civile personer er efterrationaliseringen. De interviewede personer udtrykker ofte NORDBAT 2's og derved også DANSQN's eftermæle og ikke den aktuelle situation. I forbindelse med de interviewede personer i Vares området, så giver de udtryk for et ideelt forhold til NORDBAT 2, som

bekræftes ved at indbyggerne i Vares havde opkaldt et gymnasium efter NORDBAT 2.[23] Interviewene giver et meget glorificeret billede af bosniakkernes syn på NORDBAT 2. Andre kilder indikerer at der har været spændinger mellem NORBAT 2 og bosniakkerne i Vares området, især efter at NORBAT 2 havde sprunget et kroatisk ammunitionsdepot i luften, som bosniakkerne ville have fat i.[24] Det samme er gældende for Tuzla. Journalisten Salih Brkic omtaler NORDBAT 2 og især DANSQN meget positivt, men der afsløres imidlertid ikke i interviewet at både dele af den lokale befolkning og dele af den bosniske hær ændrede indstilling mod NORDBAT 2.[25] Disse to eksempler viser et tydeligt tegn på efterrationalisering, som kan udelade begivenheder, der fortæller om de aktuelle begivenheder og ikke eftermælet.

Formålet med interviewene i Bosnien er at de er med til at supplere interviewene med de danske soldater og andre kilder, samt at visse problemstillinger bliver sat i perspektiv og kan diskuteres med indsigt fra flere forskellige sider. Disse interviews er også med til at give et indtryk af opfattelsen blandt befolkningen af DANSQN i Tuzlaområdet. Selv officererne er med til at repræsentere befolkningens syn, da flere af dem var ikke professionelle soldater og i dag besidder civile funktioner som universitetsdekaner, gymnasielærer osv. Desuden er interviewene f.eks. med til at fortælle om betydningen af kampvogneskadronens tilstedeværelse. Der fremkommer i interviewene med de danske soldater at de synes at det var vigtigt at de var med i Bosnien. Denne opfattelse kunne være medvirkende til at de i deres svar på spørgsmål om betydningen af DANSQN tilstedeværelse kom til at overvurdere deres egen rolle. Interviews fra Bosnien er med til at sætte disse opfattelser i et andet perspektiv.

2.2.2 Interviews med de danske FN-soldater

Interviewene med de danske FN-soldater udgør sammen med samtidskilderne, beretningerne, avisartiklerne og tidsskrifterne fra perioden, hovedkilderne til specialet. Interviewene er yderligere med til at besvare de spørgsmål, der direkte er blevet stillet i specialet. Min pointe er, at en række informationer, der ikke er tilgængelige i de øvrige kilder fremkommer i

[23]Interview med Hamdo Fatic, Interview med Ekrem Ahemtovic ,
[24] Interview med Anonym – hold 1
[25]Interview med Salih Brkic

interviewene. Der er blevet lavet 19 interviews fordelt på de fem hold (ca.660 soldater[26]), der har været udsendt. Alle interviews er bygget på de samme spørgsmål, men da de skulle dække fem forskellige hold var nogle spørgsmål mere relevante for nogle hold end andre. Af interviewene fremgår det at både det humanitære arbejde og forholdet til de stridende parter er forskellig fra hold til hold og derfor er nogle spørgsmål mere dækkende for nogle hold. Interviewene tog udgangspunkt i en række forberedte spørgsmål, men de blev ikke fulgt slavisk, dvs. hvis den interviewede person havde besvaret nogle spørgsmål på forhånd, så gik jeg videre med det efterfølgende spørgsmål. Der er dog to interviews der distancerer sig fra de andre, interviewet med major Jesper Legarth og oberst Lars Møller. Jesper Legarth, der var chef for hold 3, valgte at besvare spørgsmålene ved hjælp af det foredrag han har holdt i forbindelse med hold 3's tid i Bosnien. Hans foredrag blev suppleret med spørgsmålene fra interviewet. Oberst Lars Møller, der var næstkommanderende for NORDBAT 2, har skrevet en bog, der er med til at besvare en række spørgsmål fra interviewet, så interviewet med Lars Møller bygger på mere supplerende spørgsmål. Løbende blev jeg opmærksom på at der er en række praktiske og kildekritiske problemstillinger forbundet med interviews med de Danske FN-soldater.

De første praktiske problemer opstod i opsporingen af de tidligere FN-soldater. En væsentlig majoritet af de tidligere kampvognssoldater er ikke i militæret længere, så det var flere problemer forbundet med at finde dem. De mindebøger, der blevet udgivet i Sverige, indeholder ikke alle telefonlister og adresser over soldaterne. Selv i de mindebøger (hold1 og hold 4), hvori der er telefonlister, er der ingen garanti for at de pågældende soldater kan opspores. Da telefonlisterne er 13-15 år gamle, så er der flere af soldaterne, der har skiftet både tlf.nr. og adresse. I forbindelse med de ansatte i militæret, så er der ikke mange af dem, der tilknyttet de enheder, de var del af inden de tog af sted til Bosnien.

Et generelt problem for begge grupper var at ikke alle havde lyst til at lade sig interviewe, så jeg måtte interviewe dem der var interesseret i at lade sig interviewe. Faktisk ud af ca. 60 kontaktede soldater, var kun 19 villige til at lade sig interviewe. Formålet var ikke at lave 60 interviews, da interviews er kvalitative og deres værdi ikke består i antallet, men at de bliver

[26] Juul.s.56

gennemanalyseret.[27] Jeg henvendte mig til 60 personer, da jeg løbende fandt ud af at mange sprang fra og derfor kunne ikke nøjes med at spørge en eller flere ad gangen, men måtte henvende mig til så mange som mulig og så tage dem, der er villige til at lade sig interviewe. Tanken var at lave interviews med tre-fire soldater og derved opnå en spredning over rang fra konstabel til eskadronchef. Derudover var der tre soldater, der ville lade sig interviewe under betingelsen af de kunne forblive anonyme og der var to, som foretrak at besvare spørgsmålene fra interviewet uden at de lod sig interviewe, dvs. de ville selv besvare spørgsmålene skriftligt. Af de andre praktiske problemer, så kan der nævnes at halvdelen af interviewene er lavet over telefonen og at de fleste interviewede personer ville se spørgsmålene inden de sagde ja til at lade sig interviewe. Telefoninterviews har den ulempe at de interviewede personer kan tillade sig at skynde sig med at svare på spørgsmålene. Dette er dog ikke gældende for interviews lavet i forbindelse med dette speciale. Forskellen i længden af interviews skal ses i forhold til rang, dvs. at forskellene interviewernes længde blev påvirket af rang og position i kampvognen. Kendskabet til spørgsmålene har både den fordel at de interviewede personer har tid til at huske tilbage, men samtidig har det den ulempe, at de kan forme deres svar. Der er dog lykkedes at interviewe soldater fra alle hold og interviewpersonerne spænder i rang fra konstabel til oberstløjtnant. Dvs. fra de menige soldater, cheferne for flere af DANSQN holdene og den næstkommanderende for NORDBAT 2. Så spredningen er bred og dermed får man en bred indsigt i DANSQN's virke. Dette kommer til udtryk ved flere lejligheder, men et af eksemplerne kunne være at soldaterne og officererne så anderledes på frivillighed i forbindelse med udsendelsen med missionen. Officererne føler det som en form for stolthed at de blev udpeget, imens flere af konstablerne giver udtryk for at man var "tvunget" til at tage med, da ens karriere i forsvaret ellers ville blive influeret i negativ retning.[28]

Men der er to kildekritiske problemer, der opstår i forbindelse med det ovenstående. Det første er, at på grund af besværligheder i opsporingen af soldaterne, så er både antallet af de interviewede soldater og spektrummet af militærgrad fra de forskellige hold varierende. Der

[27] Kvale.s.75-80

[28] Interview med Flemming Jepsen, Interview med Robbert Rysholt , Interview med J.C. Jensen, Interview med Ulrik Amby , Interview med Brian Olesen, Interview med Lars G. Jensen, Korrespondance med Niels Pedersen, Interview med Anonym – hold 4, Interview med Lars Frederiksen, Interview med Uffe Klixbull Jørgensen , Korrespondance med Mikal Hjortby, Interview med Eddy Hansen, Interview med K. K. Madsen, Interview med Jesper Legarth, Interview med Anonym – hold 1, Halvdelen sagde nej tak til FN. *Politiken.* 20.08.1993. 1.Sektion.s.7

er lavet flest interviews og med bredest spredning mellem menige og officererne fra hold 1, 2, 3 og 4, mens hold 5 har en mindre spredning af rang. Dette medfører at indsigten i hold 5's opgaver bliver afhængig af andre kilder og dermed opstår der begrænsninger med indsigten, end det er tilfældet med hold 1, 2, 3 og 4. Dette gælder også for militærartikler og avisartikler. De første fire hold fik mere interesse fra pressen, da der var mere sensationsstof i forbindelse med dem. Kilderne til hold 5 er yderligere mangelfulde, da der ikke er nogen mindebog for NORDBAT 5. Her skal det dog påpeges at hold 5 kun tilbragte to måneder som FN enhed. Yderligere skal det påpeges at hold 5 fik en stor mediedækning, men denne omhandlede overgangen til IFOR, dvs. NATO's stabiliserende styrke, der skulle sørge for at Daytonaftalen, den aftale der blev indgået af de stridende parter i december 1995 og som afsluttede krigen, blev gennemført og overholdt.

Det andet problem er, at nogle af soldaterne og især officererne, der er blevet interviewet stadig er i militæret. Da de stadig er i militæret, så kan flere af dem ikke have interesse i at få alle informationer frem og deres udtalelser kan blive påvirket af lysten til at glorificere eskadronens opgaveløsning og dermed præsentere det danske militær i det bedste lys og samtidig er de under påvirkning af følelsen om tilhørsforhold. Dvs. man hører til en bestemt enhed og man er stolt af den. Som nævnt tidligere, så er der soldater, der har valgt at være anonyme da de ikke vil sættes i forbindelse med de informationer de opgiver og så kunne det tænkes at ansatte i militæret fravælger at komme frem med denne form for informationer.

Samtidig skal der nævnes at alle interviewpersoner kommer med deres subjektive udlægning af oplevelserne i Bosnien. Den subjektive udlægning er påvirket af egne erfaringer og opfattelser af omgivelserne og det vigtige i omgivelserne. Så interviewpersonerne har til tider forskellig udlægning af bestemte episoder. Det andet problem er tidsrummet. Der er 13-15 år siden, mange af de tidligere FN-soldater var udsendt og tidsrummet har indvirkning på deres minder om bestemte situationer. F.eks. kan der i erindringerne fra selve perioden klar fornemmes frustrationen over for de stridende parter. F.eks. skriver Robert Rysholt Jensen fra hold 2 følgende i sine erindringer af den 29.april 1994, da den meget omtalte "*Operation Bøllebank"* fandt sted: *"..jeg får der i hvert tilfælde fat i, at det er for alvor og at vi skal ud og spille med musklerne og med lidt held prøve om vi kan slå nogle af de møgtjetnikkere ihjel (for selvom vi var UN og skulle forholde os som et slags neutralt udsmider/tæskehold, stod det*

mig meget klart hvem der var de onde selv efter korte tid i landet, dog er jeg ikke sikker på at jeg på det tidspunkt havde set på en jalla og været bevidst om at det var en "serber", serbere var noget som man kunne se i det fjerne lille tårn, som bunkere, steder hvor der kom lysspor fra og nogen der prøvede at lemlæste eller dræbe mig, mine venner, mine kollegaer og de muslimer vi skulle passe på med tilfældige artilleri nedslag, mit store forbrug af CNN på det tidspunkt hjalp nok heller ikke synderligt på min overbevisning, en overbevisning jeg den dag i dag stadig er farvet af).[29] Disse ord er skrevet fire år efter selve hændelsen og de viser en del frustrationer, som ikke fremkommer på samme måde med de interviewede soldater, der skal erindre 13-15 år tilbage. Igennem disse år havde soldaterne mulighed til at forholde sig til perioden i Bosnien, så deres måde at udtrykke sig på bliver mildere. Tidsrummet har også en anden effekt. Flere af soldaterne har været udsendt flere gange, ofte først i Kroatien, dernæst som del af DANSQN og så efterfølgende som IFOR eller SFOR i Bosnien. Dette gør at de ofte blander de forskellige oplevelser eller forbinder dem, så intervieweren skal kunne skelne mellem dem.

Efterrationaliseringer forekommer også på andre punkter i forbindelse med forholdet til de stridende parter. Major Jesper Lagerth, eskadrons chefen for hold 3, udviser forståelse for bosniakkernes forsøg på at dominere deres område og derved også kræve informationer om DANSQN's bevægelse i området.[30] Af dagbogen for hold 3 fremkommer der en frustration blandt DANSQN, fordi bosniakkerne og især obersten Ismet Arapovic (blandt de danske soldater kaldt Arap), chefen for 223. Brigade i Lukavac, gjorde ihærdige forsøg på at begrænse DANSQN's bevægelsesfrihed. Dagbogen artikulerer en meget større frustration end der er at finde i nogen af interviewene med soldater fra hold 3.[31]

Der forekommer også forskellige opfattelser af f.eks. forholdet til de stridende parter blandt officererne og de menige soldater og dette skyldes blandt andet det faktum at officererne var i direkte kontakt med de stridende parters militære- og civile myndigheder. Tidligere i afsnittet blev der nævnt forskellige opfattelser af udsendelsen af enhederne.[32] Disse og en række andre

[29] Erindringer skrevet af Robbert Rysholt Jensen i 1998
[30] Interview med Jesper Legarth
[31] Krigsdagbog for hold 3 16.oktober 1994
[32] Interviews med alle fem hold

aspekter ved missionen opfattes anderledes på forskelligt niveau og dette er vigtig at have med i analysen, hvori interviewene udgør stor tyngde.

Det er især vigtig at have de ovenfornævnte faktorer med i overvejelserne, når bestemte episoder beskrives, analyseres og diskuteres. Herunder tænkes der f.eks. på hændelser, der udvikler sig til konflikter med de stridende parter, måder at forhandle på med de stridende parter og indstillingen i militæret overfor psykiske konsekvenser af udsendelser.

2.2.3 Mindebøger, Blåbøger, erindringer, forsvarets udgivelser og internet

Mindebøgerne er udgivet i Sverige og intensionen med dem er at give et indtryk af NORDBAT 2's indsats i Bosnien. Der er blevet udgivet mindebøger for de første fire hold. Den manglende mindebog for hold 5 skyldes at NORBAT 2 hold 5 kun tilbragte to måneder i området. Alle mindebøger er udgivet efter krigen, men samtidig er de baseret på "krigsdagbøgerne", rapporterne fra selve perioden og på de enkelte soldaters (fra de forskellige kompagnier) erindringer.[33] Mindebøgerne indeholder en kort forklaring af opgaverne, en dag for dag beskrivelse af de vigtigste begivenheder og en kort beskrivelse af de enkelte svenske delinger og kampvogneskadronen. Det er dog begrænset hvor meget der står om kampvogneskadronen, oftest er det blot to-tre sider.[34] De er dog mere dækkende i forbindelse med opgaverne og missionen i forhold til blå bøger, der er lavet af selve holdene fra DANSQN. De blå bøger indeholder en kort beskrivelse af humoristiske episoder forbundet med den enkelte soldat.[35]

Der er en række bøger der omhandler DANSQN's tid i Bosnien. Oberst Lars Møllers bog "*Operation Bøllebank*" er dækkende for hold 2's periode i Bosnien. Bogen er delt i en teoretisk del og en del, der omhandler DANSQN hold 2's tid i Bosnien. Lars Møller fortæller

[33] Krigsdagbogen for hold 3 14.juni.1995 – 09.april.1995
[34] *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*, 1997. *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje, 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje og *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon*
[35] *UNPROFOR DANSQN 3 NORDBAT 2* og *DANSQN 5 C-SQN 1 okt 1995 – apr 1996*

kronologisk om sine oplevelser i perioden.[36] Det er den eneste bog, der uddybende behandler DANSQN. Bogen skal også ses som et resultat af den enorme interesse som *Operation Bøllebank* havde skabt i både den danske og udenlandske presse, samt politiske og militære kredse. *Operation Bøllebank* har fået en høj rangeret status i forsvaret og pressen og bogen lever op til denne status. Beskrivelsen af kamphandlingerne og hovedpersonens egen rolle i dem er ikke altid i overensstemmelse med andre kilder brugt i dette speciale.[37]*Udsendinge for fred* af Ole Luk Sørensen, Kasper Søegaard og Kjeld G.H. Hillingsø er også sammensat af personlige beretninger fra de forskellige FN missioner Danmark har deltaget i. En af beretningerne omtaler DANSQN 2 og Operation Bøllebank.[38] Udgivelser fra Forsvaret *I krig for freden* og *12 år på Balkan* er mere oversigtsværker, der kort fortæller om Danmarks deltagelse i de fredsbevarende missioner og de enkelte enheders opgaver.[39] Fælles for de værker er at de giver et idealiseret billede af den danske indsats i forbindelse med de internationale operationer. Særlig relevans for dette speciale har fremstillingen af betydningen af *Operation Bøllebank* som omtales i kapitel 6. I specialet bruges der også *Min erindring af den 29. april 1994* skrevet af Robbert Rysholt Jensen. Robbert beskriver i sin erindring aftenen, da Operation Bøllebank blev iværksat.[40] Desuden bruges der en række internetsider, både i forbindelse med de forskellige operationer, men især som en portal for indsamling af fotografier.[41]

De ovenfornævnte kilder suppleres af erindringer skrevet af svenske soldater. Der bruges to i dette speciale *Alfa Sierra BA01 – NORDBAT 2 i Bosnien-Hercegovina* af Lars A. Karlsson og *Alpha Tango* af Jimmy Juhlin Alftberg.[42] Deres særlige værdi ligger i, at svenskernes giver deres vurdering af kampvogneskadronens betydning i området. Desuden har den svenske militærhøjskoles lederskabsinstitution med Eva Johansson udgivet en bog *I Basker Blå – Fyra svenska FN – bataljoner i Bosnien*, som stiller og besvarer mange af de samme spørgsmål,

---

[36] Møller, Lars R. 2003. *Operation Bøllebank*. København: Høst & Søn
[37] Interviews med hold 2
[38] Sørensen, Ole Luk et al. 2006. *Udsendinge for fred*. Hellerup: Documentas s.117-131
[39] Rasmussen, Claus Arboe. 2006. *I krig for freden*. København: Folk & Forsvar og
Juul, Mette og Wadskjær Nielsen. 2004. *12 år på Balkan*. København: Forsvarets Oplysnings og Velfærdstjeneste
[40] Erindringer skrevet af Robbert Rysholt Jensen i 1998
[41] http://www.ba03.org/,http://www.milhist.dk/post45/sugarbowl/sugarbowl.htm 26.05.2009, http://www.milhist.dk/post45/boellebank/boellebank.htm 26.05.2009
[42] Karlsson, Lars A.2006. *Alfa Sierra BA01 – NORDBAT 2 i Bosnien-Hercegovina*. Ak-Ronym og
Alftberg, Jimmy Juhlin. 2003. *Alpha Tango*. Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri AB

som bliver stillet i specialet. Men som overskriften antyder, så omhandler de svenske kompagnier, der udgjorde NORDBAT 2. Forskningsundersøgelsen medtager ikke hold 5 (bataljon 5) og dette begrundes med den korte tidsmæssige tilstedeværelse i Bosnien (oktober 1995 – december 1995). Denne udgivelse er bygget på kvantitative interviews hvor ca. 3500 svenske soldater deltager.[43] Mange af undersøgelsernes konklusioner kan dermed være med til at understøtte konklusioner i dette speciale, der bygger på kvalitative interviews.

2.3 Historiografi

Litteraturen er omfattende i forbindelse med krigen i Bosnien og Hercegovina. Krigen havde verdens fokus vendt mod sig og dette resulterede i et stort antal bøger, artikler og film. Litteraturen som er relevant for dette speciale omhandler krigen i Bosnien, FN' s rolle i Bosnien og i denne forbindelse sikkerhedszonerne og UNPROFOR(United Nations Protection Force) - FN's militære del. Krigen i Bosnien og Hercegovina er beskrevet af den danske historiker Karsten Fledelius[44], og hans værker suppleres af biografier af nøglepersonerne under krigen i Bosnien og andre værker skrevet af amerikanske, britiske og bosniske historikere. I forhold til nøglepersonerne i den Bosniske konflikt, der omfatter FN's generalsekretær Boutros Boutros Ghali[45], hans særlige udsending for Jugoslavien Yasushi Akashi[46], EF's udsendinge Lord Owen[47] og en række andre amerikanske diplomater som Richard Holbrooke[48], Madalene Albright[49] og UNPROFOR's øverstbefalende i Bosnien, generalmajor Lewis MacKenzie[50] og senere og mere relevante for perioden hvor eskadronen virkede general Michael Rose[51]. Disse nøglepersoner repræsenterer også forskellige paradigmer i tilgangen til krigen i Bosnien. Paradigmerne er forskellige i at man i første omgang søger en diplomatisk løsning på konflikten, mens det efterhånden i form af presset fra

[43] Johansson, Eva. 1996. *I Basker Blå – Fyra svenska FN-bataljoner i Bosnien.* Karlstad: Karolinens tryckeri
[44] Fledelius, Karsten og Ole Nyeng, 1997. *Det eksplosive Balkan*. København: Alinea, Fledelius, Karsten. 1998. *Jugoslaviens sygdom og død*. København : Gyldendal Uddannelse og Fledelius, Karsten. 1999. *Fra Golfen til Kosovo*. København: Forsvarets Oplysnings og Velfærdstjeneste
[45] Ghali, Boutros Boutros.1999. *Unvanquished a U.S. – U.N. Saga*. New York: Random House
[46] http://www.folkedrab.dk/sw59126.asp
[47] Owen, David. 1995. *Balkan Odyssey*. London: Victor Gollanz
[48] Holbrooke, Richard.1999. *To End a War*. New York: The Modern Library
[49] Albright, Madeleine, 2003. *Madam Secretary*. Kent: Pan Books
[50] MacKenzie, Lewis. 1993. *Peacekeeper.* Toronto: Douglas & McIntyre
[51] Rose, Michael. 1998. *Fighting for Peace*. London: The Harvill Press

USA udvikler sig til en militær intervention. Clinton-administrationens særlige fortaler for militær indgreb var Richard Holbrooke og Madeleine Albright.[52]

I forbindelse med sikkerhedszonerne, så benævnes og diskuteres deres rolle i alle de værker, der omhandler krigen i Bosnien og UNPROFOR. Værkerne repræsenterer også forskellige forklaringer på hvorfor konceptet om sikkerhedszonerne ikke lykkedes i Bosnien. FN's generalsekreter Boutros Boutros Ghali og general Michael Rose, den øverstbefalende for UNPROFOR i Bosnien (1994-1995), mener at konceptet mislykkedes på grund af den manglende styrke, gabet mellem sikkerhedsrådets resolutioner og virkeligheden i feltet, luftstøttens manglende effekt i Bosnien og USA's aggressive politik på vegne af bosniakkerne. Deres konklusioner understøttes af en række værker brugt i dette speciale.[53] Den anden forklaring på, at konceptet om sikkerhedszonerne ikke lykkedes, bygger på en anklage af FN og UNPROFOR i deres tilgang til krigshandlingerne i Bosnien. Denne forklaring bruges af en række amerikanske diplomater som Richard Hoolbroke og Madeleine Albright, samt en række andre journalister og historikere brugt i dette speciale.[54]

Danmarks deltagelse i den fredsbevarende mission på Balkan er blevet beskrevet i en række bøger, tidsskrifter og aviser. I specialet bruges *På Skansen* af Hans Hækkerup, der var Danmarks forsvarsminister i perioden hvor Danmark deltagelse på Balkan kulminerede. Desuden bruges der en række bøger, der omtales i afsnittet omkring de ikke samtidige kilder.

UNPROFOR er også dækket af en stor mængde materiale, men i forbindelse med problemstillingen blev der udvalgt bøger, der er med til at belyse forhindringerne i udførelsen af missionen, forholdet til de stridende parter og befolkningen. Et godt udgangspunkt er *The Blue Helmets A Review of United Nations Peace-keeping.*[55] For at få en forståelse af FN's virke i Bosnien, forhindringerne man stod overfor, FN i den postmoderne verden og konceptet bagom den fredsbevarende proces er følgende bøger dækkende: *Understanding Peacekeeping*

[52] Albright, s. 184-190 og Holbrooke, s.60-78
[53] Ghali, 1999. s. 83-85 og 239, Rose.s.243-245, Stewart, Stephan G. 1996. *Safe Areas in Bosnia: Their Impact on the UN peacekeeping Operation and the Bosnia Civil War.* Kansas: U.S. Army Command and General Staff College s.76-87, Boulden, Jane.2001. *Peace Enforcement - The United Nations Experience in Congo, Somalia and Bosnia*. London: Praeger.s.99-116,
[54] Simms, Brendan.2001. *Unfinest Hour.* London: Penguin Books.s.175-185, Dokumentarfilm af Bernard Henri Levy.1994. *Bosna.* Les Films Du Lendemain, Rieff.s.175-178, Albright, s. 184-190 og Holbrooke, s.60-78
[55] 1996. *The Blue Helmets A Review of United Nations Peace-keeping.* New York: United Nations Department of Public Information

af Alex J. Bellamy og Paul Williams[56], *United Nations Interventionism 1991-2004* af Mats Berdal og Spyros Economides[57] og *Peacekeeping and the International System* af Norrie MacQueen.[58] FN's militære del UNPROFOR's virke med henblik på de nordiske lande suppleres af *Nordic UN Tactical Manual*.[59] I forbindelse med forholdet til den civile befolkning og den negative effekt af FN soldaternes virke, så giver *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations* af Chiyuki Aoi et al.[60] og *Blue Helmets and Black Markets* af Peter Andreas et al.[61] god indsigt. Med henblik på resultaterne og konsekvenserne af den fredsbevarende mission i Bosnien, så bruges der i specialet *UN Peacekeeping in Trouble: Lessons Learned from the Former Yugoslavia* af Wolfgang Biermann og Martin Vedsat. Wolfgang Biermann har ledt den dansk-norske forskningsprojekt om FN fredsbevarelse (DANORP) i perioden 1994-1998. Hans Hækkerup(Danmarks forsvarsminister i perioden), Yasushi Akashi(FN's særlige udsending for den tidligere Jugoslavien) og general Michael Rose(øverstbefalende for UNPROFOR i Bosnien og Hercegovina i perioden 1994-1995) har bidraget med afsnit til denne bog.[62] Bogen repræsenter en forklaring på de problemer FN stod overfor i den tidligere Jugoslavien, samt et forsøg på at imødekomme kritikken som FN måtte lide under og efter operationen i Bosnien. Det mere kritiske syn på FN repræsenteres af David Rieffs *Slaughterhouse – Bosnia and the failure of the west*, der selv var en af de fremtrædende amerikanske journalister i Bosnien under krigen, samt historikeren Simms Brendan.[63]

Den teoretiske del, der omhandler konfliktløsning og problematikken i forbindelse med konfliktløsningen dækkes af *Contemporary Conflictresolution* af Oliver Ramsbothan et al.[64]

Dette speciale bidrager til forskningen ved at det er med til at belyse alle fem holds indsats i Bosnien. Det særlige ved bidraget er at specialet inddrager både den danske og bosniske

---

[56] Bellamy, Alex J. et al. 2004. *Understanding Peacekeeping.* Malden: Polity
[57] Berdal, Mats og Spyros Economides. 2007. *United Nations Interventionism 1991-2004.* Cambridge: Cambridge University Press
[58] MacQueen, Norrie. 2006. *Peacekeeping and the International System*. London: Routledge
[59] Hee, Jørn et al. 1992. *Nordic UN tactical manual – Volume 1*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy og Hee, Jørn et al. 1996. *Nordic UN tactical manual – Volume 2*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
[60] Aoi, Chiyuki et al. 2007. *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*. New York: United Nations University Press
[61] Andreas, Peter. 2008. *Blue Helmets and Black Markets*. London: Cornell University Press
[62] Biermann, Wolfgang og Martin Vadset. 1999. *UN Peacekeeping in Trouble: Lessons Learned from the Former Yugoslavia*. Aldershot: Ashgate
[63] Rieff, David 1995. *Slaughterhouse – Bosnia and the failure of the west*. London: Vintage, Simms, Brendan.2001. *Unfinest Hour.* London: Penguin Books.s.175-185
[64] Ramsbotham, Oliver et al. 2005. *Contemporary Conflictresolution*. Cambridge: Polity

vinkel. Hold 2 bliver belyst i *Operation Bøllebank* af Lars Møller, men bogen er Lars Møllers subjektive erindring. Der findes ikke en sammensat undersøgelse af den danske kampvogneskadron eller en anden dansk enhed på Balkan og den del af forskningen, som har behandlet DANBAT i Kroatien er kun en fokusering på de psykiske eftervirkninger og ikke selve missionen. Den svenske undersøgelse *I Basker Blå – Fyra svenska FN – bataljoner i Bosnien* skrevet af Eva Johansson søger at besvare mange af de samme spørgsmål, som bliver stillet i dette speciale, men denne undersøgelse omfatter kun den svenske del af NORDBAT 2. Samtidig medtager undersøgelsen ikke de bosniske synspunkter og derved søger den ikke at analysere forholdet og konflikterne mellem FN og de stridende parter, den nøjes imidlertid blot med at konstatere det. Desuden bidrager specialet til diskussionen om sikkerhedszonerne og er med til at vise at de grundlæggende fredsbevarende principper, som dannede grundlag for de fredsbevarende missioner, var med til at vanskeliggøre udførelse af opgaverne for DANSQN og i forlængelse heraf undergrave konceptet om sikkerhedszonerne i konflikten i Bosnien.

2.4 Begrebsafklaring

I Bosnien og Hercegovina lever der tre store etniske grupper: muslimer(43%), serber(31%) og kroater(17%) og flere etniske minoriteter. Der vil i dette speciale bruges begge betegnelser *"bosniak"* og *"muslim",* men betegnelsen dækker den samme etniske gruppe. Betegnelsen *"muslim"* skyldes at den største befolkningsgruppe i Bosnien i 70´erne fik mulighed for den etniske betegnelse *"muslim".* Inden da skulle de udtrykke sig enten som serber, kroater eller jugoslaver. Muslimerne i Bosnien valgte så i 1990'erne at ændre betegnelsen *"muslim"* til betegnelsen *"bosniak".* Denne betegnelse er mere dækkende for en etnisk gruppe, mens det forhenværende dækker religiøse tilhørsforhold. Grunden til at der vil bruges begge betegnelser skyldes at de danske FN soldater i interviewene samt andre kilder, især før og under krigen omtaler muslimer, mens der efter krigen bruges betegnelse *"bosniak".* Muslimerne / bosniakkerne vil også i militært henseende omtales som regeringsstyrker eller BiH, som de også bliver officielt kaldt af de danske FN soldater. Bosniakkerne var stærkt repræsenteret i den bosniske hær og det regerende parti SDA, der var et bosniakisk nationalistisk parti. Det skal dog nævnes at andre etniske grupperinger var repræsenteret i den

bosniske hær og den næstkommanderende i den bosniske hær var general Jovan Divjak, en serber.[65]

De tre store etniske grupper er også delt ifølge religionen. Serberne er ortodokse kristne, kroaterne er katolikker og bosniakkerne er muslimer. Der findes dog ateister i alle tre befolkningsgrupper. I forbindelse med Tuzla området, så er billedet meget mere nuanceret. Udover de tre store etniske grupperinger, så boede der et stort antal af minoriteter i området. For at nævne nogle, så var der: albanere, russere, ukrainere, ungarere, tyskere, romanere, rumæner, tjekker osv. Bosniakkerne og minoriteterne blev repræsenteret i regeringshæren, der også omfattede kroatere og serbere.

I specialet bruges betegnelsen *sikkerhedszone* som er en oversættelse af *safe areas*. Oversættelsen varierer i de dansk skrivende værker og *safe areas* oversættes både som *sikre zoner* og som *sikkerhedszoner*. I dette speciale bruges betegnelsen sikkerhedszoner.

I afsnit 12. *Register* er en række forklaringer på forkortelser brugt i dette speciale.

2.5 Fremgangsmåden

I specialets kapitel 3 vurderes baggrunden for konflikten i det tidligere Jugoslavien og dermed Bosnien og Hercegovina. Herudover vurderes FN's fredsbevarende mission og Danmarks deltagelse. I forbindelse med Danmarks deltagelse foretages en analyse i forbindelse med kampvogneskadronens deltagelse i den fredsbevarende mission.

Kapitel 4 omhandler den danske kampvogneskadron DANSQN. Der analyseres og diskuteres uddannelse af de fem hold, der har deltaget i missionen. Der diskuteres og vurderes hvilken betydning uddannelsen havde for missionen og opgaveløsningen, samt Forsvarets evne til at imødekomme de nye udfordringer, som eskadronen blev stillet overfor.

[65] Malcolm, Noel. 1995. *Povijest Bosne*. Zagreb: Erasmus Svjedocanstva s.295

I kapitel 5 analyseres og diskuteres NORDBAT 2 og DANSQN's rolle og opgaver i området. I forlængelse af dette diskuteres betydningen af DANSQN's tilstedeværelse i Bosnien.

I kapitel 6 foretages en analyse og en diskussion af forholdet til de stridende parter, som er en af de afgørende faktorer i løsningen af opgaverne. I diskussionen inddrages konceptet om sikkerhedszonerne og FN's håndtering af sikkerhedszonerne, der havde direkte indvirkning på DANSQN's opgaveløsning.

I kapitel 7 vurderes og diskuteres soldaternes, bosniernes og forsvarets og derved også eftertidens opfattelse af missionens resultater.

3. Krigen i Bosnien og Hercegovina

3.1 Krigen og den fredsbevarende mission i Bosnien og Hercegovina

Jugoslavien har eksisteret siden 1918 som resultat af den første verdenskrig, men det Jugoslavien, der gik i opløsning i 1991 havde eksisteret siden 1945. Efter anden verdens krig fik kommunisterne under ledelse af Tito magten i Jugoslavien. Tito (Josip Broz) ledte Jugoslavien til sin død i 1980. Jugoslavien var en føderation af seks stater (Slovenien, Kroatien, Bosnien og Hercegovina, Serbien, Montenegro og Makedonien) og efter 1963 to autonome provinser, Kosovo og Vojvodina. Titos død skabte et politisk vakuum, der ikke kunne udfyldes. Dette i kombination med økonomisk krise i 1980'erne og slutningen af den kolde krig skabte spændinger i Jugoslavien.[66] Socialismens fald i Europa bragte flerpartissystem til Jugoslavien, men flerpartissystemet i Jugoslavien resulterede i dannelsen af nationalistiske partier. Etniske uenigheder, samt uenighed mellem delstaterne om den Jugoslaviske føderations fremtid udløste Sloveniens, Kroatiens og Bosnien og Hercegovinas løsrivelse, som så udløste væbnet konflikt. Især Kroatiens og Bosnien og Hercegovinas løsrivelse kunne ikke accepteres af hverken serberne i Serbien eller serberne, der boede i Kroatien og Bosnien og Hercegovina. Bosniakkerne og kroaterne gik ind for Bosniens selvstændighed, mens de bosniske serbere gjorde klart at ethvert forsøg på selvstændighed ville medføre løsrivelse og dannelse af en serbisk republik.[67] Forholdene mellem de tre etniske grupper var følgende: bosniakkerne udgjorde 44 %, serberne udgjorde 31 % og kroaterne udgjorde 17 %.[68]

I januar 1992 udråbtes den "*Serbiske Republik Bosnien og Hercegovina*". De bosniske serbere blev støttet af forbundshæren. EF tog truslen alvorlig og den bosniske regering, der var ledet af en bosniakisk præsident, blev opfodret til folkeafstemning om uafhængighed. Serberne boykottede folkeafstamningen, mens de resterede 2/3 af vælgerbefolkningen stemte med 99,43 % for Bosnien og Hercegovinas "udelelighed og suverænitet". Herefter udarbejdede EF en plan til etnisk opdeling af Bosnien med Schweiz som forbillede. Ingen af parterne kunne

[66] Boulden. s. 83
[67] Fledelius. 1999. s.35-36
[68] Malcolm. s.295

dog enes om grænserne mellem kantonerne. Allerede i marts 1992 ubrød der kampe mellem parterne og aktuelle krigshandlinger var en realitet på dagen for EF's og andre europæiske landes anerkendelse af Bosnien og Hercegovina, den 6.april 1992. Den 22.maj blev Bosnien og Hercegovina sammen med Kroatien og Slovenien optaget i FN.[69]

Krigen varede til december 1995, da Dayton-aftalen blev indgået. Aftalen betød afslutningen på krigen. Bosnien og Hercegovina forblev en samlet stat, men var delt i den bosniakisk-kroatisk føderation og en serbisk del. Freden skulle overvåges af en International Implementation Force (IFOR) på 60 000 mænd.[70] Krigen kom til at koste 150 000 døde og 2 millioner fordrevne og den hører til en af blodigste krige i nyere tid.[71]

De Forenede Nationers involvering i den tidligere Jugoslavien begynder med resolutionerne, som påbød alle stater, at implementere en våbenembargo mod Jugoslavien og som dannede grundlag for etableringen af UNPROFOR(United Nation Protection Force - FN's militære fredsbevarende styrke), som placeredes i Kroatien. UNPROFOR styrken blev udstationeret i Kroatien, men senere også i Bosnien og Hercegovina og Makedonien. Styrken kom til at omfatte 38 599 mænd og kvinder (tallene fra marts 1995). Under missionen mistede 320 FN soldater livet.[72]

Efterhånden som situationen i Bosnien og Hercegovina forværredes, og der udbrød en regulær krig, så blev UNPROFOR's mandat også udvidet til Bosnien. UNPROFOR skulle som det første, efter en aftale med de stridende parter, overtage Sarajevos lufthavn, og dermed sikre den humanitære hjælp til byen. Overalt i Bosnien blev humanitære konvojer udsat for beskydning, chikane og forsinkelser ved vejspærringer. Nødhjælpsforsyninger og køretøjer blev stjålet, og samtidig blev den humanitære hjælp et led i den politiske og militære kamp, men også en vigtig vare i de lokale krigsherrers handel på det sorte marked. Samtidig blev den humanitære situation forværret yderligere ved konflikten var præget af folkefordrivelser og tilintetgørelsen af etniske mindretal. Folkefordrivelser fulgte det samme mønster: chikane, diskrimination, overfald, tortur, voldtægt, tilfældige henrettelser, tvangsforflytninger,

[69] Fledelius.1999. s. 36-37
[70] Fledelius.1999. s.59-63
[71] Malcolm. s.331
[72] http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unprof_p.htm 26.05.2009

konfiskation af ejendom, ødelæggelse af ejendomme, huse, kulturelle institutioner og mindemærker.[73] Som reaktion på dette vedtog sikkerhedsrådet den 13. august 1993 resolution 770, der autoriserede brug af magt til at få nødhjælpen frem.[74] Problemet med resolutionen var at den blev vedtaget uden at der var nogen militær eller praktisk plan for iværksættelsen og at de militære strateger mente at det krævede 100 000 mænd til operationen, men ingen af medlemslandene var parat til at deltage i opstillingen af en styrke af den størrelse.[75]

I den efterfølgende diskussion og rapport, som var udarbejdet af FN's generalsekretær, formindskede man muligheden for brug af magt. UNPROFOR skulle kun efter anmodning følge og beskytte humanitære konvojer, og på den måde opretholde upartiskhed. FN soldaterne måtte forsvare sig og de måtte i princippet bruge magt når de blev forhindret i udførelsen af deres mandat, men de var underlagt strenge regler for brug af *Rulles of engagement*, som tillod brug af magt som den sidste udvej. Selv hvis soldaterne blev beskudt, så måtte de ikke med det samme besvare ilden, men først affyre varselsskud, og hvis det ikke virkede, og de ikke havde muligheden for at trække sig tilbage, så måtte de skyde igen på de mål, hvorfra ilden kom fra. Resolution 776, der blev vedtaget den 14. september 1992 henviser ikke til kapitel VII, men sikkerhedsrådet godkendte generalsekretærens rapport, og autoriserede udvidelsen af UNPROFORS mandat og styrke i Bosnien og Hercegovina.[76]

Konflikten i Bosnien forværredes og især byerne i Østbosnien led under konflikten. Den østlige del af Bosnien var blevet udsat for en massiv folkefordrivelse af ikke-serbisk population i løbet af 1992. Kampene forsatte i 1993 og i marts 1993 kunne UNHCR melde at tusinder af bosniaker flygtede til Srebrenica og at der på grund af kamphandlinger, sult og manglende medicin døde 40 mennesker om dagen. Den humanitære situation forværredes på trods af et stærkt politisk pres fra det internationale samfund og sikkerhedsrådet, samt UNPROFOR's og UNHCR's bestræbelser i felten.[77] Srebrenicas fald i 1993 blev forhindret

[73] Møller. s. 158-159, Dokumentarfilm af Bernard Henri Levy.1994. *Bosna.* Les Films Du Lendemain og Rieff, s.89
[74] 1996. *The Blue Helmets A Review of United Nations Peace-keeping.*s.521-522, Boulden.s. 88-89 og http://www.un.org/aboutun/charter/chapter7.shtml 26.05.2009
[75] Boulden. s.90
[76] Boulden. s.90, 1996. *The Blue Helmets A Review of United Nations Peace-keeping.*s.521-522 og Berkowitz, Bruce D.Rules of engagement for U.N. peacekeeping forces in Bosnia. *Orbis*. Fall 1994
[77] 1996. *The Blue Helmets A Review of United Nations Peace-keeping.*s.525

af UNPROFOR generalen Philippe Morion, som lovede indbyggerne beskyttelse.[78] Byerne Gorazde, Srebrenica og Zepa i Østbosnien var overfyldte med flygtninge, og samtidig var de omringet af den serbiske hær. Det samme var gældende for Bihac i Vestbosnien og Sarajevo. Efter at konflikten mellem kroaterne og bosniakkerne udviklede sig til en åben krig, så blev også Tuzla isoleret. Denne situation skabte endnu større splittelse mellem USA, der ville have en hårdere linje overfor serberne, og dens europæiske allierede, især Storbritannien og Frankrig, der frygtede repressalier overfor deres soldater i Bosnien. Udover denne splittelse, så var der også et pres fra offentligheden, der var påvirket af mediernes fremstilling af krigen. Sikkerhedsrådets resolutioner om sikkerhedszonerne blev et slags kompromis, der forsøgte at imødekomme førnævnte problemstillinger. Den 16. april 1993 vedtog sikkerhedsrådet resolution 819, der krævede at alle parter skulle respektere Srebrenica som en sikkerhedszone. En måned efter vedtog sikkerhedsrådet resolution 824, som udover Srebrenica erklærede: Sarajevo, Tuzla, Zepa, Gorazde og Bihac som sikkerhedszoner. Sikkerhedsrådet erklærede at alle kamphandlinger måtte stoppe, at de serbiske militære og paramilitære formationer skulle trække sig tilbage, og at alle parter skulle tillade UNPROFOR og de humanitære organisationer fri adgang til sikkerhedszonerne. Den 4.juni 1993 vedtog sikkerhedsrådet resolution 836, der udvidede UNPROFOR's mandat til at afskrække angreb mod sikkerhedszonerne, overvåge våbenhvilen, fremme tilbagetrækningen af militære eller paramilitære enheder, andre end bosniske regeringsstyrker og at besætte nogle nøglepositioner i felten. Sikkerhedsrådet autoriserede UNPROFOR til at handle i selvforsvar ved at tage fornødne skridt, herunder brug af magt, som respons på bombningen af sikkerhedszonerne eller væbnede indtrængen i sikkerhedszonerne. UNPROFOR måtte også bruge magt i selvforsvar ved forhindringen af bevægelsesfriheden eller ved beskyttelsen af de humanitære konvojer. Sikkerhedsrådet tillod også medlemslandene at handle nationalt eller via regionale alliancer og under sikkerhedsrådets myndighed bruge alle nødvendige midler via luftstøtte og dermed yde UNPROFOR støtte i og rundt omkring sikkerhedszonerne. Generalsekretæren og UNPROFOR's militære øverstbefalende mente, at der var behov for 34 000 soldater og luftstøtte for at sikkerhedszonerne kunne være sikre. Ingen af medlemslandene var villige til at stille med soldater til en styrke af den størrelse. Alternativet blev generalsekretærens *"let option"* med minimale troppebehov på 7600 soldater. Denne option kunne ikke i sig selv garantere forsvaret af sikkerhedszonerne. Hele ideen/taktikken

[78] Rieff. s.187

byggede på truslen om flyangreb, som skulle udføres af NATO, på en potentiel angriber. Tilgangen var mere foretrukken, da den øgede chancen for at medlemslandene ville stille med mandskab og udstyr, samt at det ville ske hurtigt. Med resolution 844 af den 18. juni 1993 autoriserede sikkerhedsrådet forstærkningen af UNPROFOR med yderligere 7600 soldater og brugen af luftvåbenet blev slået fast i og rundt om de udråbte sikkerhedszoner. [79] Det viste sig senere under krigen at både FN's generalsekretærs repræsentant i Bosnien, Yasushi Akashi og NATO-lande som England og Frankrig var meget tilbageholdende med at lade NATO slå til. Blandt andet frygtede de for deres egne styrkers sikkerhed, f.eks. at de kunne blive taget som gidsler af serberne. Konceptet om sikkerhedszonerne blev for alvor antastet af serberne i april 1994, hvor de angreb sikkerhedszonen Gorazde i Østbosnien. NATO indledte angreb fra luften på de serbiske stillinger ved Gorazde, men de viste sig at have en begrænset effekt, især da serberne tog UNPROFOR soldater som gidsler, og brugte dem som skjolde. Serberne opgav yderligere angreb på zonen. Frem til sommer 1995 blev sikkerhedszonerne opretholdt, men i sommer 1995 erobrede serberne to af sikkerhedszonerne – Srebrenica og Zepa. Dette betød endelige fallit for konceptet om sikkerhedszonerne. I august 1995 sluttede UNPROFOR's mission i Kroatien ved at kroaterne pressede serberne ud af Krajina.[80] Efterår 1995 i Bosnien var karakteriseret af NATO's luftkampagne(*Operation Deliberate Force)* mod serberne, samt en bosniakisk-kroatisk offensiv. Denne gang var NATO's luftkampagne mere effektiv, da den ramte serbiske stillinger i hele Bosnien og ikke kun dem ved sikkerhedszonerne, samtidig indsatte man RRF (Rapid Reaction Force), som var en tungt bevæbnet britisk-fransk-hollandsk styrke, der skulle støtte og yde beskyttelse til de let bevæbnede FN styrker ved Sarajevo. Den militære situation, samt det amerikanske pres på parterne resulterede i Dayton fredsaftalen i december 1995, som samtidig også betød afslutningen på UNPROFOR's mission i Bosnien.[81]

---

[79] 1996. *The Blue Helmets A Review of United Nations Peace-keeping.*s.525-526, Boulden, s. 99-100, Juul. s. 44-45, Se Bilag 2 og 3

[80] Fledelius.1999. s. 51-55, 58

[81] Rasmussen, 2006. s.77, Katz, Samuel M. og Yves Debay. 1996. *The Blue Helmets Under Fire.* Hong Kong: Concord Publications Company s.83-85 og BBC.1996. *The Death of Yugoslavia*

3.2 Den danske FN indsats på Balkan og Danmarks beslutning om udsendelsen af kampvogne

Danmarks indsats på Balkan begyndte i april 1992 og siden har 27 500 personer deltaget i missionen. Der er stadigvæk danske soldater i Kosovo. I 1995 var danske soldater indsat i tre forskellige FN-missionsområder i det tidligere Jugoslavien (Kroatien, Bosnien og Hercegovina og i Makedonien).[82] Danmarks bidrag til FN missionen var på 1290 soldater. Kontingenterne blev udskiftet hvert halvår. Sveriges bidrag var 1212 og Norges 826 soldater. Hvis man skal sammenligne Danmarks indsats med de store europæiske militærmagters, så havde Frankrig 4493 soldater og Storbritannien 3405 soldater. De to lande var også de største bidrager til UNPROFOR's mission i Bosnien og Hercegovina.[83] Hvis man sammenligner tallene med landenes stående hærstyrke og befolkningstal, så viser det sig at Danmarks indsats var enorm. De 1290 soldater var fordelt over DANBAT i Kroatien med 960 soldater, 160 soldater ved FN hovedkvarter i Kiseljak ved Sarajevo, 130 soldater som en del af DANSQN i Tuzla og i Makedonien fra 1992 med fem officerer og 2 stabshjælpere og fra oktober 1994 med i alt 40 soldater.[84]

Beslutningen om udsendelsen af DANSQN blev taget af Folketinget den 17. august 1993 i overensstemmelse med Grundlovens 19 stk. 2, som et led i opbakningen af FN's resolution 844. DANSQN skulle udgøre en del af en fællesnordisk FN-styrke i Tuzla området og. I forbindelse med udsendelsen af kampvogneskadronen, så var daværende forsvarsminister, Hans Hækkerup, en tilhænger, daværende statsminister Poul Nyrup var støttende, mens daværende udenrigsminister Niels Helveg og Ritt Bjerregaard var skeptiske. Beslutningen i folketinget blev dog klar – med 105 stemmer for og 17 imod (SF og Fremskridtspartiet).

---

[82] Rasmussen. 2006. s.75.76 og Rigsarkivet, 10/97 Beretning om aktivitets- og ressourcestyringen ved forsvarets deltagelse i fredsstøttende operationer nr. 0108-3902 s.21-23
[83] http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unprof_b.htm 26.05.2009
[84] Rigsarkivet, 10/97 Beretning om aktivitets- og ressourcestyringen ved forsvarets deltagelse i fredsstøttende operationer nr. 0108-3902 s.21-23

Støtten var også stort i befolkningen, hvor 2/3 af danskerne, ifølge en Gallupundersøgelse i Berlingske Tidende, støttede udstationeringen af soldater i Bosnien.[85]

DANSQN blev indsat som en del af NORDBAT 2, der bestod af en svensk motoriseret infanteribataljon og en dansk kampvogneskadron. Tuzla, som indsatsområdet blev valgt af svenskerne, og da området lå langt væk fra kysten og kunne let afskæres, så kom der tilbud fra Danmark om en kampvogneskadron. Dette var forsvarsministeren Hans Hækkerup og forsvarschefen Jørgen Lyng(forsvarschef fra 1.november 1989 – 31.marts 1996) enige om, hvis FN kunne acceptere det. Den svenske forsvarsminister Anders Björck greb ideen med det samme, og i tæt samarbejde med Hans Hækkerup arbejdede de sammen for at afværge diverse forsøg på at spænde ben for denne konstruktion.[86] Hans Hækkerup præciser ikke yderligere i sin bog i forbindelse med disse forsøg, men de må henvende sig til hele problematikken om kampvognenes ankomst til Bosnien. Kampvogneskadronen blev udsendt i oktober 1993, men nåede først Bosnien den 25. februar 1994. Kampvognenes tidligere fremkomst blev bremset af serberne, men også af FN, der på trods af kronisk mangel på soldater og et retorisk magtfuldt mandat, der tillod brug af magt i afskrækkelsen af angreb på sikkerhedszonerne, var betænkelig ved brug af kampvogne. Kampvogne var ikke en del af den traditionelle FN mission, der omfatter let bevæbnede tropper. Frygten i FN byggede på at mandatet og sikkerhedszone-konceptet ville gøre FN til en part i krigen. Kampvognenes udsendelse, som den første nogensinde i en FN mission ville betyde, at FN var gået over den usynlige streg.[87] Der var dog ikke kun diplomaterne, der var betænkelige ved brug af kampvogne. Den franske general Jean Cot, der var UNPROFOR's øverstbefalende i perioden juni 1993 – marts 1994 var også imod brugen af kampvogne i de fredsbevarende missioner. General Cot gav Hans Hækkerup et længere foredrag om, at man ikke kunne bruge kampvogne i Bosnien, under Hækkerups besøg i Zagreb. Eftersom at Danmark og Sverige stod fast på kravet om at

[85] Rigsarkivet, 10/97 Beretning om aktivitets- og ressourcestyringen ved forsvarets deltagelse i fredsstøttende operationer nr. 0108-3902 s.22, Folketinget: Lov- og beslutningsforslag:betænkninger, beretninger m.v. vedr. Forsvarsudvalget 1992-93 - B 107 (oversigt): Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk engagement ved FN's fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR), Folketinget: Forsvarsudvalget (B 107 - bilag 24) Betænkning afgivet af Forsvarsudvalget den 17. august 1993, Betænkning over Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk engagement ved FNs fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR)
Hækkerup. s. 112 og Boesgaard, Niels Eric. 19 stk.2. *Berlingske Tidende.*17.8.1993. 2. sektion. Side 1
[86] Hækkerup. s.58
[87] Andersen, Simon og Jesper Larsen. Høj Cigarføring. *Jyllands Posten.* 2.marts 1997.

kampvognene skulle med, og at den nye UNPROFOR chef i Bosnien, general Michael Rose, engagerede sig i sagen, så tillod FN kampvognene.[88]

Selve beslutningen om brug af kampvogne i fredsbevarende missioner er taget på baggrund af forsvarschefens Jørgen Lyngs ide. Lyng luftede tanken om brug af kampvogne til fredsbevarende opgaver allerede under sit besøg i Cypern i 1992, hvor den danske FN mission var ved sin afslutning. Ideen var dybt kontroversiel på daværende tidspunkt. Kampvogne blev anset som et aggressivt våben og de færreste troede på Lyngs vision om, at intet var bedre til at bevare freden end kraftige våben, der samtidig ydede soldaterne optimal beskyttelse. Situationen i Bosnien i 1993, hvor FN soldater blev ydmyget og dræbt - i løbet af 1992 og 1993 var 660 FN soldater blevet dræbt eller såret, hvor det blå FN flag ikke kaldte på respekt, men hån, viste at kampvogne var nødvendige.[89] Forsvarschefen Jørgen Lyng mente at kampvognene kombinerede to hensyn: Hensynet til mandskabets beskyttelse og evnen til at løse opgaverne. Leopard kampvogne havde noget af verdens mest moderne observationsudstyr, der også kunne bruges om natten. Dette var, ifølge Lyng, afgørende for FN soldaternes observering af kamphandlingerne og stridende parters optræden i området. Kendsgerningen at FN personale blev beskudt dagligt i Bosnien, gjorde at kampvognenes beskyttelse af soldaterne gav endnu større mening.[90] Det var dog ikke alle i det danske forsvar, der var enige i Forsvarschefens pointer om brug af kampvogne. I en debat, som Berlingske Tidende bragte i deres avis i perioden december 1993 – januar 1994, fremkommer der argumenterer både for og imod brug af kampvognene Der argumenteres for at kampvognene faktisk går imod hensynet til FN-soldaterne da de ville opfattes som offensivt våben af de stridende parter og at forsvaret ikke havde forstået sin rolle i FN, ved at udsende kampvogne.[91] Modargumentationen baseres på argument om at der var desperat brug for kampvognene i Tuzla området, da de så kunne både sikre de svenske kollegaer og

[88] Hækkerup. s.113
[89] Andersen, Simon og Jesper Larsen. Høj Cigarføring. *Jyllands Posten.* 2.marts 1997. og
Lyng, Jørgen. Kampvogne spiller ny rolle i FN-missioner. *Berlingske Tidende*. 19.12.1993. Sektion 1. side 15
[90] Lyng, Jørgen. Kampvogne spiller ny rolle i FN-missioner. *Berlingske Tidende*. 19.12.1993. Sektion 1. side 15
[91] Sørensen, Henning. Forsvarschefens argumenter forkerte. *Berlingske Tidende.* 30.12.1993. Sektion 1. s. 11 og
Sørensen, Henning. Militæret uden forståelse for sin nye FN-rolle. *Berlingske Tidende.* 19.01.1994. Sektion 1. s.11

nødhjælpskonvojerne til området.[92] Selve vurderingen og diskussionen af kampvognens betydning for missionen berøres i kap 5, 6 og 7 specialet.

[92] Christensen, Jan Kaare. Et vaskeægte 9.april argument. *Berlingske Tidende.* 06.01.1994. Sektion 1.s.13 og Møller, Lars. Desperat brug for kampvogne. *Berlingske Tidende.* 09.01.1994. Sektion 1.s.19

4. De danske FN-tropper

4.1 DANSQN - Den danske FN - kampvognseskadron

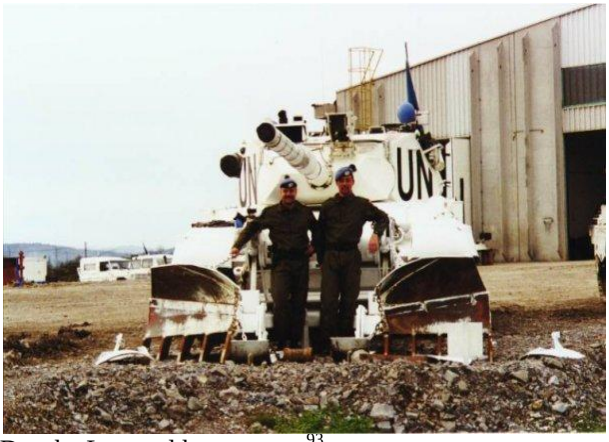

Danske Leopard kampvogne[93]

Kampvognseskadronen som blev udsendt til Bosnien med Tuzla sikkerhedszonen som destinationsområdet, bestod af 130 soldater. En dansk kampvogneskadron(bilag 4 og 6) er normalt på 60 mænd, men de 130 soldater skyldes at kampvogneskadronen ikke passede ind i en svensk bataljon. Desuden havde svenskerne ikke Leopard kampvogne og derfor måtte man tage mekanikere med hjemmefra Kampvognseskadronen omfattede 10 kampvogne, en bjergningsvogn, fem pansrede mandskabsvogne og 18 andre køretøjer. Selve kampvogneskadronen var organiseret i fem delinger og FAC (*Forward Air Controller*) eller TACP (*Tactical Air Control Party*), som kunne tilkalde og dirigere NATO's luftstøtte. De fem delinger bestod af kommandodelingen, forsynings og vedligeholdelsesdelingen og tre kampvognsdelinger.[94]

[93] Michael C. Nielsens (hold 3) private billeder

[94] Interview med K.K. Madsen og Interview med Jesper Legarth, Juul, Mette og Wadskjær Nielsen s.52, Trolle, Bo. Den sikreste plads. *Politiken.* 26.08.1993. 1.sektion. s.4, Jensen, J.C. 1995. Erfaringer fra DANSQN-2. *Kentaur.* 1/95, s.7-10, 1997. *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje s.133

4.2 Uddannelsen af FN – soldaterne

Uddannelseskonceptet til missionen var bygget på basis af de opgaver som kampvognseskadronen skulle udføre. Kampvogneskadronen skulle nemlig være en mobilreserve for de svenske kompagnier i Bosnien, men senere fik DANSQN eget ansvarsområde. Uddannelsen bestod af mange dele, men for oversigtsskyld er den opdelt i tre kategorier:

1. Kamptræning
2. Samarbejde med svenske enheder
3. FN – delen

Kamptræningen var en del af kampvognsoldaternes hverdagstræning, men da de skulle undsætte svenskerne, så måtte kampvognbesætningerne fungere optimalt.

Det var også vigtig at samarbejde med de svenske enheder, både fordi det var kampvogneskadronens opgave at undsætte svenskerne, men også på grund af andre praktiske ting. For eksampel skulle svenskerne reorganisere deres kommandostab, så den passede i NATOs ledelsesstruktur og dermed passede bedre ind i Bosnien og Hercegovina kommandoen, der var ledet af den britiske general Michael Rose og som var bygget efter NATO-modellen. Derudover skulle svenske enheder øve sammen med FAC (Forward Air Controller), da de ikke var vant til denne slags øvelser.[95]

FN- delen indebar et bredt spektrum af ting. Soldaterne havde sproglektioner, briefinger om konflikten, lektioner om våbentyper i Bosnien, gennemgang af *"Rules of engagement",* øvelse i at være synlige, som var i modstrid med den øvelse man havde hjemmefra, lære at eskalere og deeskalere en konflikt, øvelse i udførelsen af humanitære opgaver, øvelse i forhandlinger ved vejspærringer, øvelse i patrulje og eskorte, samt øvelse i en række andre mulige scenarier under en FN mission. Denne del af uddannelsen skulle vænne soldaterne til

[95] Møller. s. 171-178, Interviews med alle 5 hold, *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*, 1997.s. 32-44, *Nordbat 2 – BA 02*.. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.17, 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje s. 93 og *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon s.59,* Hee, Jørn et al. 1992. *Nordic UN tactical manual – Volume 1*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

at de skulle udføre en FN mission og ikke en kampmission, og samtidig udruste dem med de nødvendige værktøjer til en FN mission. Erfaringerne til denne del af uddannelsen blev hentet hos de danske soldater i DANBAT (Danish Battalion), der havde været i Kroatien siden 1992. Samtidig havde alle holdene efter hold 1 en forkommando fremme, der skulle hente erfaringer fra det udsendte hold. Derudover videregav officererne deres erfaringer, når de var i Danmark på orlov. Her skal det dog nævnes at hold 1 også havde en forkommando fremme, men dette skyldes at resten af eskadronen sad fast i Serbien og ikke kunne få tilladelse til at komme til Bosnien.[96]

Disse dele af uddannelsen skulle alle de udsendte fem DANSQN hold igennem. Selvom DANSQN's opgave var anderledes end DANBAT's, da DANBAT udførte en mere traditionelt FN mission som buffer mellem to stridende parter, så kunne deres erfaringer særdeles bruges da DANSQN fik tildelt eget ansvarsområde i sikkerhedszonen Tuzla.[97]

Efter at det første hold havde været i Bosnien, så skulle de undervise hold 3 og så skulle hold 2 undervise hold 4 og hold 3 skulle undervise hold 5. Holdene havde 6 måneders uddannelse op til missionen. Visse enheder havde tre måneder, da uddannelsen blev tilrettelagt efter behov. Hold 1 adskiller sig ved at de kun havde 6 ugers uddannelse. Dette skyldes, at Folketinget besluttede at udsende kampvognseskadronen 17.august 1993, og 6 uger efter skulle NORDBAT 2 være på vej til Tuzla. Kampvognseskadronen nåede ikke frem før februar 1994 på grund af de omtalte problemer i kapitel 3.2. I denne periode havde hold 1 en fortrop på 20 mand i området, der så videregav erfaringerne som eskadronen inkluderede i deres øvelser i Serbien.[98]

---

[96] Møller. s. 171-178, Interviews med alle 5 hold, *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*, 1997.s. 32-44, *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.17, 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje s. 93 og *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon s.59,* Hee, Jørn et al. 1992. *Nordic UN tactical manual – Volume 1*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy ,

[97] Møller. s. 171-178, Interviews med alle 5 hold, *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*, 1997.s. 32-44, *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.17, 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje s. 93 og *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon s.59,* Hee, Jørn et al. 1992. *Nordic UN tactical manual – Volume 1*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy ,

[98] Møller.s. 171-178, Interviews med hold 1, hold 2, hold 3, hold 4 og hold 5., *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*, 1997.s. 32-44, *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.17, 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje s. 93 og *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon s.59,* Hee, Jørn et al. 1992. *Nordic UN tactical manual – Volume 1*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy , Folketinget: Lov- og beslutningsforslag:betænkninger, beretninger m.v. vedr. Forsvarsudvalget 1992-93 - B 107 (oversigt): Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk engagement ved FN's fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR)

Videregivelse af erfaringer fra den ene hold til den næste hold var gavnlige, men opgaverne og situationen i området skiftede karakter igennem alle holdenes virke og dette kunne medføre at visse erfaringer blev forældet i forholdet til situationen i Bosnien. Så man skulle hele tiden forholde sig til det i forholdet til uddannelsen af holdene. F.eks. skriver oversergent J. C. Jensen i artiklen *"Erfaringerne fra DANSQN – 2"* i militærtidsskriftet *"Kentaur"* at mange af de almene emner i FN uddannelsen kunne undværes til fordel for almindelige kampvognuddannelse.[99] Disse erfaringer baseres på at DANSQN hold 2 var blevet udsat for to incidenter, der endte i en væbnet kamp med serbiske styrker. Først ved Gradacac og senere ved bjerget Vis, blandt kampvognsoldaterne kaldt Sukkertoppen i forbindelse med *"Operation Bøllebank"*. Disse erfaringer fik J.C. Jensen at konkludere at kampuddannelse skulle prioriteres.[100] Kampuddannelsen viste sig også vigtig for hold 3, der endte i kamp med serbiske styrker ved Gradacac i forbindelse med *"Operation Amanda"*, men samtidig fik hold 3 en stor gavn af FN uddannelsen i forbindelsen med det humanitære arbejde de påbegyndte og derved større kontakt til de civile. Den bosniske regeringshærens øgende forsøg på at indskrænke DANSQN's og hele NORBAT 2's bevægelsesfrihed stillede også større krav til evnen til at forhandle.

De almene FN emner som humanitært arbejde, kontakt til de civile og forhandling fik også en stor betydning på hold 4 og 5, der havde oplevet en højere grad af hindring i bevægelsesfrihed og som ikke kom ud for incidenter som hold 2 og 3 havde været ud for.[101] Dette viser at både kampuddannelsen og FN delen var vigtige og samtidig viser det at situationen i Bosnien ændrede sig og at ene holds erfaringer på visse områder kunne være mindre brugbare i forhold til den næste hold. Her skal der især huskes på at hold 2 stod for uddannelsen af hold 4, der ikke har været udsat for direkte kamphandlinger med stridende parter ligesom hold 2 og 3.

---

[99] J.C.Jensen.1995. Erfaringer fra DANSQN -2 . *Kentaur.* 1/95.s.7-10

[100] J.C.Jensen.1995. Erfaringer fra DANSQN -2 . *Kentaur.* 1/95.s.7-10, Møller. s.245-246 og s.276-300, Leoparderne mod serberne. *Ekstra Bladet.* 07.04.1994.1.sektion.s.13, Danske jenser i kamp ved Tuzla. *Ekstra Bladet.* 01.05.1994.1.sektion.s.6

[101] Interviews med hold 3, hold 4 og hold 5, Kristensen, J.1995. Operation Amanda. *Kentaur.* 2/95.s.2-10, Blom,J.A.1995. Beretning fra DANSQN i Tuzla. *Musketten.* Nr.4/95.s.4-6, Danske kampvogne i skudveksling. *Vandsyssel tidende.* 27.10.1994.s.8, Sørensen, Søren Østergaard. Panserslaget "Amanda". *Berlingske Tidende.* 22.11.1994.1.sektion.s.14, Dithmer, Claus. Tæmmede Leoparder. *Det fri Aktuelt.* 12.08.1995, Jerichow, Thomas. 1994. *Leoparderne i Tuzla incl. Operation Bøllebank. København:* Forsvarets mediecenter

I forbindelse med den civile befolkning, så kan der på baggrund af interviews konkluderes at uddannelsen ikke havde taget højde for to ting

1. Psykiske påvirkninger
2. Civile i kampzonen

Flere af soldaterne omtaler episoder med mødre med spædbørn, der bønfaldt dem om mælk, hjemløsebørn der søgte kontakt med voksne, apatiske flygtninge, folk der stod ved porten til den danske lejr og tiggede om mad, og børn uden sko og ordentlig tøj. Disse scener har påvirket dem stærk, og det er noget de stadigvæk er påvirkede af. Påvirkningerne af denne art nævnes også som stressfaktorer for de udsendte FN soldater i en undersøgelse foretaget af Marianne Bach i 1993.[102]

I forbindelse med de psykologiske eftervirkninger, så kan der på baggrund af interviews konkluderes at uddannelsen ikke havde taget højde for mulige psykiske eftervirkninger. De interviewede menige soldater fra alle hold mener ikke at de havde fået den fornødne hjælp i forbindelse med de psykiske eftervirkninger. De interviewede officerer fra alle 5 hold mener heller ikke at man havde fået den fornødne hjælp, men forklarer den manglende hjælp med at man ikke vidste bedre dengang. Den samme forklaring bruges af Danmarks nuværende forsvarsminister Søren Gade og af den tidligere forsvarschef Jesper Helsøe (Forsvarschef i perioden 2002-2008).[103]

Problemet ved denne forklaring er at både Forsvarets Center for Lederskab og Århus Universitet havde udgivet en række værker, der omhandler psykiske eftervirkninger for de udsendte FN soldater i perioden 1993-1995, dvs. den sammenfaldende periode med

[102] Interview med Flemming Jepsen, Interview med Carsten Jørgensen, Interview med Lars G. Jensen, Interview med Anonym – hold 4, Interview med Eddy Hansen, Bache, Marianne.1993. *Stress Management for Military Personnel in UN-Mission.* København: Forsvarets Center for Lederskab.s.16

[103] Interviews med alle fem hold, http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2009/03/11/131049.htm 26.05.2009, Dahlin, Ulrik og Poul Rasmussen. Man er altså ikke syg i hovedet, fordi man går i uniform. *Information.* 1.sektion. 20.juni. 2008. s.8-9. 1.sektion.20.juni.2008.s.8-9

DANSQN's udsendelse.[104] I undersøgelsen foretaget af Marianne Bache og Birgitte Hommelgaard konkluderes der at de udsendte soldater får efterreaktioner, som også nævnes af alle interviewede soldater.[105] Ask Elkilt og Hanne Knudsen konkluderer i deres undersøgelse lavet for Aarhus Universitet i 1995, at erfaringer fra andre nationers krigsdeltagelse viste at psykiske eftervirkninger af krigsdeltagelse kan ofte være massive og i mange tilfælde vedvarende. Både Elkilt og Knudsen giver udtryk for at man skulle udnytte disse erfaringer, men samtidig konkluderer de at disse erfaringer ikke blev udnyttet i tilstrækkelig grad. De mente så at resultatet af det var, at man ikke stillede de nødvendige ressourcer til rådighed, som en relevant hjælp til bearbejdelsen af soldaternes belastende krigsoplevelser.[106]

De interviewede soldater har alle mærket forskellige former for eftervirkninger, men ingen af dem har givet udtryk for længerevarende psykiske problemer. Dog har flere udtrykt at de psykiske eftervirkninger havde hæmmet dem i deres privatliv og på arbejdet. På hold 2 findes der flere soldater, der har fået psykiske problemer efter *Operation Bøllebank.* Ingen af dem var dog villig til at lade sig interviewe.[107]

I forbindelse med civile i kampzonen, så gik det op for hold 3 under Operation Amanda, hvor kampvogne var blevet beskudt fra serbiske stillinger ved Gradacac, at civile ikke var vilde med ideen om, at der blev skudt i det område de boede. Soldaterne i kampvognene oplevede bevæbnede civile med truende adfærd midt i kampen. Så man måtte forholde sig både til de civile, og de mål man blev beskudt fra.[108]

---

[104] Bache, Marianne.1993. *Stress Management for Military Personnel in UN-Mission.* København: Forsvarets Center for Lederskab, 1994. *Danske FN-soldater.* København: Forsvarets Center for Lederskab, Elklit, Ask og Hanne Kaudsen.1995. *Danske FN-soldater i fredsbevarende mission – Belastninger og efterreaktioner.* Århus: Psykologisk Institut Aarhus Universitet, Bache, Marianne og Birgitte Hommelgaard.1994. *Danske FN-soldater – Oplevelser og stressreaktioner.* København: Forsvarets Center for Lederskab., http://www.psykotraume.dk/pictures_org/36_Danske_FN.pdf 26.05.2009

[105] Interviews med alle fem hold

[106] Elklit.1995.s.96

[107] Interviews med alle fem hold

[108] Interview med Jasper Legarth

5. Missionen og ankomsten til Bosnien

5.1 Deployeringen

Indsættelsen af DANSQN i Bosnien udviklede sig til en længere proces. Kampvogneskadronen blev sammen med resten af NORDBAT 2 udsendt i oktober 1993, men den nåede først sin destination den 25. februar 1994.[109] Problematikken vedrørende hold 1's deployering omtales i afsnit 3.2 i specialet. Hold 2 og de andre holds indsættelse var mindre problematisk. Holdene blev fløjet til enten Zagreb eller Split og derfra med konvojerne kørt op igennem Bosnien til Sarajevo, hvorfra de så blev kørt til Tuzla i svenske pansrede mandskabsvogne.[110] Flyveturen til Sarajevo havde man opgivet efter hold 2, sandsynligvis fordi Sarajevo lufthavnen var domineret af serbisk artilleri og snigskytter, der ikke holdte igen med at skyde på FN. Man havde ikke forsøgt at flyve soldaterne ind til Tuzla lufthavn, da den var domineret af serbisk artilleri.[111] Alle holdene blev udstationeret i en gammel bushal/busværksted, som lå i den vestlige udkant af Tuzla. Soldaternes første indtryk af området var at det var præget af krig, og at det så meget slidt og gammelt ud.[112]

Den kronologiske rækkefølge af holdenes udsendelse til Bosnien er følgende:

- DANSQN hold 1 11.oktober 1993 – 10.04.1994

Men på grund af problemerne med serberne og FN ankom DANSQN først til Bosnien 25.februar 1994. De havde dog en forkommando på 20 mænd i området.

- DANSQN hold 2 10.04.1994 – 10.10.1994
- DANSQN hold 3 10.10.1994 – 31.03.1995
- DANSQN hold 4 31.03.1995 – 14.10.1995
- DANSQN hold 5 14.10.1995 – 22.12.1995

[109] Hækkerup, s.58, Videodagbog *Den lange vej til Tuzla* vist på DR 1 mandag d.12.december 1994, *Nordbat 2 i Bosnien* 1993-94 s.108-109, Interviews med hold 1,
[110] Interviews med hold 2, Videodagbog *Mellem venner og fjender* vist på DR 1mandag d.19. december 1994,
[111] Interviews med hold 3, hold 4 og hold 5,
[112] Interviews med alle 5 hold

Krigen sluttede officielt den 22.december 1995 og dermed stoppede UNPROFOR's virke i Bosnien. Sikringen af fred i Bosnien overtages af en NATO ledet styrke. Hold 5 forbliver i Bosnien til april 1996 som en del af denne NATO styrke.[113]

5.2 Sikkerhedszonen Tuzla og de stridende parter

De stridende parter i Tuzla området omfattede den bosnisk regeringshær, der var domineret af bosniakkerne, men også inkluderede andre etniske grupper, samt de bosnisk serbiske styrker og de kroatiske styrker. Den bosniske regeringshær i Tuzla bestod af 2. Korps, dog var der enheder af 3. Korps i Vares. I daglig tale blev den af de danske og andre nordiske soldater kaldt for BiH. Det var den bosniske regeringshær som NORBAT 2 havde vedvarende kontakt til. Udover regeringshæren, så var der også BSA(Bosnian Serbian Army), som det blev kaldt af NORDBAT 2 i den daglige tale og HVO – det kroatiske forsvarsråd. I Tuzla området var det kroatiske forsvarsråd integreret part af den bosniske regeringshær, mens der i området ved Vares var åbne fjendtligheder imellem regeringshæren og det kroatiske forsvarsråd. Disse fjendtligheder begyndte i januar 1993 og sluttede i marts 1994, hvor kroaterne og bosniakkerne underskrev en våbenhvile og enedes om at danne Føderationen, og samtidig allierer sig i krigen mod serberne. Den primære konflikt i Tuzla området og NORDBAT 2's område var imellem den bosniske regeringshærs 2.korps og de serbiske korps, og selve fronten ændrede sig ikke betydelig i løbet af de tre år af krigen..[114]

Den humanitære situation i Tuzla området op til kampvogneskadronens og dermed også NORDBAT 2's ankomst var meget kritisk. Byen havde efter folketællingen i 1991 131 618 indbyggere, men allerede efter 7 måneders kampe i november 1992 var byens indbyggertal vokset til 200 000 mennesker. Antallet af flygtninge i området voksede til 371 000 i løbet af

---

[113] *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*,s.9-26, 1997. *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.30-39, 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2*. Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje.s.11 og *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon, s.157-164 UNPROFOR DANSQN 3 NORDBAT 2* og *DANSQN 5 C-SQN 1 okt 1995 – apr 1996*, Juul, Mette og Wadskjær Nielsen.s.57

[114] Møller. s.182-184, Fledelius, 1999. s.56 og 2002. *Balkan Battlegrounds: AMilitary History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995*. Washington: Central Intelligence Agency s.141, s.207 og s.223

krigen, så det samlede antal af mennesker i Tuzla regionen kom op på 750 000 mennesker.[115] Efter at der forekom fordrivelse af ikke serbisk befolkning i Østbosnien, så var Tuzla blevet forvandlet til samlingspunktet for alle flygtninge fra Østbosnien, samt Nordvest - og Nordøstbosnien.[116] Situationen i Tuzla blev kun forværret i 1993 ved at der opstod regulær krig mellem bosniakkerne og kroaterne, der igennem 1992 havde kæmpet sammen mod serberne. Bosniakisk-kroatiske sammenstød skete ved byerne Maglaj, Olovo og Vares, tre byer hvorigennem de vigtigste ruter for nødhjælp gik (se bilag 1.2). Et andet alternativ var ruten fra Zvornik, men humanitære konvojer blev konstant hindret af de serbiske styrker, der benyttede nødhjælpskonvojerne som en brik i et militært – politisk spil.[117] Udover kampene, så var nødhjælpskonvojer på vej til Tuzla enten blevet beskudt eller plyndret, eller begge dele. Problemerne med beskydningerne fik FN til at stoppe nødhjælpskonvojerne i perioder, og samtidig fik det USA til at indsætte sine militære fly, som nedkastede nødhjælp til de omringede byer.[118] Situationen og den store koncentration af flygtninge skabte grundlag for en humanitær katastrofe. For få fødevarer og at der i den samme måned kun var kommet 18 procent af de forsyninger som var ventet, førte til at der rapporteredes om, at indbyggerne gentagne gange plyndrede UNHCR lagre i Tuzla.[119]

Udover den humanitære katastrofe, så var Tuzla regionen, som nævnt tidligere, også udsat for etniske spændinger. Tuzla var nemlig speciel i Bosnien med sin multietniske karakter, som myndighederne i Tuzla kæmpede for at bevare i løbet af krigen. Byen var også karakteristisk ved at det var eneste by i Bosnien hvor nationalisterne ikke fik magten ved valget i 1990. Den multietniske karakter blev truet af følgende faktorer.

---

[115] Sørensen, s.92, http://www.skupstinatk.kim.ba/b/s/okantonu/historija.htm#raspad 26.05.2009, Hjælp til belejret by. *Berlingske Tidende.*20.11.1992. 1 Sektion. s.12, Izetbegovis: Hungersnød truer i Bosnien. *Ritzaus Bureau.* 02.07.1993. Tuzla område savner mad. *Politiken.* 18.08.1993. 1. Sektion. s.5, Offensiv ved Tuzla. *Politiken.* 14.12.1993. 1. Sektion. s.7, Tuzla borgere vrede over FNs nødhjælpsarbejde. *Ritzaus Bureau.* 31.01.1994

[116] 20 000 på flugt fra serberne. *B.T.* 04.03.1993. Sektion 1. S.33, Lærke, Jens. Krigsrædslerne i byen Lukavac nær Tuzla. *Ekstra Bladet.* 12.06.1993. 1 Sektion. s.5, Kaufholz, Henrik. De håber på forsoning. *Politiken.* 02.06.1993. Sektion 3. s.2, Roholt, Per. Nødhjælps-folk: Ingen mad til flygtninge. *B.T.* 19.04.1993. 1. Sektion. s.9,

[117] Sørensen, Sørensen Østergaard. Bosniens muslimer på hævntogt. *Berlingske Tidende.* 10.06.1993. Sektion 1. s.15, Kampe mellem tre parter. *Berlingske Tidende.* 28.06.1993. 1 Sektion. s.6, Danskere skal beskytte 400 000. *Ritzaus Bureau.* 17.08.1993

[118] Merch, Karin. Dansk nødhjælpskonvoj beskudt. *Ekstra Bladet.* 11.01.1993. 1 Sektion. s.24, To FN-konvojer stoppet. *Ritzaus Bureau.* 20.02.1993, Christiansen, Flemming. Stop for kørsel i krigszone. *Politiken.* 02.06.1993. 1 Sektion. S.4, FN suspenderer nødhjælps-kolonner. *Ritzaus Bureau.* 10.07.1993,

[119]Tuzla borgere vrede over FNs nødhjælpsarbejde. *Ritzaus Bureau.* 31.01.1994

1. Den humanitære situation
2. Kampene mellem kroater og bosniakker, især ved Vares hvor kampene havde fået karakter af henrettelser af civile, plyndringer og folkefordrivelser.
3. Flygtningestrømmen fra Østbosnien – civile og soldater, der havde mistet alt.[120]

Flygtningenes tilstrømning kan være en kraftig faktor, der medførte øgede spændinger mellem befolkningsgrupperne. F.eks. viser *FN's generalsekretærs rapport af 10.februar 1994 om massakren af den civile befolkning i Stupni Dol*, at tilgangen af kroatiske flygtninge til området, øgede presset på den bosniakiske befolkning i Stupni Dol. Dette, samt en række andre faktorer udløste overfaldet på landsbyen hvor op til 37 civile blev dræbt, og landsbyen brændt ned.[121]

[120] http://www.skupstinatk.kim.ba/b/s/okantonu/historija.htm#raspad 26.05.2009, En oase midt i krigen. *Berlingske Tidende.* 08.04.1993. 2.sektion.s.5,Sørensen, Sørensen Østergaard. Bosniens muslimer på hævntogt. *Berlingske Tidende.* 10.06.1993. 1 Sektion. s.15, Kampe mellem tre parter. *Berlingske Tidende.* 28.06.1993. 1 Sektion. s.6, Boesgaard, Niels Eric. Fascister bag udrensningen. *Berlingske Tidende.* 29.10.1993. 1.sektion. s.11, 300 kunne været reddet af danske kampvogne. *B.T.* 29.10.1993. 1.sektion. side 10, Rajner, Igor. Krigsherrene vil befri Tuzla – Bosniens "oase af fred". *Information.* 06.01.1994, Rasmussen, Bodil. 1994. Tuzla – den 4. Side af krigen. *Socialistisk Information.* Årgang 13.nr.68.s.12-14, Rasmussen, Vagn. Advarsel fra Tuzla. *Aktuelt.* 08.04.1997.s.21
Nordbat 2 i Bosnien 1993-94 s.84-89,
[121]http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/075/04/PDF/N9407504.pdf?OpenElement 26.05.2009

5.3 NORDBAT 2's og DANSQN's rolle og opgaver

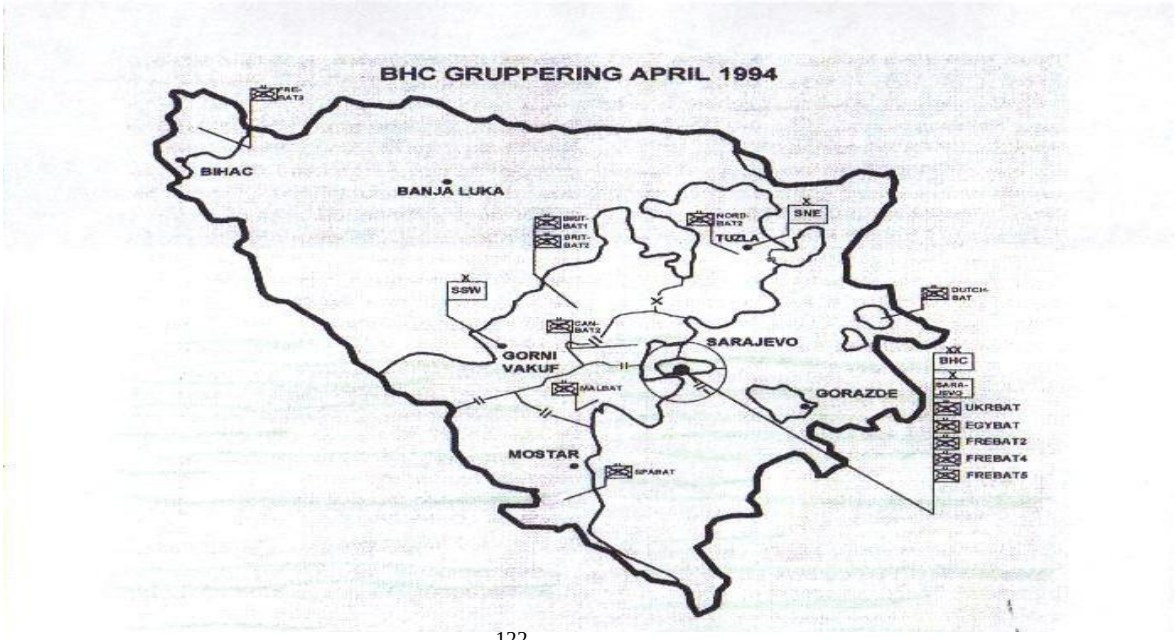

NORDBAT 2's ansvarsområde i Bosnien og Hercegovina[122]

Efter UNPROFOR's styrkernes mandat og dermed også NORDBAT 2's, så skulle de agere efter Sikkerhedsrådets resolutioner 824, 836 og 844 (Bilag 2-3) som bliver omtalt i afsnit 3.1 i specialet. NORDBAT 2 havde både de overordnede opgaver og områdespecifikke opgaver, nogle af disse områdespecifikke opgaver blev enten ændret eller udvidet. Som eksempel kan der nævnes de humanitære opgaver i forbindelse med kampvogneskadronen. DANSQN hold 1 og 2 udførte næsten ingen humanitære opgaver selv, mens DANSQN hold 3, 4 og 5 engagerede sig kraftig i det humanitære arbejde. Det andet eksempel kan være åbningen af nødhjælpsruten Mario ved Ribnica(Bilag 1.2), som hold 1 åbnede. Ruten var af afgørende betydning for den humanitære hjælp til Tuzla og hele regionen. Disse to eksempler nævnes ikke i senere nævnte områdespecifikke opgaver, da de senere nævnte områdespecifikke opgaver omfatter NORDBAT 2 BA 02, dvs. den nordiske bataljon 2 – bataljon 2 virkede i Bosnien i perioden 10.04.1994 – 10.10.1994.[123]

[122] 1997. *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje, s.18
[123] *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.s.17-39, Interviews med alle 5 hold, Møller.s.223-255 og *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94* s.126-128, Interview med Nihad Sehovic og Interview med Smajo Omercevic

NORDBAT 2's opgaver var følgende:

- *Understøtte militært UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) og andre humanitære organisationer, som var engageret i humanitært arbejde, samt opbygningen af infrastrukturen i Bosnien og Hercegovina.*

- *Skabe forhold, der muliggjorde*

    1. *Evakuering af de skadede*
    2. *Beskytte befolkningen*
    3. *Forbedring af befolkningens levestandard.*
    4. *Ophøring af fjendtligheder*
    5. *Åbning af Tuzla lufthavnen*

- *Opretholde status "Sikkerhedszone" (Safe Areas) i hvert fald i Tuzla, om nødvendig med anvendelsen af vold, inklusiv flystøtte.*[124]

Udover de overordnede opgaver, så havde NORDBAT 2 en række områdespecifikke opgaver. Som nævnt tidligere så ændredes nogle af disse opgaver fra oktober 1993 – december 1995, hvor NORBAT 2's fem bataljoner havde været udstationeret i Bosnien. Følgende eksempel omfatter NORBAT 2 BA 02.[125]

- *Overvåge udviklingen i Posavina korridoren*
- *Understøtte Skoda Road indenfor AOR (Area of Responsibility)*
- *Være forberedt på at understøtte åbningen af vejen Tuzla-Doboj-Maglaj*
- *Være forberedt på at understøtte reparation af Modrica broen*
- *Være forberedt på at understøtte reparation af kraftledningen i Brcko området*
- *Være forberedt på at overvåge en Total Exclusion Zone indenfor Ansvarsområdet*[126]

[124] *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.s.17-18
[125] *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.s.17-18
[126] *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.s.17-18

Bataljonschefen for NORBAT 2 BA 02 gjorde følgende opgaver højest prioritering.

- *Sikre at den humanitærhjælp når frem til de civile*
- *Etablere Nordbat 2 i AOR – ansvarsområdet*
- *Gennem forhandlinger at stabilisere den militærpolitiske situation i området*
- *Forhindre voldshandlinger mod de civile*
- *Forberede implementeringen af våbenhvilen* [127]

Den danske kampvogneskadron DANSQN var i første omgang ment som en mobil reserve, der skulle yde støtte til de svenske kompagnier. Kampvogneskadronen skulle støtte de svenske observeringsposter under angreb, og samtidig var de et klar signal til de stridende parter om at NORBAT 2 havde ildkraft til at beskytte sit personel. Allerede under hold 1 fik DANSQN også sit eget ansvarsområde, hvori de skulle etablere sig, skabe kontakt til de bosniakiske politiske og især militære organer, afpatruljere og oprette midlertidige observeringsposter, demonstrere FN's tilstedeværelse i området, registrere den humanitære situation og fra DANSQN hold 3 udføre såkaldte *"Social patrols",* der havde til hensigt at hjælpe den lokale befolkning.[128]

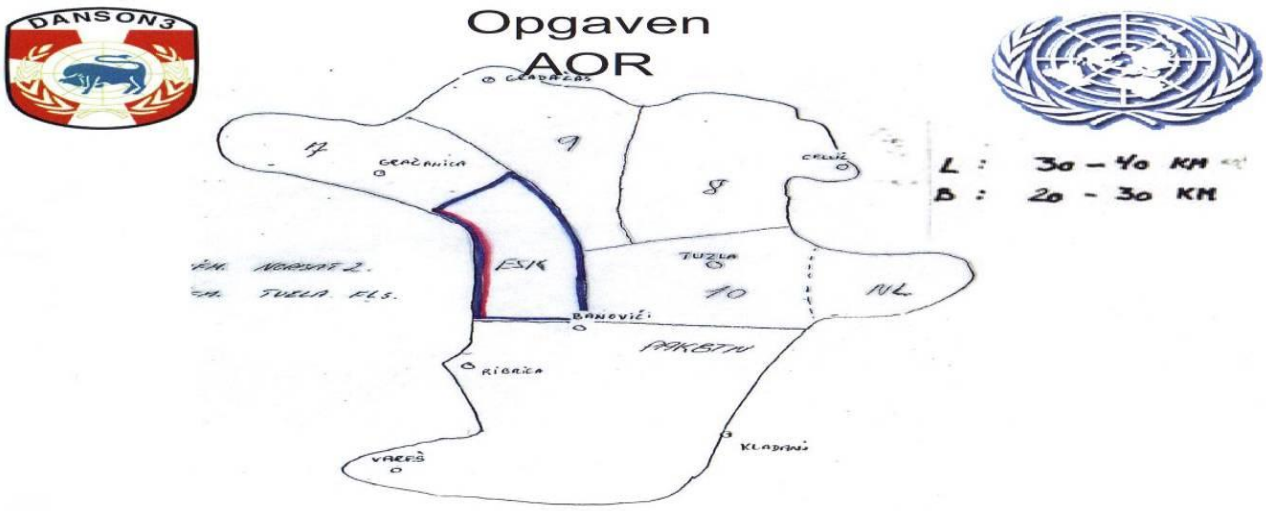

Ansvarsområderne.[129]

[127] *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,s.s.17-18
[128] Interview med K.K. Madsen, Interview med Jasper Legarth og Korrespondance med Niels Pedersen og Krigsdagbogen for hold 3
[129] Jesper Legarths personlige papir

DANSQN's opgaver indenfor NORDBAT 2's ansvarsområde kan opsummeres på følgende vis:

1. Undsættelse af de svenske observeringsposter

Et eksempel på to FN observationsposter som kampvogneskadronen skulle understøtte i tilfælde af angreb.[130]

2. Forstærke svenske observeringsposter

Hold 1 påbegyndte arbejdet på forstærkningen af de svenske observeringsposter, ved at bygge stillingerne til kampvognene. Dette arbejde blev overtaget og afsluttet af hold 2, mens hold 3 tilpassede stillingerne til efteråret og vinteren. DANSQN havde lavet planer for udsætning af hver eneste svensk observeringspost.[131]

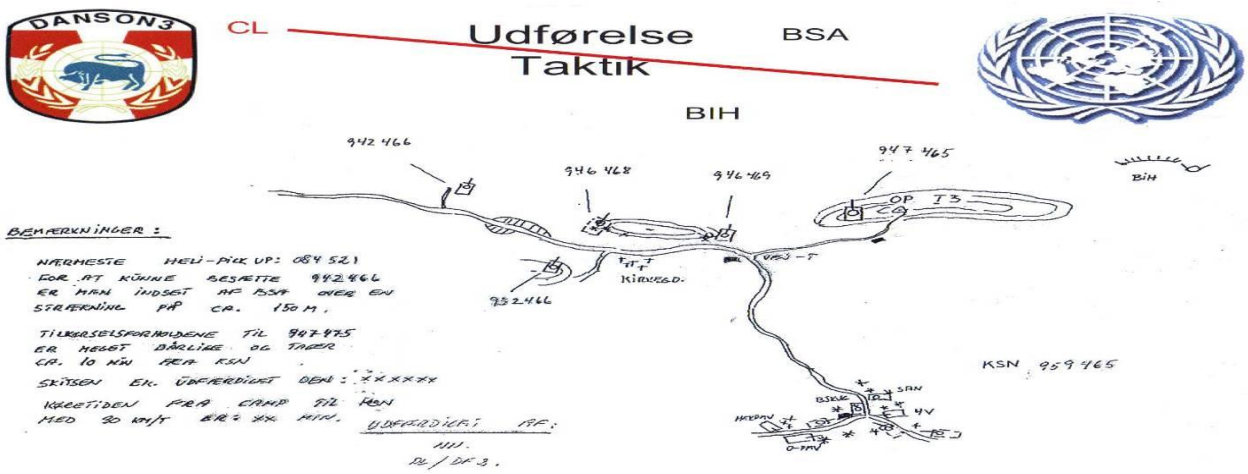

Skitse over kampvognstillinger ved en observationspost[132]

[130] http://www.ba03.org/ 26.05.2009
[131] Interviews med hold 1, hold 2 og hold 3, Videodagbog *Mellem venner og fjender* vist på DR 1mandag d.19. december 1994, Møller, s.276-300, Kristensen, J.1995. Operation Amanda. *Kentaur*. 2/95.s.2-10,
[132] Jesper Legarths personlige papir

3. Flag waveing i hele NORBAT 2's operationsområde - dvs. demonstrering af FN's tilstedeværelse

Kampvogne på patrulje.[133]

Demonstrering af DANSQN's tilstedeværelse var med til at vise de stridende parter at kampvogne var der, men samtidig gav deres tilstedeværelse de svenske soldater en form for tryghed. Kampvognenes tilstedeværelse var også vigtig i understøttelsen af de svenske enheder, især i de situationer, hvor de svenske pansrede mandskabsvogne blev beskudt, sommetider også ødelagt, og skulle trækkes ud. Da luftstøtte ikke var mulig under de første tre hold, så var kampvognen eneste sikring for at svenskerne ikke blev beskudt og/eller at de kunne trække sig helskindet ud, hvis de var blevet beskudt.[134] Demonstreringen af FN's tilstedeværelse blev dog hæmmet ved at hold 3, hold 4 og i begyndelsen oplevede også hold 5 begrænsning af bevægelsesfriheden fra regeringshærens 2.korps.[135] Demonstreringen af FN's tilstedeværelse blev også hæmmet i en række områder, særlig Gradacac, af de serbiske styrker ved at de beskød alle FN enheder, der viste sig i området. Disse beskydninger medførte at de danske FN soldater måtte observere uden at de gjorde sig synlige, da FN afmærkning ikke blev respekteret.[136]

4. Eskortering af kolonner

[133] Michael C. Nielsens (hold 3) private billeder
[134] Interviews med alle 5 hold, Møller, s.236-238,
[135] Interviews med hold 3, hold 4 og hold 5
[136] Interviews med hold 1, hold 2 og hold 3

5. Etablering af observeringsposter med eller uden kampvogne
6. Konstatere bosniske regerings og de serbiske styrkers hensigter og handlinger
7. Forberede indsættelse i forbindelse med Tuzla lufthavn
8. Forberede blokeringsstillinger i forbindelse med evakuering af NORDBAT 2
9. Registrere den humanitære situation
10. Udføre humanitært arbejde[137]

I de næste fire underafsnit vil der analyseres og diskuteres i forbindelse med undsættelse af svenske observeringsposter, beskyttelse af humanitærkonvojer, den humanitærhjælp og forhandlingerne ført i forbindelse med opgaveløsningen. Disse fire punkter får adskilte afsnit, både fordi de er meget omdiskutable i litteraturen og medierne, men også fordi de illustrerer betydningen af DANSQN's tilstedeværelse i området. Der er i litteraturen og medierne uenighed om kampvognenes effektivitet i en fredsbevarende mission og der er også uenighed om UNPROFOR styrkernes bidrag til humanitærhjælpens sikre ankomst til destinationerne. I forbindelse med den humanitære indsats, som eskadronen havde udført, så er den vigtig for at illustrere betydningen af kampvogneskadronens og NORDBAT 2's tilstedeværelse i Tuzla området. I forhold til forhandlingerne, så er de vigtige at have med, da de er med til at give et billede af at der var misforhold mellem FN resolutionerne og situationen i felten, samt påvise de danske officerers evne til at forhandle og agere i rollen som FN. Dette misforhold kommer til udtryk igennem selve mandatet og dermed *Sikkerhedszone konceptet* og *Rules of engagement*. Misforholdet mellem Sikkerhedsrådets resolutioner og situationen i området, samt betydningen af DANSQN's tilstedeværelse kommer også i udtryk ved punktet om *"Flag waveing",* men dette vil ikke beskrives nærmere da problematikken vedrørende dette punkt berøres i en række afsnit og især afsnit 6.

[137] Interview med K.K. Madsen, Interview med Jasper Legarth og Korrespondance med Niels Pedersen og Krigsdagbogen for hold 3, Jesper Legarths private dokumenter

5.3.1 Undsættelse af de svenske observeringsposter

De svenske observeringsposter blev under alle fem hold beskudt og problematikken i forbindelse med dem var med til at udløse to af de tre væbnede konflikter med de serbiske styrker i form af *"Operation Bøllebank"* på hold 2 og *"Operation Amanda"* på hold 3.[138] Undsættelse af de svenske observeringsposter var af den højeste prioritet for DANSQN. Hold 3, hold 4 og hold 5 oplevede begrænsning af deres bevægelsesfrihed, men DANSQN ignorerede vejspærringer og til tider kørte over dem i de situationer, hvor de svenske observeringsposter skulle undsættes.[139]

DANSQN var med til at indgyde sikkerhed og tryghed blandt de svenske soldater. Svenske pansrede mandskabsvogne var ofte et eftertragt mål for de stridende parter, som det også kan ses på billedet.

Billedet viser en Svensk SISU, der er blevet ramt af en panserværnsraket og seks granater fra serbiske kampvogne.140

Samtidig var kampvognene en garant for, at de svenske soldater ude i Observationsposterne ikke var efterladt til sig selv under beskydning.

Wolfgang Biermann og Martin Vedsats vurderer i deres bog, at kampvogne kan vise sig brugbare i at forstærke robusthed i selvforsvar aktioner som under *Operation Bøllebank*(hvor danske kampvognsoldater besvarer ilden, da de bliver angrebet på vej til at undsætte en svensk observeringspost). Men samtidig kan forstærkning af FN med tunge våben fremprovokere de stridende parter til at angribe og derved skabe et spiral af provokation –

---

[138] Interviews med alle 5 hold, Møller, s.276-300, Leoparderne mod serberne. *Ekstra Bladet.* 07.04.1994.1.sektion.s.13, Danske jenser i kamp ved Tuzla. *Ekstra Bladet.* 01.05.1994.1.sektion.s.6, Kristensen, J.1995. Operation Amanda. *Kentaur.* 2/95.s.2-10, Danske kampvogne i skudveksling. *Vandsyssel tidende.* 27.10.1994.s.8, Sørensen, Søren Østergaard. Panserslaget "Amanda". *Berlingske Tidende.*
[139] Interview med hold 3, hold 4 og hold 5
[140] http://hem.passagen.se/plasticwarrior/military.html 26.05.2009

reaktion – repressalier og derved true selve missionen.[141] Vurderingen i forbindelse med FN's brug af tunge våben er i ånden med de fredsbevarende principper som diskuteres i kapitel 6., som udgjorde også i første omgang en forhindring for kampvognenes ankomst til Bosnien.[142] Problemet med vurderingen med at kampvognenes kunne fremprovokere et spiral af provokation – reaktion – repressalier er tilstedeværende, men angreb på FN styrker, var hverdagskost i Bosnien. NORDBAT 2' svenske enheder blev ofte beskudt op til kampvognenes ankomst og DANSQN's fortrop blev flere gange beskudt inden kampvognenes ankomst(25.februar 1994).[143] De interviewede danske soldater fra alle hold og de svenske soldater giver udtryk for at kampvognene var med til at øge sikkerheden for de svenske soldater og dæmpe kamphandlingerne.[144] De følgende to citater viser de svenske soldaters vurdering af DANSQN: *"Kampvognene var bataljonens trumf, esset i ærmet. De var garant for respekt og slagkraft."*[145] "*Med pansermandskabsvogne kan man udrette meget, men sommetider har man brug for kampvogne. NORDBAT's soldater kom under beskydning ved mange tilfælde og incidenterne løber op til over et hundrede. Beskydning udførtes af både håndvåben og anden våbenart og adskillelig slags granater. Man var ikke kommet for at føre krig, men risikoen for at ende i kamp havde været meget større uden Leopardernes afskrækkende indvirkning.*"[146]

Beskydningerne af FN tropper kulminerer med *Operation Bøllebank* og der kan på baggrund af interviews med de danske soldater konkluderes at Operationen fik angreb til at stoppe og den skabte respekt for FN soldater. J.C. Jensen skulle notere angreb og melde dem videre i FN systemet og han noterede sig at antallet af angreb faldt markant efter operationen.[147]

---

[141] Biermann.s.58-59
[142] Kapitel 3.2 i Specialet
[143]Steiniche, Morten. Morterangreb mod danske soldater. *Ekstra Bladet.* 12.10.1993.1.sektion..s17, Nordisk FN-styrke blev beskudt. *Berlingske Tidende.* 03.12.1993.1.sektion.s.15, Boesgaard, Niels Eric. Lange udsigter for kampvogne fra Danmark – Beskydning af Svensk FN-kolonne med juleorlovs-soldater måtte vende om, da den blev beskudt af artilleri. *Berlingske Tidende.* 14.12.1993.1.sektion.s.9, Povlsen, Klaus Bundgård. Blokade af kampvogne koster liv. *Politiken.* 17.12.1993.1.sektion.s.3, Boesgaard, Niels Eric. Danske kampvogne er stærk savnede. *Berlingske Tidende.*17.12.1993.1.sektion.s.13, Buhr, Claus. Danske soldater som skydeskiver. *Ekstra Bladet.* 24.12.1993.1.sektion.s.7, Møller, Lars. Desperat brug for kampvogne. *Berlingske Tidende.* 09.01.1994.1.sektion.s.19
[144] Interviews med alle 5 hold , Karlsson, s.57, s.81, *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*,s.108, s.111
[145] Karlsson, s.57
[146] *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*,s.108
[147] Interview med hold 2, Interview med J.C. Jensen, Møller, s.223, s.236-237, s.243 og s.258-259, 1997. *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje, s.20-21, Leopardgranater mod serberne. *Ekstra Bladet.* 07.04.1994.1.sektion.s.13, RB. Danske kampvogne beskudt. *Berlingske Tidende.* 07.04.1994.1.sektion.s.5, Tragedien i Gorazde. *Berlingske Tidende.* 20.04.1994.1.sektion.s.10,

Udover den øgende sikkerhed for de svenske soldater, så havde kampvognen afgørende indvirkning på åbningen af humanitære ruter og beskyttelse af humanitærkonvojer, som omtales i de følgende to kapitler 5.3.2 og 5.3.3.[148] Dvs. de havde den modsatte effekt end den som nævnes af Wolfgang Biermann og Martin Vedsat.

5.3.2 Beskyttelse af de humanitære konvojer

FN konvoj[149]

Det interessante ved sikringen af nødhjælp, der var en af UNPROFOR's primære opgaver, er at opfattelsen af UNPROFOR's rolle og betydning i forbindelsen med beskyttelsen af nødhjælpskonvojerne er meget forskellig. Den amerikanske journalist David Rieff skriver i sin bog "*Slaughterhouse – Bosnia and the failure of the West"* at UNPROFOR var overflødig i forbindelsen med beskyttelsen af konvojerne. David Rieffs konklusion er baseret på hans forfærdelse over at FN måtte forhandle sig til at de humanitære konvojer skulle igennem vejspærringer. Rieff mener at hvis FN soldaterne alligevel ikke havde lov til, ved magt at bryde igennem check points og dermed leverer nødhjælp, så er deres tilstedeværelse knap så betydningsfuld. Han nævner en række humanitære organisationer som fik den humanitære hjælp frem uden UNPROFOR's hjælp. Yderligere bygger Rieffs konklusion på hans irritation over at flere europæiske lande brugte UNPROFOR's mission og FN-soldaterne i Bosnien som undskyldning mod en resolut intervention.[150] Rieff er absolut ikke den eneste, der mente at

[148] Jesper Legarths personlige papir

[150] Rieff, s.204-206

UNPROFOR's beskyttelse af konvojer var overflødig. Hans opfattelse deles af den franske filosof og journalist Bernard Henry Levy, regissøren af dokumentarfilmen *"Bosna"* fra 1994.[151] I en debat på DR 1 fra 1994 siger den danske chef for den danske Røde Kors at tilstedeværelse af bevæbnede FN soldater kun skader forholdet til de stridende parter.[152] Interviews med de forskellige hold, samt eksempler hvor nødhjælpskonvojerne blev beskudt, herunder også angreb på UNHCR konvoj ved Maglaj hvor to danske nødhjælps chauffører blev dræbt, giver et helt andet billede af behovet.[153] Tilstedeværelsen af en militær styrke var alt afgørende for at nødhjælpen kom ind i Tuzla. Både ved at sikre konvojerne på vej til området ligesom NORDBAT 2 gjorde ved Ribnica, men også længere ned ved Vares. Alle interviewede personer i Bosnien giver udtryk for at NORDBAT 2's tilstedeværelse havde forbedret den humanitære situation, sikret konvojerne mod plyndringer og i samarbejde med de humanitære organisationer forhindret en humanitær katastrofe.[154] Indbyggerne i Ribnica kalder nødhjælpsvejen, som gik igennem Ribnica mod Tuzla, for *"Put spasa"* der betyder *Frelsensvej*. Dvs. vejen var livsnødvendig for regionen.[155] DANSQN's tilstedeværelse, samt NATO fly var afgørende faktorer for at ruten kunne blive åbnet, og kampvognens tilstedeværelse var afgørende for at ruten kunne forblive åben frem til området blev overtaget af PAKBAT (Pakistanske FN bataljon).[156] De interviewede personer i Vares fortæller at nødhjælpskonvojerne måtte aflevere halvdelen af lasten ved vejspærringerne, inden NORDBAT 2 ankom til området. Militserne opbyggede en form for handel og handelsvaren var nødhjælpen, der var blevet plyndret fra nødhjælpskonvojerne, samtidig mens befolkningen sultede.[157] Samtidig måtte DANSQN overtage en række humanitære opgaver, enten fordi de humanitære organisationer ikke turde køre ind i meget betændte områder, eller fordi de meget udsatte grupper blev overset, eller fordi der var risiko for at konvojerne blev plyndret af militserne eller kriminelle bander.[158]

---

[151] Dokumentarfilm af Bernard Henri Levy.1994. *Bosna*. Les Films Du Lendemain
[152] 1994. *Hverdag for en Dansk soldat på Balkan*. DR 1 Studie 2001
[153]Merch, Karin. Dansk nødhjælpskonvoj beskudt. *Ekstra Bladet.* 11.01.1993. 1 Sektion. S.24, To FN-konvojer stoppet. *Ritzaus Bureau.* 20.02.1993, Christiansen, Flemming. Stop for kørsel i krigszone. *Politiken.* 02.06.1993. 1 Sektion. S.4, FN suspenderer nødhjælps-kolonner. *Ritzaus Bureau.* 10.07.1993, Tre FN – chauffører dræbt i Bosnien. *Telebørsen.* 01.06.1993, To danskere dræbt og flere såret. *Ritzaus Bureau.* 01.06.1993, Serbisk artilleri dræbte danskere. *Politiken.* 02.06.1993.1.sektion.s.1, Gracic, Adnan. Spomen ploca poginulim dancima. *Maglajske novine*. Juli.1998.s.6,
[154] Interviews i Bosnien
[155] Interview med Nihad Sehovic og Interview med Smajl Omercevic
[156]Møller, s.223-255, *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*, 1997. *Nordbat 2 – BA 02*.. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje, s.126-127, Interviews med hold 2,
[157] Interview med Hamdo Fatic og Interview med Ekrem Ahmetovic
[158] Interviews med alle 5 hold, Møller, s.223-255

En af de lokale indbyggere i Ribnica viser mig stedet, hvor en dansk-svensk observeringspost befandt sig under hold 1 og 2. Stedet var altafgørende for at den humanitære hjælp kunne komme til Tuzla. Selve vejen ligger i dalen, og de bjerge der kan ses i horisonten udgjorde serbiske stillinger under krigen. Så vejen var fuldstændig domineret af det serbiske artilleri.[159]

Følgende beretning af Marc Huusfelt, der var nødhjælpschauffører fra 1993-1995 illustrere bedst behovet for at konvojerne skulle have beskyttelse. Han kørte nødhjælp udsendt af *Konvoj til Bosnien* og *Støt Tuzlas Skoler*. Hans erindringer bliver fortalt af forfatteren Maria Rørbæk og en erindring om nødhjælpskørsel er følgende. *"Forlygterne lyser lige nøjagtig så længe, at Marc Huusfelt kan orientere sig…Holder han lyset for længe, kan de serbiske soldater gætte lastbilens position. Vejen til Sarajevo er holdt af den bosniske hær, men ude i mørke ligger serberne og skyder mod alt, hvad der bevæger sig.. Marc må køre efter hukommelsen, og soldaterne må skyde i blinde. Omkring sig hører han bragene, når panserværnsraketterne rammer jorden."* [160]

[159] Speciale skriverens egne billeder taget i august 2008
[160] Rørbæk, Maria.2007. *På kanten*. Albertslund: Schultz Forlag s.25

5.3.3 Humanitære opgaver

Billederne viser danske soldater i gang med at udføre humanitære opgaver.[161]

Hold 1 og 2 var ikke direkte involveret i den humanitære indsats, men de kørte med medicin og generator til felthospitalerne i ansvarsområdet. Besøgene på felthospitalerne havde humanitært formål, men samtidig kunne DANSQN observere om der havde været kamphandlinger i området, ved at se på antallet af de sårede. Derudover var hold 1 med til at åbne *Mario ruten* i Ribnica under ledelse af oberst Lars Møller, den næstkommanderende for NORDBAT 2 bataljon 2. Ruten var afgørende for at den humanitære hjælp kom ind til Tuzla området. Problemet var at ruten lå op ad konfrontationslinjen og så sent som 22.februar 1994 blev to svenske pansrede mandskabsvogne ramt og ødelagt af serbiske panserværnsraketter i Ribnica området. Så en åbning af *rute Mario* kunne ikke lade sig gøre uden kampvogne. Ruten blev åbnet den 17.marts af en kombineret svensk-dansk styrke med støtte af NATO fly. Ruten blev holdt åben ved hjælp af en svensk observeringspost og to kampvogne. DANSQN var permanent tilstedeværende ved denne observeringspost i Ribnica op til PAKBAT overtagelsen af området.[162]

NORDBAT 2's bataljon 1 og 2 og DANSQN hold 2's indsats på det humanitære område kommer også til udtryk ved, at den svenske del af NODRBAT 2 bataljon 1 og senere NORDBAT 2 bataljon 2 inklusiv DANSQN involverede sig i konflikten mellem kroater og bosniakker. I første omgang lykkedes det ikke NORDBAT 2 at redde indbyggerne i landsbyen Stupni dol ved Vares, men da den kroatiske milits begyndte at arrestere

[161] 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmunds förlag och ordensatelje s.113
[162] Møller.s.223-227 og s.239, Interviews med hold 1 og hold 2,

bosniakiske civile i Vares i oktober 1993, så risikerede de den samme skæbne som indbyggerne i Stupni dol. Der forholdte NORDBAT 2 sig ikke passivt og de rykkede ind. Risikoen for at de ville ende i kamp med kroatiske milits var stor, men på trods af det, så rykkede NORDBAT 2 ind i Vares og reddede de 250 tilfangetagne bosniakker. Det lykkedes uden sammenstød med kroaterne. Den militære situation i området ændrede sig i november måned, da var bosniakkerne i gang med en offensiv, der fik en del kroater til at flygte. NORDBAT 2 sørgede for flygtningene og bevogtede huse og derved stoppede man plyndringerne.[163]

I august 1994 forekommer igen spændinger imellem kroaterne og bosniakkerne i området, men en hurtig indsats fra en kombineret svensk-dansk styrke, denne gang med kampvogne, fik situationen stabiliseret igen. NORBAT 2 styrkes tilstedeværelse, samt de ihærdige forsøg på at mægle mellem de stridende parter fik situationen under kontrol.[164]

Ovenforstående viser NORDBAT 's handelskraft og vilje til at handle i Vares området Denne indsats var med til at spændingerne mellem kroaterne og bosniakkerne blev holdt i ave. Efter at den kroatiske milits havde nedbrændt landsbyen Stupni dol, så dannede sig grundlag for hævneaktioner og en ond cirkel af vold.

De følgende udtalelser fra to indbyggere i Vares, hvor en af dem var en af de 250 tilfangetagne bosniakker, og den anden var chefen for Røde Kors under krigen og nuværende borgmester i Vares, illustrerer NORDBAT 2's indsats og den humanitære betydning i Vares området:

"Inden den Nordiske bataljon kom til området, så var de andre UNPROFOR enheder her, canadiere. UNPROFOR's opførsel gjorde at befolkningen blev skeptisk og mistede troen på UNPROFOR. Da den nordiske bataljon ankom til området, så troede vi ikke at de var anderledes, men deres virke gav befolkningen tryghed og håb. De hjalp alle." "De nordiske

---

[163] *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94*, 1997. *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje, s.64-79, http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/075/04/PDF/N9407504.pdf?OpenElement 26.05.2009, Boesgaard, Nils. FN tvunget bort fra massakre. *Berlingske tidende.* 29.10.1993. 1. Sektion. s.1, Boesgaard, Nils. Fascister bag udresning. *Berlingske tidende.* 29.10.1993. 1. Sektion. s.11, 300 kunne være reddet af danske kampvogne. *B.T.* 29.10.1993. 1.sektion. s.10,

[164] , 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje s.32-33, Møller s.339-352

soldater har forhindret mange massakrer på de civile i området. Den kroatiske milits ville forflytte samtlige kroater fra Vares området til Hercegovina. Frygten for bosniakernes hævn for Stupni dol fik kroaterne til at røre på sig, men den nordiske bataljons indsats forhindrede dette. De kroatiske civile, samt alle andre nationaliteter stolede på dem." "Hvis man skal sige noget generelt om den Nordiske bataljons virke i området, så kan jeg sige at de nordiske soldater er et af de få lyspunkter i den beskidte krig i Bosnien". [165]

"De nordiske soldater beskyttede og eskorterede nødhjælpskonvojerne, de forhindrede krigshandlingerne så meget som de kunne, de beskyttede den civile befolkning. De sørgede især for børn og unge. Som tak for dette har vi opkaldt en skole i Vares efter NORDBAT 2." "Troen på FN var dalende under krigen i Bosnien, men de nordiske soldater genoprettede noget af den tro."[166]

Gymnasiet/HTX NORDBAT 2 Vares[167]

Citaterne giver et idealiseret billede af NORDBAT 2, der kan være med til at danne indtryk af et ideal forhold mellem NORDBAT 2 og bosniakkerne og kroaterne i området. Interview med en af soldaterne fra hold 1, der var med i forkommandoen giver udtryk for at forholdet mellem NORDBAT 2 og bosniakkerne blev anstrengt efter at NORDBAT 2 havde sprunget et kroatisk ammunitionsdepot i luften under den muslimske offensiv i efterår 1993 og som bosniakkerne mere end gerne ville have fingrene i. Episoden nævnes også i mindebogen for

[165] Interview med Ekrem Ahmetovic
[166] Interview med Hamdo Fatic
[167] Specialeskriverens egne fotografier fra august 2008

NORDBAT 2 bataljon 1.[168] Citaterne udtrykker meningen om NORDBAT 2, men de er produkt af efterrationaliseringen og derved fortæller de om NORDBAT 2's eftermæle, som kan til vis grad være med til at overskygge de aktuelle forhold i perioden oktober 1993 – august 1994. Fra august 1994 havde PAKBAT ansvaret for Varesområdet.

NORDBAT 2's tilstedeværelse formindskede også spændingerne mellem kroaterne og bosniakkerne og de andre etniske grupper i resten af Tuzla regionen. Tuzla var kendetegnet for sin multietniske karakter, og var den eneste by, hvori nationalisterne ikke havde magten. De ihærdige forsøg af byens repræsentation, med Tuzlas borgmester Selim Beslagic i spidsen, på at bevare den multietniske karakter blev truet af tilstrømningen af flygtninge fra Østbosnien i løbet af 1992-1993. Dette i samspil med krigen mellem kroaterne og bosniakkere i 1993-1994 og den svære humanitære situation medførte en stigende radikalisering, og derved en trussel for multietnisk koeksistens. Ankomsten af NORDBAT 2 gav de etniske grupperinger tryghed og indsatsen på det humanitære område, samt slutningen på krigen mellem bosniakkerne og kroaterne forbedrede situationen og derved undgik man en stigning af vold og folkeforfølgelser mellem de etniske grupper.[169]

Den egentlige humanitære indsats begyndte på hold 3 og forsatte til og med hold 5. Formålet med de såkaldte *"Social Patrols"* havde en dobbelt betydning. Kampvogneskadronen kunne komme rundt i området og konstatere hvor der var behov for en særlig humanitær indsats. Samtidig kunne man på den måde opnå bevægelsesfrihed og observere.[170] Dette er igen med til at understrege at der var langt mellem Sikkerhedsrådets resolutioner og situationen i felten.

---

[168] Interview med anonym – hold 1

[169] Interview med Selim Beslagic, Interviews med hold 1-4, En oase midt i krigen. *Berlingske Tidende.* 08.04.1993. 2.sektion.s.5,Sørensen, Sørensen Østergaard. Bosniens muslimer på hævntogt. *Berlingske Tidende.* 10.06.1993. 1 Sektion. s.15, Kampe mellem tre parter. *Berlingske Tidende.* 28.06.1993. 1 Sektion. s.6, Boesgaard, Niels Eric. Fascister bag udrensningen. *Berlingske Tidende.* 29.10.1993. 1.sektion. s.11, Rajner, Igor. Krigsherrene vil befri Tuzla – Bosniens "oase af fred". *Information.* 06.01.1994, Rasmussen, Bodil. 1994. Tuzla – den 4. Side af krigen. *Socialistisk Information.* Årgang 13.nr.68.s.12-14, Rasmussen, Vagn. Advarsel fra Tuzla. *Aktuelt.* 08.04.1997.s.21, *Nordbat 2 i Bosnien 1993-94* s.84-89,

[170] Interview med Jesper Legarth og Korrespondance med Niels Pedersen, http://www.un.org/Docs/scres/1993/scres93.htm 26.05.2009

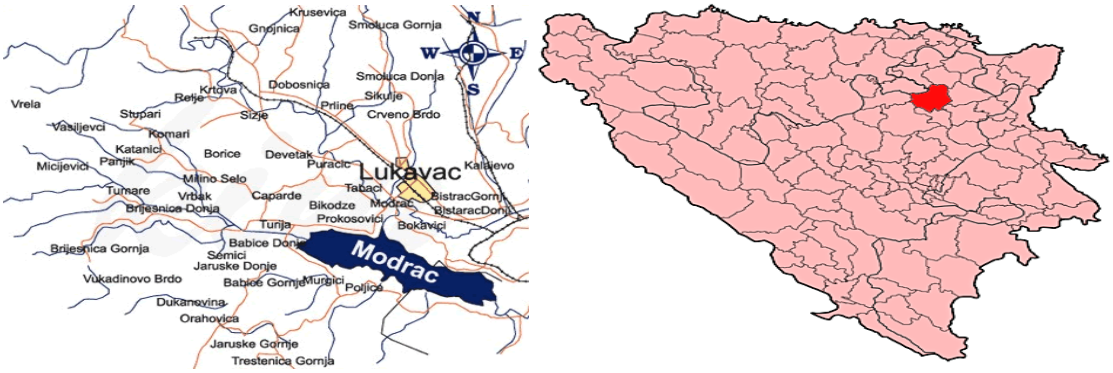

Lukavac Kommunen[171]

Kampvogneskadronens humanitære ansvarsområde var sammenfaldende med Lukavac kommunen. I kommunen boede der ca.44 000 mennesker, hvoraf ca. 22 000 kunne kategoriseres som ude af stand til at forsørge sig selv for egne midler. Derudover var der i kommunen ca. 10 000 flygtninge og dette tal voksede til 15 000 efter Srebrenicas fald i juli 1995. Kampvogneskadronen organiserede det humanitære arbejde, så der blev fokuseret på tre flygtningecentre i Lukavac. Flygtningecentre blev besøgt hver lørdag og kampvogneskadronen bidrog med fødevarer fra deres eget køkken og naboernes - nordmændenes køkken, hygiejniske artikler og tøj som de manglede. Kampvogneskadronen fik ved flere lejligheder på eget initiativ organiseret særlige indsamlinger i Danmark, som omfattede både tøj og legetøj. Derudover stod kampvogneskadronen for formidling af kontakt til forskellige NGO'er (ikke statslige organisationer) i området, som så gennemførte målrettede projekter i området. Projekterne gik fra strikkeprojekter til etablering af vandforsyninger i flygtningecentre.[172] Udover at yde støtte til de flygtninge, der var i området, så var kampvogneskadronen hold 4 også med til at modtage flygtninge fra Srebrenica, efter at byen blev erobret af serberne. Kampvognsoldaterne var med til at etablere lejren med telte, sanitet, lægehjælp, vand og forplejning i Tuzla lufthavn. Humanitære organisationer i området og de lokale myndigheder var ikke i stand til det, og de havde ikke ressourcer til at tage sig af de 23 000 flygtninge som ankom fra Srebrenica. Først efter flere uger var de i stand til at

[171] http://www.lukavac.ba/info-ol/slike/opcina.gif 26.05.2009, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lukavac_Municipality_Location.png 26.05.2009

[172] Korrespondance med Niels Pedersen, Interview med Lars Frederiksen, Interview med Uffe Klixbull, Krigsdagbog for hold 3 17.oktober 1994 og 6.februar 1995,

overtage opgaven. Kampvognsoldaternes, samt deres svenske kollegaers hurtige reaktion var med til at afværge en humanitær katastrofe.[173]

Billedet viser ankomsten af flygtninge fra Srebrenica, efter at Sikkerhedszonen Srebrenica blev løbet over ende.[174]

Tallene viser at området var bebyrdet af flygtninge og disse blev spredt rundt på skoler, idrætshaller, hoteller – både i byerne og udenfor byerne. Oftest var forholdene meget dårlige, da der ingen vand, varme eller strøm var. Det følgende er beskrivelse af et hotel hvor forældreløse flygtningebørn befandt sig:

Helt tilfældigt stødte vi ind i et bygning, et hotel, der var nedlagt og der rendte børnene uden fodtøj i en miserabel forfatning. Nogen af dem var lettere retarderede, men ikke alle sammen. Der var ingen lys, der var ingen vand, der var ingen varme. Der var intet og de fik kun meget lidt hjælp af kommunen og det var garanteret ikke meningen vi skulle se og finde det i bjergene… Det var ikke sjovt at opleve. Det gjorde større indtryk på mig end når jeg blev skudt på. Det må man sige.[175]

Flygtninge, etniske grupper som romaer, udviklingshæmmede og handicappede var særlig udstillede under krigen. I krigssituationer er det overlevelsen der kommer an på og de bedst

---

[173] Korrespondance med Niels Pedersen, *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon*.s.23-30, Interviews med hold 4, Dansk officer i Tuzla: Folk vil dø i morgen. *Ritzaus Bureau.* 13.07.1995, Wormslev, Søren. Muslimer generer FN-soldater. *Berlingske Tidende*. 14.07.1995.1.sektion.s.7, Dør i armene på danske soldater, *Ekstra Bladet.* 14.07.1995.1.sektion.s.5, Dansk bataljon arbejder i døgndrift i Tuzla, *Ritzaus Bureau.* 17.07.1995, Lejr er tømt, *Politiken.* 22.07.1995.1.sektion.s.5, Stieglmayer, Alexandra, I håbløshedens ingenmandsland, *Berlingske Tidende.* 23.07.1995.2.sektion.s.2, Kjærgaard, Jytte. En sejr midt i fiaskoen. *B.T.* 01.08.1995.1.sektion.s.10

[174] http://www.chrisjan.dk/jan/unb.htm 26.05.2009

[175] Interview med Jasper Legarth

egnede vil få madvarer, når der er mangel på mad. Samtidig var de basale hjælpemidler til handicappede en mangelvare, da området var afskåret fra omverden især under den bosniakisk-kroatiske konflikt. Yderligere forværredes situationen for de udviklingshæmmede, ved at nød organisationerne og regeringsmyndighederne forsømte de udviklingshæmmede. Mennesker, der var udviklingshæmmede før krigen blev tilsidesat i forhold til de civile, der kom til skade under krigen. Den medicinske sektor var overbebyrdet af de mere akutte tilfælde som følge af krigshandlinger. Samtidig blev humanitær hjælp i form af mad kanaliseret mod soldaterne. Krigsindsatsen kom før de udsatte gruppers behov.[176]

Udover at maden blev kanaliseret til soldaterne, så var enhver sig selv nærmest i en krigssituation. Eksempelvis var Tuzla indbyggernes vrede, i vinteren 1993-1994, over UNHCRs prioritering af flygtninge i byen. I januar 1994 lykkedes det kun UNHCR at få 18 procent af de forsyninger ind, som var nødvendige for at holde befolkningen i live. Konvojerne blev konstant plyndret eller bremset af de lokale militser. Som konsekvens af plyndringerne og krigshandlingerne, prøvede UNHCR at prioritere flygtninge i byen, da de efter deres mening var mest udsatte, dette resulterede i at de lokale beboere udtrykte deres foragt overfor FNs prioritering ved gentagne gange at have plyndret UNHCRs lagre.[177]

Problemet med humanitærhjælp blev kun større ved at humanitære organisationer ikke turde køre ind i de betændte områder og at ledere i vise flygtningelejre tog det meste af maden og delte det ud til egen familie. Så udover at dele maden ud, skulle eskadronen også sørge for at den blev retfærdigt fordelt.[178] Derudover havde de humanitære organisationer ikke altid overblikket over området, og på grund af administrative fejl kom nødhjælpen til tider, til at sidde fast i månedsvis i Split. I disse tilfælde, frem for at vente på at nødhjælpen så skulle ankomme, så tog Kampvogneskadronen initiativ og hentede den selv.[179]

Dette er med til at understrege værdien i at hold 3 påbegyndte de humanitære opgaver. Flygtninge, udviklingshæmmede og romaer udgjorde meget udsatte grupper, så de iværksatte humanitære projekter var livsnødvendige for dem.

---

[176] Hastie, Rachel. 1997. *Disabled Children in a Society at War: A Casebook from Bosnia*. Oxfam Publishing s.7, 17-19
[177] Tuzla borgere vrede over FNs nødhjælpsarbejde. *Ritzaus Bureau.* 31.01.1994
[178] Krigsdagbog for hold 3 5.november 1994
[179] Krigsdagbogen for hold 3 13.feb.1995

5.3.4 Forhandlinger

Forhandlingerne er med til at påvise to ting:

1. Forhandlingerne var nødvendige selvom Sikkerhedsrådets Resolution 836 krævede fri bevægelighed for UNPROFOR i Bosnien og Hercegovina. Hermed påvises der igen at Sikkerhedsrådets resolutioner ikke var i overensstemmelse med situationen i området. Resolutionen 836 tillod UNPROFOR at bruge magt i tilfælde af hindring af bevægelsesfriheden. Dette var dog ikke muligt, for selvom NORDBAT 2 med kampvognene var FN's stærkeste bataljon i Bosnien, så var styrken ikke stor nok til f.eks. at påtvinge sin ret til fri bevægelighed i området og oprettelse af observeringsposter. Problemet med styrkens størrelse omtales både af daværende generelsekretær Boutros Boutros-Ghali, øverstbefalende for UNPROFOR i Bosnien - general Michael Rose, EF's udsending David Owen, samt litteraturen der omhandler FN's mission i Bosnien og dens resultater og konsekvenser.[180]
2. Forhandlinger i forbindelse med bevægelsesfrihed, humanitær hjælp og oprettelse af observeringsposter var en del af FN officerernes job, men det var ikke noget konventionelle officerer, der var uddannet under den Kolde krig var rustet til. Officererne blev introduceret for forhandlingerne i løbet af det halvårs uddannelse op til udsendelsen til Bosnien og det var det de havde med i bagagen. Det viste sig, at de danske officerer var hurtige til at gennemskue forhandlingsmønstret i Bosnien, og at de var tilpasningsdygtige.[181]

[180]Ghali, 1999. s. 83-85 og 239, Rose, s243, Owen, s.177-178, Bellamy, s.132, Biermann, Wolfgang og Martin Vadset.s.22, Boulden, s.99, Stewart, s.24-25
[181] Interviews med alle fem hold

Billedet viser major Jesper Legarth, chefen for DANSQN 3 og oberst Ismet Arapovic(Arap), kommandanten for 223. Brigade i Lukavac. Obersten var ofte grunden til at DANSQN's bevægelsesfrihed blev indskrænket, men 15 år efter udtrykker han stor respekt for DANSQN's arbejde. [182]

Oberst Lars Møller beskriver i sin bog en situation, hvor en serbisk officer truer med at skyde på de danske kampvogne og oberst Lars Møller svarer at de danske kampvogne er bedre end de serbiske og at serberne selv må tage konsekvenserne hvis de skyder. På Balkan var det vigtig at vise styrke og en lille FN enhed måtte vise karakter, hvis den skulle respekteres af de stridende parter.[183] Som omtalt tidligere, så oplevede hold 3 problemer med bevægelsesfrihed, især i form af fysiske forhindringer lavet af den bosniakiske 2.korps. Dette medførte at DANSQN ikke kunne observere, vise FN's tilstedeværelse og udføre humanitære opgaver. Major Jesper Legarth fandt ud af at hvis han henvendte sig til de civile myndigheder med bøn om at køre med nødhjælp til flygtningelejrene, så måtte de militære myndigheder give tilladelsen. Derved kunne DANSQN hjælpe de civile, samt observere.[184] Ved hjælp af forhandlingerne kunne de danske officerer bringe sig selv tættere på løsningen af opgaverne.

[182] Jesper Legarths personlige papir, Interview med Jesper Legarth, Interview med Ismet Arapovic
[183] Møller. s.216-222
[184] Interview med Jesper Legarth

6. Sikkerhedszonen og konflikten mellem FN og de stridende parter

Der er tre faktorer der har haft afgørende indflydelse på DANSQN's udførelse af missionen og de samme faktorer udløste konflikterne mellem FN og de stridende parter:

1. Forholdet til de stridende parter og de stridende parters opfattelse af FN og konceptet om sikkerhedszonerne.
2. Konceptet om sikkerhedszonerne
3. FN's vilje og evne til at gøre Sikkerhedszonerne sikre og opfattelsen af UNPROFOR's rolle

Disse tre punkter vil blive gennemgået i følgende afsnit.

6.1 Forholdet til de stridende parter

Forholdet til de stridende parter var forskellig fra part til part og fra tidsrum til tidsrum. Forholdet til serberne var spændt hele perioden igennem, mens forholdet til bosniakkerne degenererede over tid.

Forholdet til serberne begyndte allerede at blive spændt ved at kampvogneskadronen ikke fik tilladelse til at køre ind til Bosnien fra Serbien. Denne rejse, som beskrevet tidligere, udviklede sig til en længere foretagende. Hold 1's forkommando blev udsat for beskydning fra serbernes side.[185] På hold 2 oplevede man to væbnede sammenstød med serbiske styrker. Første sammenstød skete ved byen Gradacac, mens det anden sammenstød skete i forbindelse med *Operation Bøllebank*, som endte i regulært slag.[186] Hold 2 oplevede både en forbedring i forhold til serberne, men også en også en klar forværring efter *Operation Bøllebank*. Oberst Lars Møller, næstkommanderende for NORDBAT 2, forsøgte at etablere et godt forhold til serberne og også kanalisere noget af nødhjælpen til serbiske områder, da meste af nødhjælpen blev kørt til bosniakiske områder.[187] Disse initiativer fik en brav afslutning med *Operation Bøllebank*. Hold 3, 4 og 5 havde ingen kontakt til serberne. Al kommunikation foregik igennem FN's civile observatør, som befandt sig på den serbiske side af konfrontationslinjen.[188] Hold 3 havde sammenstød med serbiske enheder ved Gradacac i forbindelse med *Operation Amanda*.[189] Hold 4 og 5 var ikke involveret i væbnede konflikter med serbiske enheder, ligesom hold 2 og 3, men hold 4's FAC (Forward Air Controller) var med til at dirigere NATO's luftangreb mod serbiske stillinger ved bjerget Vis d.10.september 1995.[190] Begge hold oplevede dog et anstrengt forhold til serberne, især efter NATO begyndte

---

[185] Interviews med hold 1, Serberne vil standse danske kampvogne. *Berlingske Tidende.* 26.11.1993.1.sektion.s.14, Buhr, Claus. Danske soldater som skydeskiver. *Ekstra Bladet.* 24.12.1993. 1.sektion.s.7,

[186] Interviews med hold 2, Møller, s.245-246,s.276-300, Leoparderne mod serberne. *Ekstra Bladet.* 07.04.1994.1.sektion.s.13, Danske jenser i kamp ved Tuzla. *Ekstra Bladet.* 01.05.1994.1.sektion.s.6, Sørensen, s.117-131

[187] Møller, s216-223,

[188] Møller, s.245-246, Interviews med hold 2, hold 3, hold 4 og hold 5

[189] Interviews med hold 3, Kristensen, J.1995. Operation Amanda. *Kentaur.* 2/95.s.2-10, Danske kampvogne i skudveksling. *Vandsyssel tidende.* 27.10.1994.s.8, Sørensen, Søren Østergaard. Panserslaget "Amanda". *Berlingske Tidende.* 22.11.1994.1.sektion.s.14,

[190] http://www.milhist.dk/post45/sugarbowl/sugarbowl.htm 26.05.2009, Korrespondance med Niels Ellehøj Pedersen

sin luftkampagne mod serberne i august 1995, som led i *Operation Deliberate Force,* hvis hensigt var at beskytte de tilbageværende sikkerhedszoner i Bosnien.[191]

Serbernes modvilje mod DANSQN allerede fra begyndelsen af, byggede på opfattelsen af kampvognene som offensive våben.[192] Opfattelsen af kampvognene som et offensivt våben er dog ikke den eneste grund til serbernes modvilje mod DANSQN og NORDBAT 2 som helhed. Da sikkerhedsrådet udråbte Srebrenica, Zepa, Gorazde, Sarajevo, Tuzla og Bihac til sikkerhedszoner, så forhindrede man derved serbernes sejr i Bosnien. Da de seks byer blev udråbt til sikkerhedszoner, da kontrollerede de bosnisk serbiske styrker over 70% af Bosnien og Hercegovina og desuden var de to fjender kroaterne og bosniakkerne i krig mod hinanden. Oprettelsen af sikkerhedszonerne gav bosniakkerne det fornødne pusterum, så de kunne opruste deres hær, og dette var serberne klar over. Dette blev serberne kun bekræftet i ved at bosniakkerne indledte angreb på serbiske stillinger fra sikkerhedszonerne. Serbernes opfattelse af UNPROFOR som probosniakisk afspejler sig i de utallige angreb på UNPROFOR enheder. Interviewene med de danske kampvognsoldater fra alle fem hold viser at serberne ikke var glade for FN's enheder, og at de i mange områder beskød FN, når de viste sig. Derfor valgte kampvognsoldaterne f.eks. at observere uden FN markering, da de blåhjelme udgjorde en sikkerhedsrisiko. Fra interviews med kampvognsoldaterne fremkommer der også at mange beskydninger fra serbernes side også skyldes kedsomhed, påvirkning af alkohol og *Rules of engagement.* De serbiske styrker var klar over at FN soldater kun måtte skyde tilbage i selvforsvar og kun hvis de ikke kunne trække sig tilbage og efter at de har affyret varselskud.[193]

En anden eksampel på serbernes manglende tiltro til FN er Tuzla lufthavn. Åbningen af lufthavnen var nødvendig for den humanitære hjælp, men den blev aldrig taget for alvor i

---

[191] Interviews med hold 4 og 5, http://www.milhist.dk/post45/sugarbowl/sugarbowl.htm 26.05.2009, http://www.hks.harvard.edu/cchrp/Web%20Working%20Papers/Owen2001.pdf 26.05.2009, http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/danish/history.html 26.05.2009

[192] Serberne vil standse danske kampvogne. *Berlingske Tidende.* 26.11.1993.1.sektion.s.14

[193] Interviews med alle 5 hold, Juul, Mette og Wadskjær Nielsen.s.42-45, Stewart, s.18-19, s.42-49, Berkowitz, Bruce D. Rules of engagement for U.N. peacekeeping forces in Bosnia. *Orbis*. Efterår 1994, Petersen, Gert. Realistisk udspil interesserer ikke medierne. *Information.* 17-18.12.1994.s.19,

brug, da serberne ofte beskød lufthavnen med artilleri. Serbernes beskydning af lufthavnen forklares ved at de mistænkte FN for at smugle våben ind til bosniakkerne via lufthavnen.[194]

Dette billede, som er et billede brugt i et bosnisk krigsblad *"Armija Ljiljana"* fra 1993 viser tydeligt hvordan bosniakkerne opfattede FN's rolle i konflikten. På den venstre arm er der symbol for FN og på den højre arm er der symbol for serbisk nationalisme.[195]

I begyndelsen tog bosniakkerne godt imod NORDBAT 2 og dermed også DANSQN, men allerede fra hold 3 af prøvede bosniakkernes 2.korps, at begrænse NORDBAT 2's bevægelsesfrihed. Forværringen i forholdet kan også ses hos de svenske FN soldater i NORDBAT 2, som påvises i "*I Basker Blå – Fyra Svenska FN-bataljon i Bosnien",* Tabel 10 på s.25 og model 14 på s. 35 i bogen viser nedgående opfattelse af regeringshæren og den bosniakiske befolkning, samt at alle 4 bataljoner havde oplevet hindring i bevægelsesfrihed, men det kulminerer under bataljon 4. Bataljon 5 er ikke medtaget i undersøgelsen. Tabel 19 på s.41 viser hindrende faktorer for udførelsen af missionen og den faktor som får over 68 procent er bevægelsesfrihed. 68% af de adspurgte svenske soldater fra bataljon 1 mener at bevægelsesfriheden var en hindring i udførelsen i missionen. Procenttallet vokser for bataljon

[194] Interviews med alle 5 hold, Sørensen, Søren Østergaard. Lufthavnen i Tuzla åben for nødhjælp. *Berlingske Tidende.* 23.03.1994.1.sektion.s.8, Sørensen, Søren Østergaard. Tuzlas lufthavn genåbnes. *Berlingske Tidende.*02.03.1994. 1.sektion.s.12, Serbisk anklage mod dansker om bestikkelse. *Berlingske Tidende.* 02.05.1994.1.sektion.s.8, Tuzla venter stadig på nødhjælpsflyene. *Ritzaus Bureau*. 08.05.1994, Tuzlas lufthavn beskudt. *Ritzaus Bureau*. 17.05.1994, Sørensen, Søren Østergaard. FN tør ikke bruge Tuzlas lufthavn. *Berlingske Tidende.* 26.11.1994.1.sektion.s.15, FN opgiver at genåbne Tuzlas lufthavn. *Berlingske Tidende.* 29.01.1995.1.sektion.s.11, Dithmer, Claus. Tæmmede Leoparder. *Det frie Aktuelt.* 12.08.1995.s.14-15, Norsk FN-soldat dræbt af granater i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 09.10.1995. Sullivan, Elisabeth. Serbs, Muslims trade whomps. *Plain Dealer.* Sektion National.s.10 A, Tuzla borgere vrede over FNs nødhjælpsarbejde. *Ritzaus Bureau.*31.01.1994**,**

[195] Specialeskriverens egne billeder taget i august 2008

2 (70%), bataljon 3 (73%) og bataljon 4 (82%). Den anden faktor som viser sig som hindring for bataljon 4 er forholdet til de lokale myndigheder (77%). Disse resultater er i overensstemmelse med resultaterne af interviews lavet i forbindelse med dette speciale. Forskellen er at de adspurgte kampvognsoldater fra hold 1 ikke nævner nogen problemer med bevægelsesfrihed. De begynder på hold 2, men tager for alvor til på hold 3, og kulminerer så på hold 4, og samme hindring oplevedes også på hold 5, men så vendte situationen, hvor DANSQN fik større bevægelsesfrihed i takt med at krigen i Bosnien nærmede sig slutningen(hold 5 ankom til Bosnien i oktober 1995 og krigen sluttede i december 1995).[196]

De følgende faktorer er forklaringer på forværringen og de er både resultat af den politisk-militære udvikling i Bosnien men også en konsekvens af krigshandlingerne i lokalområdet.

1. Misforståelsen af FN som part i krigen ved etableringen af sikkerhedszoner.
   UNPROFOR's mandat var at afskrække angreb mod sikkerhedszonerne ved hjælp af luftstøtten, og ikke beskytte zonerne ved at blive involveret som en stridende part i krigen. Samtidig forsøgte man fra UNPROFOR's hovedkvarter fra Sarajevo, at forhindre en mulig overskridelse af såkaldte "*Mogadishu linje*"(ligesom det skete for FN i Somalia), der ville involvere UNPROFOR i krigen. FN gjorde meget for at forholde sig neutral til alle stridende parter.[197] Denne opfattelse af UNPROFOR's rolle fik bosniakkerne til at konkludere, at UNPROFOR ikke var til noget gavn, og at sikkerhedszonerne ikke var sikre. Denne opfattelse blev blandt andet bekræftet af, at Tuzla lufthavn aldrig rigtig blev taget i brug på grund af serbiske artilleribeskydninger. Frustrationen over at lufthavnen ikke blev åbnet, kulminerede blandt bosniakkerne da en serbisk forbindelsesofficer fik adgang til Tuzla lufthavn. Reaktion på frustrationen var en bosniakisk belejring af lufthavnen, samt NORDBAT

[196] Johansson, s.25,s.35 og s.41, Interviews med alle 5 hold, Møller, K.A. 1996. Kører klar til fremad. *Danske Livregiment.* 01.03.1996.s.7, 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje.s.118, Krigsdagbogen for hold 3 14.juni.1995 – 09.april.1995 02.dec.1994, *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon* s.65-69, Christensen, F. 1995. Jul og nytår i Tuzla. *Prinsens.* 1/95.s.9-11, Blom, J.A. 1995. Beretning fra DANSQN i Tuzla. *Musketten.* Nr.4/95.s.4-6, Hansen, D. 1995. På humanitær mission i Tuzla. *Gyldenløve.* nr.02.s.22-25, Møller, K.A. 1996. Kører klar til fremad. *Danske Livregiment.*nr.3s.7, Nordiske soldater forhindres i at arbejde. *Ritzaus Bureau.* 26.01.1995, Westberg, Niels. Leoparderne luftes. *Ekstra Bladet.* 14.05.1995.1.sektion.s.18, Dithmer, Claus. Tæmmede Leoparder. *Det frie Aktuelt.* 12.08.1995.s.14-15

[197] Rose. s.241-252

2's lejre i området.[198] Beskydningerne af selve Tuzla, hvor der ved en af artilleribeskydningerne i sommeren 1995 døde 71 unge mennesker, og det faktum at serberne ved flere lejligheder truede med, at de ville bombe Tuzla by, som f.eks. i forbindelse med de konflikter mellem DANSQN og serbiske styrker, bekræftede kun bosniakkerne i deres opfattelse af FN som passiv tilskuer.[199] Ingen af de interviewede personer i Bosnien giver udtryk for at de opfattede sikkerhedszonerne som sikre. Alle interviewede personer i Bosnien giver dog udtryk for, at serbernes angreb ikke var ligeså kraftige når NORDBAT 2 var tilstede, og at man ved hjælp af NORBAT 2 havde undgået en humanitær katastrofe, samt skabt forhold for at humanitærhjælp kunne komme til området.[200]

2. Bosniakkernes øgende militære magt, og dermed mindre behov for FN's tilstedeværelse, samt bosniakkernes forsøg på at etablere kontrol med området, hvor deres vigtigste militærruter og forsyningsruter gik igennem.[201] I forbindelse med den øgende militære magt, så begyndte NORDBAT 2 at være en forhindring for udførelsen af operationer. Chefen for bosniakisk efterretningstjeneste nævner flere episoder, hvor FN soldaternes tilstedeværelse bringer bosniakkernes militære operationer i fare og medfører større tab end nødvendigt.[202] Bosniakkerne udviste også mistro mod FN, da de frygtede at nogen i UNPROFOR overbragte informationer til den serbiske side. Denne mistro resulterede i at NORDBAT 2 ikke altid fik tilladelsen til at køre tæt på frontlinjen.[203] Mistroen byggede på episoder hvor den bosniakiske efterretningstjeneste havde fanget ukrainske FN soldater i at viderebringe informationer til den serbiske side, samt indicier om at serbisk artilleri havde bedre kendskab til bosniakiske positioner efter at NORDBAT 2 eller andre FN militære og civile enheder havde været i området.[204]

---

[198] Sørensen, Søren Østergaard. Ultimatum til nordiske FN-soldater. *Berlingske Tidende.* 18.01.1995.1.sektion.s.8
[199] Hansen, Niels O. 19 bosniere bombe-dræbt. *B.T.* 21.03.1995.1.sektion.s.10, Hansen, Niels O. Serberne bombede Tuzla i aftes. *B.T.* 26.05.1995.1.sektion.s.10, Danske FN-tropper ved Tuzla kan og må ikke gribe ind. *Ritzaus Bureau.* 26.05.1995, Interviews med hold 2 og hold 3
[200] Interviews i Bosnien.
[201] Interview med Jesper Legarth, Korrespondance med Niels Ellehøj Pedersen, Interviews med alle 5 hold
[202] Interview med Abdulah Basic
[203] Interview med Ismet Sinanovic, Interview med Rizo Hasanovic
[204] Interview med Abdulah Basic, Interview med Ismet Sinanovic, Interview med Rizo Hasanovic

3. Det anspændte forhold mellem det bosniske 2.korps og DANSQN under hold 4, som kom til udtryk i begrænsningen af bevægelsesfriheden, skyldes mest af alt, at bosniakkerne i perioden op til Dayton aftalen gik i modoffensiven, så det var ikke i deres interesse at UNPROFOR blandede sig eller forsøgte at forhindre offensive handlinger. Samtidig ville bosniakkerne ikke fremstå som aggressorer, samt at de benyttede sikkerhedszonen som udgangspunkt for angreb på serberne. Det var i deres interesse at bibeholde offer-rollen, samt inddrage verdenssamfundet (repræsenteret af FN og NATO) i konflikten.[205] Kulminationen under hold 4 får major Niels Ellehøj Pedersens(eskadronchefen for DANSQN 4) til at konkludere: *"Havde det ikke været af hensyn til at sikrer nødhjælpen, ville jeg sige, at FN havde udspillet sin rolle på dette tidspunkt."*[206]

4. Bosniakkernes forsøg på at inddrage FN styrkerne i konflikten ved at benytte sig af observerings poster som skjold. Bosniakkerne var klar over at hvis de kunne provokere serberne, så ville de skyde mod de svenske observeringsposter. Derved tvang man NORDBAT 2 til at reagere, enten ved at man besvarede ilden eller at man tilkaldte luftstøtten. Der forekom også incidenter hvor bosniakkerne beskød FN enhederne og så prøvede at give serberne skylden for det.[207]

5. Bosniakkerne var også klare over at USA var villig til at bruge NATO luftstyrke mod serberne i meget højere udstrækning end de europæiske allierede ville. Især landene som Storbritannien og Frankrig frygtede for deres soldater i feltet. Frygten blev bekræftet da serberne begyndte at tage FN soldater som gidsler som modsvar på NATO's luftangreb. Disse gidseltagninger udløste dannelsen af RRF – Rapid Reaction Force i juli 1995, som bestod af britiske, franske og hollandske styrker, hvis formål var at støtte de letbevæbnede FN styrker. Den bosniske regering var klar over at FN tropperne var en af hindringerne for USA's mere robuste brug af NATO flystøtte og dette kunne også været med til at påvirke forholdet til FN enhederne.[208]

---

[205] Interviews med hold 4, Rieff, s.11, Rose, s.243-245, Juul, Mette og Wadskjær Nielsen.s.42-45, Stewart, s.18-19, s.42-49, Boulden, s.115, Petersen, Gert. Realistisk udspil interesserer ikke medierne. *Information.* 17-18.12.1994.s.19,
[206] Korrespondance med Niels Ellerhøj Pedersen
[207] Interview med Lars Frederiksen, Interview med Anonym – hold 4,
[208] Katz.s.83-85, Rose. s.242-243, Fledelius. 1999. s.54, Boulden. s.90, Simms. s.5

6. UNPROFOR's sammensætning var også en af faktorerne, der var med til at forværre forholdet til de stridende parter. UNPROFOR's sammensætning skulle være multinational og derved virke upartisk, men erfaringerne fra Tuzla viser begrænsninger ved en multinational styrke. Påstande om UNPROFOR enhedernes udnyttelse af civile, og medvirken til sortbørshandel, som omtales i de bosniske militære og civile kredse var med til at forværre forholdet og forringe synet på UNPROFOR. Visse af disse påstande fremkommer også i interviewene med de danske soldater fra hold 3, 4 og 5. Disse påstande nævnes også af den amerikanske journalist David Rieff og andre bøger som "*Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*" der er ugivet af FN's universitets trykkeri og "*Blue Helmets and Black Markets*", i de to sidstnævnte bøger er påstande baseret på undersøgelser. Påstande omhandler deltagelsen af FN soldater i udnyttelsen af kvinder og børn, samt medvirkende til det sorte marked og smugling af våben.[209] David Rieff nævner både det han selv har oplevet, f.eks. at han har købt benzin af FN soldaterne fra forskellige nationaliteter, og det han har hørt.[210]Det sorte marked var profitabelt både for de stridende parter og enkelte FN-soldater og enheder. Både civile og militære personer fra den bosniske side anklagede nogle FN soldater/enheder for handel på det sorte marked og fremmelse af prostitution. F.eks. omtales ukrainere flere gange i situationer, hvor de solgte diesel og viderebragte informationer til den serbiske side.[211] De svenske soldater i NODRBAT 2 havde også oplevet de ukrainske FN soldater i handlen med diesel.[212] Samtidig omtaler flere af de danske FN soldater de pakistanske FN soldater, der solgte diesel til bosniakkerne og transporterede deres tropper til fronten i FN køretøjer. Dette tvang de danske FN soldater til at intervenere og forhindre pakistanere i deres handlinger.[213] Alle disse påstande og udtalelser viser at FN's forsøg på at bringe nationaliteter ind, som traditionelt har godt forhold til en af de stridende parter og dermed udsende signal om neutralitet, gav bagslag. I stedet for at styrke neutraliteten, så fik FN's indsats visse FN enheder til at handle enten partisk i konflikten, eller i forsøg på personlig berigelse. Det interessante er at denne slags

[209] Rieff. s.121-123 og s.149-151, Aoi. s.33 og Andreas. s. 48, 112-114, Interviews med hold 3, hold 4 og hold 5
[210] Rieff. s.122
[211] Rieff. s.122 og Interview med Abdulah Basic
[212] Karlsson. s.230-241
[213] Interview med L.G. Jensen, Interview med Michael, Interview med Lars Frederiksen, Interview med Eddy Hansen

påstande ikke eksisterer i forhold til de nordiske og dermed også danske soldater. Ingen af de interviewede personer i Bosnien eller indbyggere, som jeg har været i kontakt med påstår noget lignende om de danske og svenske soldater. Dette bliver også bekræftet af både den interviewede journalist, Salih Brkic, Tuzlas borgmester Selim Beslagic og den tidligere chef for efterretningstjenesten i Tuzla regionen, Abdulah Basic.[214] *Ekstra Bladet* bragte en historie i november 1995, hvori der nævnes rygter om kriminel adfærd fra dansk side, men de interviewede personer i Bosnien afviser dette.[215]Selvom ingen af påstandene berørte DANSQN, så medvirkede f.eks. ukrainske og pakistanske FN soldaters handlinger til en øgende mistro til UNPROFOR eller en forventning om at DANSQN gjorde det samme som PAKBAT.

7. Srebrenica sikkerhedszonens fald i sommeren 1995 fik bosniakkerne til at miste troen på FN og konceptet om sikkerhedszonerne. Dette kom til udtryk ved f.eks. demonstrationer mod FN under hold 4.[216]

8. Radikalisering og tilgang af nye enheder til området. En del af kampvognsoldaterne fra hold 4 og 5 omtaler mujahediner og diverse bosniakiske eliteenheder, der udviste radikale holdninger og virkede truende overfor FN's militære og civile personel.[217]

9. Lokale kommandanters og soldaters indstilling til FN ved vejspærringer og forsøg på personlig berigelse eller forsøg på at øge ens status i et bestemt område. F.eks. ved at de stillede krav om at humanitær hjælp skulle fordeles i de landsbyer de kom fra, hvis FN ville fordele humanitær hjælp i et andet område.[218]

---

[214] Interview med Abdulah Basic, Interview med Salih Brkic og Interview med Selim Beslagic

[215] Interviews i Bosnien, Juhl, Jacob. Anklager danske FN-soldater for vold og hærværk. *Ekstra Bladet.* 23.11.1995.1.sektion.s.5

[216] Interviews med hold 4, Interview i Bosnien, Rønnov, Frans. Sikre zoner brudt sammen. *Berlingske Tidende.* 13.07.1995.1.sektion.s.9, Wormslev, Søren. Muslimer generer FN soldater. *Berlingske Tidende*. 14.07.1995. 1.sektion. s.7, *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon* s.29-30

[217] Hvidberg, P. 1996. Tilbage fra Tuzla. *Kentaur.* 3/96.s.3, Interview med Lars Frederiksen, Interview med Eddy Hansen

[218] Interview med L.G. Jensen, Interview med Lars Frederiksen, Interview med Eddy Hansen

En anden problematik i forholdet mellem bosniakkerne/regeringshæren og FN bunder i at bosniakkerne så sig selv som ofre i den etniske krig i Bosnien. Efter deres egen overbevisning så kæmpede de for en multietnisk stat og de blev dræbt og fordrevet, fordi de var muslimer. Deres ofrerolle blev kun styrket af de internationale medier og især de amerikanske (CNN). Så sent som i 2008 har Christiane Amanpour, CNN's korrespondent, lavet en udsendelse om folkemord, hvori Bosnien også beskrives og skylden for folkemordet pålægges serberne.[219] Christiane Amanpour repræsenterede CNN i Bosnien og hendes opfattelse af krigen og offer-angriber rollerne blev overført videre til omverden. Bosniakkerne fremvises som ofre både i hendes tidligere rapporteringer, men også i denne dokumentar. Flere af de amerikanske og andre europæiske fremtrædende journalister fremstillede krigen i Bosnien som en ny Spansk borgerkrig, hvori bosniere(flertallet udgøres af bosniakker) kæmpede mod en neonationalisme og fascisme.[220] Folkefordrivelser, serbernes militære dominans og terrorbeskydning af byer, medierne og den bosnisk(bosniakiske) regerings brug af bosniske nationale symboler som våbenskjoldet med liljeblomster og selvopfattelsen som forsvarere af en multietnisk stat gjorde at spændingerne med FN måtte komme. Bosniakkerne kunne ikke forholde sig til at vesten og FN kunne være neutrale i en konflikt, hvor de gode kæmpede mod de onde. Neutralitet er et ukendt ord i sådan konflikt. Bosniakkerne og de andre nationaliteter følte sig svigtede af Vesten. David Reif skriver i sin bog at bosniere følte at man havde frataget dem muligheden at forsvare sig ved indførelsen af embargo på våben og at FN ikke levede op til sit løfte om at man ville stoppe aggressioner og etniske udrensninger.[221] Aggression og etniske udrensninger er nøgleord, som den bosniske regering benyttede sig af under krigen, og som tydelig mærker både litteraturen og alle lag af samfundet. Dette er gældende for både under og efter krigen. Disse ord er også nøgleord i selvopfattelsen som offer.[222]

---

[219] Dokumentarfilm af Ampour, Christiane. 07.12.2008. *Scream bloody murder.* CNN
[220] Dokumentarfilm af Bernard Henri Levy.1994. *Bosna.* Les Films Du Lendemain, Rieff, s.128
[221] Rieff, s.20-21
[222] Durakovic, Nijaz. 2001. *Proklestvo Muslimana.* Sarajevo: Valter s.265-332, Avdic, Ekrem. Unatoc svemu, Bosna est! *Armija Ljiljana.* 26.03.1994, nr.49, s.1, http://www.institut-genocid.ba/tekst.php?id=180 26.05.2009

6.2 Konceptet om sikkerhedszonerne og FN's opfattelse af den fredsbevarende mission

Punkt 2 berører selve ideen bag konceptet om sikkerhedszonerne. Som omtalt i Kapitel 3.1, så var oprettelsen af Sikkerhedszonerne respons på situationen i Bosnien, presset fra offentligheden og splittelsen mellem USA og de europæiske allierede. Resolutionerne afspejlede en magtfuld retorik, men i virkeligheden var medlemslandene kun villige til at opstille en styrke på 7600 soldater, mens generalsekretæren og UNPROFOR's øverstbefalende mente at der var behov for 34 000 soldater og luftstøtte. Manglende vilje fik generalsekretæren til at opstille en *"let option"* med minimale troppebehov på 7600 soldater og luftstøtte. Problemet opstår ved at denne styrke ikke var stor nok til at imødekomme Sikkerhedsrådets resolutioner og derved agere som garant for sikkerhedszonerne. Det er der bredt enighed i en række kilder til dette speciale. Desuden kommer det til udtryk i de samme kilder at der var langt imellem sikkerhedsrådets resolutioner og virkeligheden i feltet. De samme kilder anså også de stridende parters opfattelse af Sikkerhedszonerne og USA's aggressive fremfærd på vegne af bosniakkerne som andre grunde til at konceptet ikke lykkedes.[223]

Ideen om Sikkerhedszonerne i Bosnien byggede på erfaringerne fra Irak, hvor FN skabte sikre zoner for kurderne og beskyttede dem mod den irakiske hær. Missionen blev en succes. På baggrund af denne mission lavede man sikkerhedszonerne i Bosnien. Major Stephen G. Stewert fra den amerikanske hær skriver i sin afhandling *Safe Areas in Bosnia: Their Impact on the UN Peacekeeping Operation and the Bosnia Civil War* at de vellykkede sikkerhedszoner i Irak ikke kunne bruges i Bosnien. Han argumenterer for at dette skyldes:

- *Serberne var på daværende tidspunkt sejrherrerne i krigen og de, til forskel for irakerne, havde ikke oplevet en bombe kampagne*
- *Ingen af NATO – landenes sikkerhed stod på spil(i forbindelse med kurderne, så følte Tyrkiet at flygtningepresset ville destabilisere landet).*
- *FN havde ingen autoritet hos serberne*

[223] Ghali, 1999. s. 83-85 og 239, Rose.s243, Owen.s.177-178, Bellamy. s.132, Biermann.s.22 og s.108-111, Boulden.s.99, Stewart.s.24-25

- *Vejret og terræn i Bosnien hæmmede et fly aktion*
- *USA var en periferi aktør*[224]

De konklusioner der vedrører styrkens størrelse, FN's manglende autoritet, gabet mellem Sikkerhedsrådets resolutioner og virkeligheden i feltet, samt de stridende parters opfattelse af sikkerhedszonerne kan understøttes af interviews med alle fem hold, samt afsnit 5.3.1, 5.3.2, 5.3.3, 5.3.4 og 6.1. Beskydningen af både DANSQN og de svenske FN soldater, samt hindringen i bevægelsesfriheden er de tydelige eksampler på de nævnte konklusioner.[225] De nævnte konklusioner kan også understøttes i forbindelse med nogle af de konflikter som forekom mellem FN-styrkerne i Tuzla området og som omtales i forbindelse med punkt 3.

Punkt 3 besvares med inddragelse af eksampler på konflikterne mellem de stridende parter og FN, som har direkte indflydelse på konceptet Sikkerhedszone og derved også mandatet. De mere kritiske forfattere brugt i dette speciale som David Rieff, Brendan Simms og Bernard Levy anklager FN for enten gå serbernes ærinde eller at de var pro - serbiske.[226] Punkt 3 vil vise at FN ikke var gearet til missionen i Bosnien og at tilgangen til løsningen af konflikten i Bosnien, dvs. den traditionelle fredsbevarende mission bygget på de tre fredsbevarende principper om *Samtykke, Upartiskhed og Minimum brug af magt,* som også prægede FN's håndtering af sikkerhedszonen Tuzla og derved var med til at underminere konceptet om sikkerhedszonerne.[227] Konklusionerne på baggrund af konflikterne understøtter nogle af konklusionerne i punkt 2, men de danner også belæg for punkt 3.

De tre grundlæggende principper indenfor fredsbevarelse opfattes som forudsætning for at en fredsbevarende mission kan være succes. Samtykke er nødvendigt, hvis missionen skal kunne lykkes og bibeholdelse af samtykket var forudsætning for en succesfuld mission. Samtykke adskiller også den fredsbevarende mission og fredshåndhævende mission. Samtykke kan kun opretholdes i samspil med to andre principper. De fredsbevarende styrker må forholde sig upartiske. Overskridelse af *Minimum brug af magten* anses som hovedtruslen mod *samtykke*.

[224]Stewart.s.23
[225] Interviews med alle fem hold, Kapitel 5.3.1, 5.3.2, 5.3.3, 5.3.4 og 6.1
[226] Dokumentarfilm af Bernard Henri Levy.1994. *Bosna.* Les Films Du Lendemain, Rieff.s.162-180, Simms.s.173-223
[227] Bellamy.s.132-133

Befalingsmændene i Bosnien var tilrådet om at holde brugen af magt på minimalt niveau.[228] General Michael Rose, den øverstbefalende for UNPROFOR i Bosnien jan. 1994- jan. 1995, skriver i sin bog at upartiskhed var den bedste sikkerhed for FN soldaterne. Yderligere forklarer han at han kun var villig til at tillade NATO til at bombe taktiske mål og ikke strategiske og han advarede imod at UNPROFOR gik over såkaldte *Mogadishu linje,* ligesom det skete for FN i Somalia.[229] Dette er i ånden med grundprincippet "*Minimum brug af magt*". Opfattelsen af fredsbevarelsen der baseres på fredsbevarelses grundprincipper deles også af generalsekretæren Boutros Boutros Ghali (FN's generalsekretær 1992-1996).[230] Da FN måtte træde tilbage i Bosnien og lade NATO træde til og iværksætte en fredshåndhævende mission, så dannede det grundlag for en diskussion efter krigen i Eksjugoslavien om de traditionelle fredsbevarende principper er brugbare i interstatslige konflikter. Wolfgang Biermann (har ledt dansk-norske forskningsprojekt om FN fredsbevarelse (DANORP) i perioden 1994-1998 og generalløjtnant Martin Vedsat (hovedrådgiver på projektet) argumenterer i deres bog *UN Peacekeeping in Trouble: Lessons Learned from the Former Yugoslavia* at de grundlæggende fredsbevarende principper er stadigvæk brugbare og at de virkede i Bosnien.[231]

FN's håndtering af sikkerhedszonen Tuzla er i ånd med de fredsbevarende principper, men følgende eksampler viser at denne håndtering var med til at undergrave konceptet om sikkerhedszonerne.

Allerede inden DANSQN blev indsat i området, så opstod der problemer. Som omtalt i kapitel 3.2, så måtte DANSQN hold 1 vente i fem måneder inden de kunne komme til Tuzla på grund af serbernes modvilje, men også FN's skepsis om kampvognenes anvendelse i en fredsbevarende mission.[232]*Operation Bøllebank, Operation Amanda* og den manglende luftstøtte er eksampler, der påviser at FN besværliggjorde udførelsen af opgaverne og dermed også undergravede princippet om sikkerhedszonen.

[228] Bellamy.s.132-133
[229] Rose.s.241-243
[230] Ghali.s.239
[231] Biermann.s.15-125
[232] Kapitel 3.2 og 5.2 i Specialet

Operation Bøllebank dækker over undsætning af den svenske observeringspost *Tango 2*. Den 29.april 1994 kommer de danske kampvogne i kamp med de serbiske stillinger på vej til undsættelsen af en svensk observeringspost.[233]

Billedet viser hvor altdominerende var bjerget Vis eller Sukkertoppen, som det blev kaldt af de danske soldater. Fra det sted hvor billedet er taget, besvarede de danske soldater ilden den 29. april 1994. [234] Kort over Jugoslavien/Bosnien og Hercegovina og området hvor *Operation Bøllebank* fandt sted.[235]

Wolfgang Biermann og Martin Vedsat bruger *Operation Bøllebank* som en case eksampel på *Minimum brug af magt*, dvs. en af de grundprincipper indenfor fredsbevarelsen. Samtidig argumenterer de at DANSQN's handlinger var i fuld overensstemmelse med alle tre principper. I forbindelse med *brug af magt kun i selvforsvar (Minimum brug af magt)* argumenterer de med at DANSQN havde besvaret ilden i selvforsvar og kun efter at de havde advaret serberne.[236] Konstateringen i forbindelse med at DANSQN handlede i selvforsvar og at de kun beskød de mål, hvorfra de selv blev beskudt kan både understøttes oberst Lars

[233] http://www.milhist.dk/post45/boellebank/boellebank.htm 26.05.2009, Møller. s.276-300, Sørensen. s.117-131, Juul.s.53-54, 1997. *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje, s.22, Interviews med hold 2, Videodagbog *Mellem venner og fjender* vist på DR 1mandag d.19. december 1994, Danske jenser i kamp ved Tuzla. *Ekstra Bladet.* 01.05.1994.1.sektion.s.6, Hansen, Niels O. Danske kampvogne skød mod serberne. *B.T.* 01.05.1994.1.sektion.s.20, Lipschitz, Lis. Danskere i ildkamp. *Berlingske Tidende.*01.05.1994.1.sektion.s.1, Lipschitz, Lis. Danskerne blev overrasket over de serbiske våben. *Berlingske Tidende.*01.05.1994.1.sektion..s.15, Danske soldater dræbte serbere. *Politiken.* 02.05.1994.1.sektion.s.1, Danskerne dræbte ni serbere. *Ekstra Bladet.* 02.05.1994.1.sektion.s.6, Andersen, Simon og Jesper Larsen. Høj cigarføring. *Jyllandsposten.* 02.03.1997.s.2, Wivel, Claus. Operation Bøllebank. *Weekendavisen.* 23.04.1999.2.sektion.s.1, Wren, Christopher S. The U.N. Trap: No Peace to Be Kept. *The New York Times.* 14.06.1994, Pomfret, John. In Bosnia, U.N. Troops Finally Go to War. *The Washington Post.* 04.05.1994, UN-Truppen von serbischen Einheiten bei Tuzla angegriffen. *Frankfurter Allgemeine Zeitung.* 02.05.1994. nr.101.s.2

[234] Specialeskriverens egne billeder taget i august 2008

[235] http://www.milhist.dk/post45/boellebank/boellebank.htm 26.05.2009

[236] Biermann.s.27-28

Møllers beskrivelse i *Operation Bøllebank*, delingsførerens Erik Kirks beskrivelse i *Udsendinge for fred*, Interviews med hold 2 og interviews med lokale bosnier, der havde overvåget slaget.[237]

Operation Bøllebank foregik efter FN regler, men på trods af de kan der i en række kilder læses og ses at FN anmodede DANSQN om at holde sig fra konfrontationslinjen, så de ikke provokerede serberne.[238] Ordren om at DANSQN skulle begrænse sin aktivitet kom fra hovedkvarteret i Sarajevo og nyheden om dette kom i TV-Avisen d.20.11.1994. Dette skabte debat i danske medier og blev til sidst afvist af en dansk kaptajn fra DANSQN den 21.11.1994.[239] Problemet med afvisningen er at ordren om at DANSQN skulle holde lav profil kom efter *Operation Bøllebank*, dvs. under hold 2's periode, mens den pågældende kaptajn hører til hold 3, der ikke havde noget at gøre med *Operation Bøllebank.* Udover ordren så blev der fra hovedkvarteret i Sarajevo sendt et hold, der skulle tale med Lars Møller for at fastslå at alt foregik efter reglerne under *Operation Bøllebank*.[240]

Ovenstående viser to ting. Først at FN var ivrig om at holde sig indenfor de fredsbevarende grundprincipper, men selv i tilfælde hvor FN soldaterne handlede i selvforsvar og efter reglerne så krævede FN tilbageholdenhed. For andet at FN underminerede de signaler som blev udsendt af *Operation Bøllebank* om at FN enheder ikke vil finde sig i at blive beskudt og at FN mente det alvorligt i forbindelse med Sikkerhedszonerne.

Operation Amanda er betegnelsen for tredje større sammenstød mellem DANSQN og serbiske styrker. Som nævnt tidligere, så havde hold 2 sammenstød med serbiske styrker ved Gradacac i d.04.04.1994 og senere i forbindelse med *Operation Bøllebank* d.29.april 1994. Det tredje sammenstød skete den 26.10.1994 og denne skete i forbindelse med oprettelsen af en svensk observeringspost S01. Sammenstødet skete samme sted, som sammenstødet den 04.04.1994. Oprettelsen af observeringsposten måtte opgives da de svenske og danske enheder blev udsat for beskydning. DANSQN besvarede ilden, men måtte efterfølgende

---

[237] Møller. s. 276-300, Sørensen.s.124-130, Interviews med hold 2, Interview med Ismet Sinanovic, Interview med Rizo Hasanovic
[238] Interview med J.C.Jensen, Videodagbog *Mellem venner og fjender* vist på DR 1mandag d.19. december 1994
[239] RB. Kampvogne må holde lav profil. *Berlingske Tidende.*21.11.1994.1.sektion.s.10, Danske FN tropper i bosnisk blodbad. *Ekstra Bladet.*.21.11.1994.1.sektion.s.5, Kaptajn i Tuzla afkræfter begrænset aktivitet. *Ritzaus Bureau.* 21.11.1994
[240] Møller. s.288

trække sig tilbage på grund af artilleribeskydningen, manglende luftstøtte og serbiske trussel om beskydningen af Tuzla. [241]

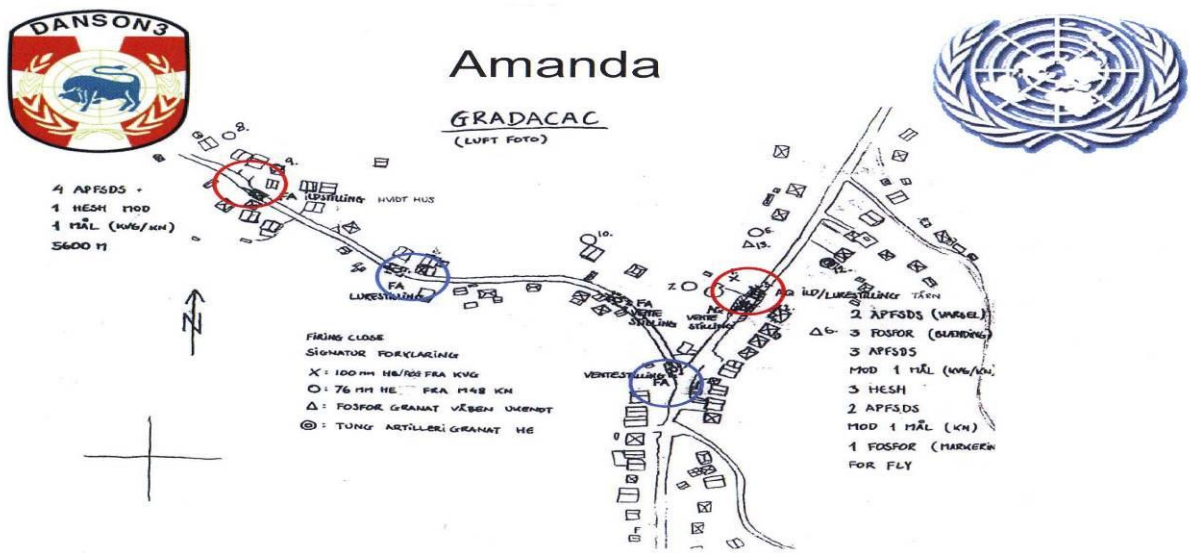

Skitse over *Operation Amanda*[242]

Operation Amanda viser følgende

1. At FN's mandat var ikke gældende i feltet. FN styrkerne kunne ikke oprette observeringsposter efter behov og i overensstemmelse med mandatet. Samtidig viser episoden at styrkerne i feltet var utilstrækkelige til at møde den form for trusler. FN kommandanterne måtte forholde sit til realiteterne i felten og ikke til Sikkerhedsrådets resolutioner, som dannede grundlag for mandatet. Dette er i overensstemmelse med konklusionerne i punkt 2 *Konceptet som sikkerhedszonerne.*
2. At UNPROFOR overordnede i felten skulle med store omkostninger finde ud af at deres mandat var ikke gældende i feltet og at FN officerer i felten ikke var villige til at risikere deres soldaters liv for at bevise at FN's mandat var

[241] Interview med Jesper Legarth, Interviews med hold 3, Krigsdagbog for hold 3 d.26.10.1994, Kristensen, J.1995. Operation Amanda. *Kentaur.* 2/95.s.2-10, Danske kampvogne i skudveksling. *Vandsyssel tidende.* 27.10.1994.s.8, Leopard kampvognenes tredje konfrontation med serberne. *Ritzaus Bureau.* 26.10.1994, Nederland, Peder. Danske kampvogne nedkæmpede serbere. *B.T.* 27.10.1994.1.sektion.s.16, Danske kampvogne beskudt i Bosnien. *Berlingske Tidende.* 27.10.1994.1.sektion.s.1, Crone, Natasja. Danske kampvogne beskudt. *Berlingske Tidende.* 27.10.1994.1.sektion.s.2, Sekjær, Zasha. Danske kampvogne angrebet. *Ekstra Bladet.* 27.10.1994. 1.sektion.s.22, Sørensen, Søren Østergaard. Panserslaget "Amanda". *Berlingske Tidende.* 22.11.1994.1.sektion.s.14,

[242] Jesper Legarths personlige papir

gældende, især da der var så stort gab mellem mandatet og realiteterne i felten. Dette er i overensstemmelse med konklusionerne i punkt 2 *Konceptet om sikkerhedszonerne* På den anden side viser den også at luftstøtte var nødvendigt hvis opgaverne skulle udføres og UNPROFOR skulle markere sig og derved understøtte konceptet om sikkerhedszonen. I tilfælde af *Operation Amanda,* så resulterer den manglende luftstøtte i at chefen for kampvogneskadronen er mere påpasselig med at udsætte sine soldater og var ikke villig til at gennemføre *show of force,* hvis der ikke var luftstøtte.[243]

3. At FN var ikke villig til at yde luftstøtten, selvom den var eksistentiel som garant for sikkerhedszonerne og garant for soldaternes sikkerhed i feltet. Derudover viser eksemplet at det var i FN's interesse at bortforklare den manglende luftstøtte ved at talsmanden for FN, Thant Myint-U, forklarer den manglende luftstøtte ved at incidentet kunne håndteres af kampvogne.[244] Dette var ikke i overensstemmelse med situationen.

Luftstøtten havde en afgørende rolle i forbindelse med FN styrkernes mandat. FN styrkerne havde mandat til at afskrække angreb på sikkerhedszonerne og bombardementer af sikkerhedszonerne.[245] På grund af FN styrkens størrelse og lette bevæbning, så spillede luftstøtte afgørende rolle i afskrækkelsen af angreb på sikkerhedszonerne.[246] Selvom NORDBAT 2 havde DANSQN's kampvogne, så var de magtløse mod artilleri.[247]

Det interessante i forbindelse med luftstøtten er at FN's general sekretær Boutros, Boutros Ghali skriver i sin biografi at han altid imødekom FN kommandanternes ønske om luftstøtte.[248] General Michael Rose skriver i sin bog om sin tid i Bosnien, at overdreven brug af luftstøtte kunne bringe UNPROFOR over "*Mogadishu linjen"* og derved gøre UNPROFOR til stridende part i borgerkrigen. Samtidig påpeger han mangler ved luftstøttens effektivitet i Bosniens landskab.[249] Dele af litteraturen brugt til dette speciale understøtter

[243] Interview med Jesper Legarth
[244] Danske kampvogne i kamp med de serbiske styrker. *Ritzaus Bureau.* 27.10.1994
[245] http://www.nato.int/IFOR/un/home.htm 26.05.2009 (Bilag 2)
[246] Kapitel 3.1 i dette speciale
[247] Interviews med alle fem hold
[248] Ghali.s.233
[249] Rose.242-243

Roses vurdering.[250] Desuden var FN meget tilbageholdende med at bruge luftangreb, da de både kunne bringe FN enhederne i fare ved at udsætte dem for serbernes gengældelses angreb og at hele nødhjælpsmissionen kunne bringes i fare.[251] Med brug af magt i form af luftstøtte bryder man også med to af de grundlæggende principper indenfor fredsbevarelse *upartiskhed* og *minimum brug af magt.* Indenfor den fredsbevarende ideologi, ser man brug af magt som hoved truslen mod det fredsbevarende grundprincip *samtykke* som var nøglen til en succesrig mission.[252] Frygten for at FN enhederne overskred grænsen og brugte luftstøtte ofte afspejlede sig også i kommandovejen. Alle anmodninger om luftstøtte skulle godkendes både af UNPROFOR's øverstbefalende, men også af FN's generalsekreter Boutros Boutros Ghali i samråd med FN's særlige udsending for den tidligere Jugoslavien Yasushi Akashi, der var særlig tilbageholdende med brugen af luftstøtten.[253] Yakushi Akashis vedvarende forsøg på at opretholde upartiskhed skabte irritation hos de amerikanske diplomater. Den amerikanske ambassadør ved FN og senere udenrigsminister Madeleine Albright skriver i sin biografi at Yakushi Akashis upartiskhed havde karakter af tvangstanke.[254] Både Richard Holbrooke, der som USA's udsending iværksatte Dayton aftalen og Madeliene Albright mener at FN ikke benyttede sig af NATO's luftstyrke til at forhindre de serbiske angreb på sikkerhedszonerne. Begge to kritiserer FN for passivitet.[255]

DANSQN's erfaringer fra Tuzla viser at den manglende luftstøtte bragte FN soldater i fare og samtidig underminerede man konceptet om sikkerhedszonerne. De viser også i modsætning til Boutros Ghalis påstand, at FN kommandanterne og soldaterne ikke kunne regne med luftstøtte. FN's brug af NATO luftstøtte i perioden oktober 1993 – marts 1995 (DANSQN hold 1, 2 og 3) og i perioden april 1995 – december 1995 (DANSQN hold 4 og 5) var meget forskellig.[256] Problemerne med luftstøtten er særlig alvorlige på DANSQN hold 1, hold 2 og hold 3. Eskadronchefen for DANSQN hold 1 giver udtryk for at flystøtte var ikke noget men kunne regne med og at det skabte store frustrationer og FAC manden fra hold 1 mener at den manglende luftstøtte kunne have kostet flere soldaters liv.[257] Eskadronchefen for hold 3

[250] Biermann.s.58-59, Stewart, s.23
[251] Rose. s.241-243, Ghali. .s.239, Fledelius. 1999.s.53-54, http://www.folkedrab.dk/sw59126.asp 26.05.2009
[252] Bellamy. s. 132-133
[253] Boulden. s.132-133, http://www.folkedrab.dk/sw59126.asp 26.05.2009
[254] Albright. s.185
[255] Albright. s. 184-190 og Holbrooke. s.60-78
[256] Interviews med alle 5 hold
[257] Interview med K.K. Madsen, Interview med anonym – hold 1

konkluderer at man kun kunne opnå luftstøtte når man præsenterede tab.[258] De menige soldater fra de første tre hold udtrykker også store frustrationer i forbindelse med luftstøtten.[259] Situationen ændrede sig på hold 4 og 5 og på hold 4 deltog FAC enheden i *Operation Sugarbowl* d.10.september 1995, hvor NATO fly bombede bjerget Vis (Sukkertoppen), hvorfra serbisk artilleri beskød Tuzla lufthavn og holdte lufthavnen lukket igennem alle holds periode.[260] NATO's luftangreb var et led i *Operation Deliberate Force*, som omtales i kapitel 3.1 i specialet og den øgende luftstøtte skal ses i sammenhæng med denne operation.[261]

Lars Møller skriver i sin bog at NORDBAT 2 havde rekvireret luftstøtte fire gange under NORBAT 2 bataljon 2' periode(10.04.1994 – 10.10.1994) i Bosnien. Alle gangene var det fordi enten var de svenske pansermandskabsvogne blevet beskudt og nedkæmpet eller/og fordi lufthavnen blev beskudt. I forbindelse med angrebet på lufthavnen den 17.maj, så vælger han at svare ærlig på journalisternes spørgsmål i forbindelse luftstøtten. Episoden skabte en mediestorm hvor den danske regering overvejede at indbringe klage til FN, men FN bortforklarede episoden med at flyene ikke havde erkendt målene og at anvendelse af fly kunne have dramatiske konsekvenser. Lars Møller fik også efterfølgende at vide af general Rose og general Lapresle at han skulle holde sig tilbage med udtalelser til pressen.[262]

Ved at kræve af DANSQN at de skulle holde lav profil efter *Operation Bøllebank* og ved at tilbageholde luftstøtte i livstruende situationer, samt i situationer hvor Tuzla, Tuzla lufthavn, andre byer i området og flygtninge lejre blev bombet, hæmmede FN DANSQN's og NORDBAT 2's handlingskraft i området. Luftstøtten var også afgørende for udførelsen af opgaver, som i forbindelse med *Operation Amanda* og mangel på luftstøtten fik officererne til at virke tilbageholdende i udførelsen af opgaverne. Udover at man underminerede respekten for DANSQN og NORDBAT 2 og vanskeliggjorde deres opgaver, så sendte man også signal

---

[258] Interview med Jesper Legarth
[259] Interviews med hold 1, hold 2 og hold 3
[260] http://www.milhist.dk/post45/sugarbowl/sugarbowl.htm 26.05.2009, Korrespondance med Niels Pedersen, Interviews med alle 5 hold
[261] *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon* s.162-163
[262] Møller, s.314-315, 323-324, Wormslev, Søren. Soldater følte sig ladt i stikken. *Berlingske Tidende*. 22.04.1994.1.sektion.s.8, Tuzlas lufthavn beskudt. *Ritzaus Bureau.* 17.05.1994., FN-soldater fik nej til luftstøtte i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 18.05.1994, Frygt for danske soldater. *B.T.* 19.05.1994.1.sektion.s.16, Danmark klager til FN. *Berlingske Tidende.* 20.05.1994.1.sektion.s.14, Bomber ved Tuzla. *Berlingske Tidende.* 20.05.1994.1.sektion.s.12, Ingen dansk klage til FN over luftstøtte. *Ritzaus Bureau.* 26.05.1994

til bosniakkerne om at sikkerhedszonen ikke var sikker. Derved var man med til at katalysere bosniakkernes benyttelse af sikkerhedszonen til base for angreb på serberne og forværrende forhold til NORDBAT 2. Man sendte også et signal til serberne om at de kunne beskyde UNPROFOR og sikkerhedszonen uden at det medførte konsekvenser. Disse signaler undergravede *samtykke.*[263]

[263] Kapitel 6..2 i Specialet, 1997. *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje, s.20-39, *Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon* s.s.157-164, Krigsdagbogen for hold 3 – 27.okt.1994, 04.nov.1994, 24.feb.1995, Den "sikre zone" Tuzla bombet for tredje dag i træk. *Ritzaus Bureau.* 16.11.1994, Serberne truer med vedvarende bombardement af Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 19.11.1994, Hansen, Niels O. 19 bosniere bombe-dræbt. *B.T.* 21.03.1995.1.sektion.s.10, Hansen, Niels O. Serberne bombede Tuzla i aftes. *B.T.* 26.05.1995.1.sektion.s.10, Danske FN-tropper ved Tuzla kan og må ikke gribe ind. *Ritzaus Bureau.* 26.05.1995

7. Betydningen af den fredsbevarende mission

7.1 Soldaternes egen opfattelse

De interviewede soldater fra DANSQN hold 1 deler opfattelsen af at de var med til at gøre forskel for den civile befolkning, da de kunne se at nødhjælpskonvojerne begyndte at strømme i området, men de mener samtidig at de kun var med til at påbegynde løsningen af opgaverne og dette skyldes den enorme forsinkelse, som efter deres mening skyldes FN systemet.[264] Eskadronchefen for DANSQN hold 1 K.K. Madsen mener at eskadronen havde gjort hvad de kunne indenfor de rammer de havde og samtidig anser det at det lykkedes for kampvogneskadronen at langt om længe komme til Tuzla, for en lille sejr især fordi de blev modtaget som helte af den lokale befolkning og svenskerne.[265]

De andre fire holds opfattelse af betydningen af den fredsbevarende mission kan opsummeres med følgende punkter:

1. Det lykkedes at opretholde sikkerhedszonen Tuzla.
2. Sikring af den humanitærhjælp til området og de humanitærprojekter som DANSQN selv iværksatte havde enorm betydning for den civile befolkning.
3. Livslinjen for de svenske soldater. Tilstedeværelsen af kampvogne øgede sikkerheden for de svenske tropper.[266]

I forholdt il den overordnede fredsmission så mener de interviewede soldater at FN havde fejlet i forbindelse med sikkerhedszonerne ved at Srebrenica og Zepa blev erobret af de serbiske styrker.[267]

[264] Interviews med hold 1
[265] Interview med K.K. Madsen
[266] Interviews med hold 2, hold 3, hold 4 og hold 5
[267] Interviews med alle fem hold

7.2 Bosniernes opfattelse

De interviewede bosnier i Bosnien anerkender den humanitære indsats som NORDBAT 2 (inklusiv DANSQN) havde lavet for befolkningen.[268] Den humanitære indsats og forhindring af voldsspiralen i Vares - området mellem kroater og bosniakker havde resulteret i at et gymnasium/HTX i Vares er opkaldt efter NORDBAT 2.[269] Det interessante ved opkaldelsen af gymnasiet/HTX efter NORDBAT 2 er at det er eneste skole i Bosnien, som er opkaldt efter en UNPROFOR enhed. Samtidig er det interessent at NORDBAT 2 var i området oktober 1993 – august 1994 og derefter overtog PAKBAT ansvaret af området. I Vares området bor der både kroater og bosniakker (60% bosniakker, 37% kroater), men med en flertal af bosniakker og det er også interessent at gymnasiet/HTX blev opkaldt efter NORDBAT 2.[270] I kapitel 6.1 i specialet kan der læses at pakistaneren sympatiserede åbenlyst med bosniakkerne, men på trods af det valgte byens indbyggere at opkalde skolen efter NORDBAT 2. Dette fortæller meget om den respekt NORDBAT 2 nød og nyder i befolkningen.

De interviewede bosnier i Tuzla og i byerne vest og øst for Tuzla anerkender også NORDBAT 2's humanitære indsats.[271] Selim Beslagic, der var Tuzlas borgmester i perioden 1990-1997, anerkender også at tilstedeværelse af NORDBAT 2 har bidraget til oprettelsen af multietnisk samliv i Tuzla regionen.[272] Alle de interviewede bosnier anerkender også den professionalisme de danske og svenske soldater havde udført deres opgaver på. Samtidig mener de at NORDBAT 2 havde givet befolkningen troen på UNPROFOR igen.[273]

Resultaterne af indsatsen vedrørende forhindringen af etniske sammenstød mellem bosniakkerne og kroaterne kan også ses i dag. Tuzla har bevaret sin multietniske karakter og byrådets største parti er socialdemokraterne, som til forskel for nationalistiske partier har multietnisk karakter. Samme gælder Vares. Dette er absolut undtagelsen og ikke reglen da i

---

[268] Interviews i Bosnien
[269] Interview med Hamdo Fatic, Interview med Ekrem Ahmetovic
[270] http://www.vares.info/ 26.05.2009, Kapitel 5 i Specialet
[271] Interview med Salih Brkic, Interview med Abdulah Basic, Interview med Selim Beslagic, Interview med Ismet Sinanovic, Interview med Rizo Hasanovic, Interview med Nihad Sehovic, Interview med Smajo Omercevic, Interview med Ismet Arapovic
[272] Interview med Selim Beslagic, http://www.tk.kim.ba/Vlada/Arhiva/0102/SelimBeslagic.htm 26.05.2009
[273] Interviews i Bosnien

mange andre områder hvor bosniakkerne og kroaterne havde været i sammenstød, så står nationalistiske partier stærkt i dag.[274]

I forbindelse med konceptet om sikkerhedszonen, så er bosniere også enige i at de ikke havde opfattelsen af at Tuzla var nogensinde sikker. Der er dog bredt enighed om at dette skyldes FN og ikke NORDBAT 2.[275]

7.3 Danske FN-deltagelse og den overordnede fredsbevarende mission

Hvis man ser på de opgaver som DANSQN skulle varetage i Tuzla og som omtales i kapitel 5.3, så kan der konkluderes at det lykkedes DANSQN at undsætte de svenske observeringsposter og forstærke dem. Det er også lykkedes for DANSQN at sikre humanitærkonvojer ind og at iværksætte humanitære aktioner, der var især vigtige for flygtninge, etniske minoriteter og psykisk og fysisk handicappede. Med hensyn til *Flag waveing* og derved demonstrering af FN's tilstedeværelse, så kan der konkluderes at DANSQN var hæmmet i det af de stridende parter, men via humanitært arbejde kunne man observere i området.[276]

Hvis man skal se på den fredsbevarende mission i forbindelse med sikkerhedszonerne, så kan man konkludere at sikkerhedszonen Tuzla forblev intakt til slutningen af krigen, mens konceptet led fallit i efterår 1995 ved at sikkerhedszonerne Srebrenica og Zepa blev indtaget af de serbiske styrker.[277] Om sikkerhedszonen Tuzlas overlevelse skyldes NORDBAT 2 og derved FN eller serbernes manglende evne eller/og vilje til at indtage byen kan diskuteres. Der er en tendens i Forsvarets udgivelser, *12 år på Balkan, Udsendinge for fred, I krig for fred* og indledningen til *Operation Bøllebank* skrevet af generalløjtnant K.G.H Hillingsø(der også har skrevet omtalte indledende kapitel i *I krig for freden*) til at sammenligne Tuzla sikkerhedszonen med Srebrenica sikkerhedszonen og derved konkludere at NORDBAT 2's resolutte handlinger havde medvirket til at Tuzla blev skånet for det som overgik

[274] Interview med Selim Beslagic, Interview med Hamdo Fatic, http://www.vares.info/26.05.2009, http://bhstring.net/tuzlauslikama/tuzlarije/26.05.2009,
[275] Interviews i Bosnien
[276] Kapitel 5.og 6.1 i specialet
[277]Fledelius. 1999. s.58

sikkerhedszonerne Srebrenica og Zepa. Derudover bruger man *Operation Bøllebank* som symbol på at DANSQN havde forsvaret sikkerhedszonen og at den medvirkede at serberne holdte sig væk fra sikkerhedszonen Tuzla. [278] Opfattelsen af at *Operation Bøllebank* havde reddet tusindvis af bosniske liv omtales også i danske aviser.[279] Samme opfattelse deles af bosniske medier i Tuzla og i den lokale befolkning som havde opfattet *Operation Bøllebank* som FN's forsvar af den civile befolkning.[280]I to artikler i avisen *Aktuelt* kommer der til udtryk at 1864-syndromet blev skudt i sænk i forbindelse med *Operation Bøllebank* og at forsvaret var efterfølgende blevet mere selvsikkert.[281]

Denne opfattelse af *Operation Bøllebank* blev kun styrket ved den interesse operationen vakte i udenlandske medier, militære og politiske kredse.[282] DANSQN fik yderligere anerkendelse ved at den amerikanske NATO ambassadør udtalte i 1994 at DANSQN var model for hele opbygningen af IFOR og i 1997 udtalte FNs vicegeneralsekretær at de svært bevæbnede fredsbevarende FN missioner som IFOR i Bosnien var kommet for at blive og det havde man at takke Danmarks beslutning om at udsende kampvogne.[283]

Som der også kan læses i specialets kapitel 5, så havde DANSQN en enorm betydning for den humanitærhjælps strømning til området, humanitær indsats, dæmpningen af tensioner mellem kroater og bosniakker, samt sikkerheden for de svenske soldater. Der kan dog stilles spørgsmål ved sammenligningen af sikkerhedszonen Tuzla og sikkerhedszonen Srebrenica. Srebrenica havde 43 000 bosniakker (byens indbyggere og flygtninge), byens milits havde afgivet tunge våben til FN og byen var isoleret af resten af bosniakisk dominerede Bosnien i sommer 1995. Der var stationeret 150 hollandske FN soldater, der skulle afskrække angreb på zonen.[284] Sikkerhedszonen Tuzla, selve byen havde 200 000 indbygger (med flygtninge) og i hele NORDBAT 2's område var der 750 000 mennesker. Her havde bosniakkerne ikke

---

[278] Juul.s.56, Møller, .s.11-12, Sørensen.s.92-93, Rasmussen.s.19
[279]Jensen, Anders Rou. Krigsdans i panser og plader. *Politiken.* 10.06.2007.s.5,
[280] Interview med Salih Brkic
[281] Winther, Henrik. Hæren tilbage på ærens mark. *Aktuelt.* 22.04.1997.s.10, Winther, Henrik. Han gav ordren: Skyd!. *Aktuelt.* 22.04.1997.s.10
[282] http://www.milhist.dk/post45/boellebank/boellebank.htm 26.05.2009, Wren, Christopher S. The U.N. Trap: No Peace to Be Kept. *The New York Times.* 14.06.1994, Pomfret, John. In Bosnia, U.N. Troops Finally Go to War. *The Washington Post.* 04.05.1994, UN-Truppen von serbischen Einheiten bei Tuzla angegriffen. *Frankfurter Allgemeine Zeitung.* 02.05.1994. nr.101.s.2, Hækkerup, Hans.s.41 og s.114
[283] Danske Leopardkampvogne var model for opbygning af IFOR. *Ritzaus Bureau.* 19.04.1996, Tysk ros til de danske leoparder. *Berlingske Tidende*. 30.01.1997.1.sektion.s.7
[284] http://www.unprofor.dk/krigen/srebrenica.asp 26.05.2009,

afgivet deres tunge våben og et af deres største hærkorps var stationeret der. Derudover var Tuzla efter slutningen på krigen mellem kroaterne og bosniakkerne ikke afskåret fra resten af bosniakisk dominerede Bosnien.[285] Et angreb på sikkerhedszonen Tuzla ville kræve meget større styrke end den styrke serberne skulle bruge ved de isolerede enklaver i Østbosnien.

Vedrørende *Operation Bøllebank*, så havde operationen ikke noget at gøre med afskrækkelse af angreb på sikkerhedszonen. Som omtalt i kapitel 6.2, så var *Operation Bøllebank* en udsættelse af en svensk observeringspost, hvor de danske kampvogne blev på vej til posten angrebet fra de serbiske stillinger. *Operation Amanda* var respons på angrebet på de svenske soldater, under deres forsøg på at oprette en observeringspost og sammenstødet ved Gradacac i begyndelsen af april 1994 var besvarelse af ilden mod kampvogne. Dvs. ingen af aktionerne skete i et forsøg på at afskrække angreb på sikkerhedszonen. *Operation* Bøllebank og *Operation Amanda* havde dog en symbolsk betydning og angrebet på FN styrker, som ifølge mandatet skulle afskrække angreb på sikkerhedszonen, kan også opfattes som angreb på selve sikkerhedszonen. *Operation Bøllebank's* oprindelige formål var en reaktion på beskydningen af lufthavnen og *Operation Amanda* skulle vise at UNPROFOR havde ret til at oprette observeringsposter og at UNPROFOR bestemte i sikkerhedszonen. Dvs. begge operationer skulle understrege UNPROFOR's ret i overensstemmelse med mandatet. Selvom de to operationer udsender signal om NORDBAT 2's vilje om at gennemføre mandatet som underbyggede konceptet om sikkerhedszonerne, så kan der samtidig konkluderes at der ikke forekom et angreb på sikkerhedszonen Tuzla, der truede sikkerhedszonens eksistens til forskel på angreb på de isolerede sikkerhedszoner i Østbosnien. Sammenligningen med Srebrenica kan derfor ikke bruges. DANSQN's resolutte handlinger havde øget sikkerheden for de svenske tropper, de havde vist at NORDBAT 2 ville ikke finde sig i at blive beskudt og ved deres handlinger havde også sikret at humanitærkonvojer ikke blev beskudt, men samtidig var kampvognene f.eks. magtløse mod artilleribeskydningerne af Tuzla lufthavn. Ifølge Resolution 836 punkt 9 kunne UNPROFOR bruge magt i selvforsvar mod beskydningerne af sikkerhedszonen, men som det også omtales i kapitel 6.2, så kunne NORDBAT 2 ikke rekvirere luftstøtte før NATO involverede sig i efterår 1995.[286]

[285] Kapitel 5., og 6 i specialet
[286] Kapitel 6.2 i specialet, Interviews med alle fem hold, http://www.nato.int/IFOR/un/home.htm 26.05.2009

8. Konklusion

Formålet med DANSQN's mission var, at kampvogneskadronen sammen med resten af NORDBAT 2, skulle sikre humanitærhjælp til sikkerhedszonen Tuzla, afskrække angreb på sikkerhedszonen og opretholde Tuzlas status som sikkerhedszone. DANSQN's vigtigste opgave var at yde støtte til de svenske enheder i tilfælde af angreb. Samtidig udsendtes et signal om at FN enhederne havde den fornødne magt til at forsvare sig. Udover sin primære opgave, så fik DANSQN allerede under hold 1 sit eget ansvars område, hvori kampvogneskadronen skulle observere krigshandlingerne og samtidig understøtte tilstrømningen af den humanitære hjælp.

I forbindelse med hvordan den danske FN-styrke udførte sine opgaver i forhold til de stridende parter og i forholdet til FN's mandat og konceptet om sikkerhedszonerne, så kan det konkluderes at kampvogneskadronen besad både diplomatiske og militære egenskaber. Befalingsmændene for de 5 hold viste sig at være i stand til at forhandle og sætte sig i respekt hos de stridende parter. De var hurtige til at aflæse mentaliteten og sætte sig i den lokale tankegang og man forsøgte at etablere kontakt til begge sider. Derudover var de i stand til at benytte sig af diplomatiet til at løse opgaverne, selv i de perioder hvor bevægelsesfriheden var stærk begrænset. Med hensyn til de militære egenskaber, så fik DANSQN sat sig i respekt med "*Operation Bøllebank",* "*Operation Amanda*" og andre lignende operationer. Man viste at man ikke vil finde sig i at blive beskudt, men samtidig var man klar over at bestemte områder var betændte, så man prøvede at undgå konflikten. Det faktum at DANSQN lejlighedsvist satte sig i respekt resulterede i at de stridende parter tænkte sig om inden de beskød DANSQN og NORDBAT 2. Dermed forhindrede man ikke beskydningerne permanent, men kampvognens tilstedeværelse gjorde at der var færre angreb. Kampvognene var med til at redde mange svenske liv, da de stridende parters hensynsløshed overfor FN-soldaterne kom til udtryk ved at 320 FN soldater mistede livet under missionen i den tidligere Jugoslavien. DANSQN havde også i overensstemmelse med mandatet sikret tilstrømningen af humanitærhjælp til området.

På den anden side, så havde udførelsen af opgaverne også sine begrænsninger i forhold til de stridende parter og i forholdet til FN-mandatet og konceptet omkring sikkerhedszonerne. De

stridende parter vanskeliggjorde opgaveløsningen og derved underminerede de selve konceptet om sikkerhedszonerne. De stridende parters ignorering af sikkerhedszonerne og FN troppernes mandat viser også at FN's mandat, der var baseret på resolutionerne om sikkerhedszonerne, var begrænset i felten på trods af at det retorisk var magtfuldt. FN havde ikke den nødvendige autoritet og det nødvendige antal soldater til at implementere mandatet i forbindelse med bevægelsesfrihed og oprettelsen af observeringsposter. Samtidig var FN's håndtering af sikkerhedszonen Tuzla, der ellers korresponderede med de tre grundlæggende principper for fredsbevarelse, med til at vanskeliggøre opgaveløsningen for DANSQN og derved underminere konceptet om sikkerhedszonen. FN anså brug af magt, som en trussel mod det fredsbevarende princip *samtykke,* der var afgørende for en succesrig mission og FN's frygt for at man gik over *Mogadishulinjen* fremkommer i første omgang i form af den manglende vilje til deployering af kampvogne og derefter den manglende vilje til at bruge luftstøtte. FN's håndtering af *Operation Bøllebank og Operation Amanda* og den manglende vilje til at tillade luftstøtten viser at FN's håndtering af sikkerhedszonen vanskeliggjorde NORDBAT 2 og derved også DANSQN's udførelse af missionen. Luftstøtten var garant for både sikkerhedszonens og FN styrkernes sikkerhed og ved at tilbageholde den, så underminerede man det fredsbevarende princip *samtykke.* FN's tilbageholdenhed opfordrede både bosniakkerne og serberne til at udføre militære operationer, der underminerede sikkerhedszonen og bragte FN soldaterne enten i livsfare eller i vanskeligheder. Derudover sendte man også et signal til DANSQN og NORDBAT 2 om at mandatet ikke var gældende i feltet og at FN tropperne ikke kunne regne med luftstøtte, som resulterede i at befalingsmændene var tilbageholdende i udførelsen af opgaver, der var i overensstemmelse med mandatet. Det fredsbevarende princip *Upartiskhed* havde også sin begrænsning i Bosnien ved at flere af UNPROFOR enheder åbenlyst samarbejdede med de stridende parter eller var med til sortbørshandel. Dette underminerede FN soldaternes autoritet i befolkningen.

Hvis der skal foretages en vurdering af resultaterne og konsekvenserne af missionen, så kan der i forbindelse med resultaterne konkluderes at DANSQN's tilstedeværelse skabte en sikkerhed for de svenske enheder, samt en sikkerhed for tilstrømningen af den humanitære hjælp til området. Desuden involverede DANSQN sig gradvist mere og mere i det humanitære arbejde i sit ansvarsområde og fik dermed en afgørende rolle i den humanitære indsats, især for de udsatte grupper som flygtninge, romaer, psykisk- og fysisk syge. Det

humanitære arbejde, samt indsatsen i Varesområdet, hvor NORDBAT 2's og derved også DANSQN's tilstedeværelse og indblanding i konflikten forhindrede eskaleringen af vold mellem kroaterne og bosniakkerne, var med til at skabe et eftermæle for NORDBAT 2, der resulterede i at byens gymnasium/HTX blev opkaldt efter NORDBAT 2. NORDBAT 2 tilstedeværelse og sikringen af tilstrømningen af humanitærhjælp til Tuzlaområdet formindskede risikoen for etniske konflikter blandt de forskellige etniske grupperinger i hele Tuzlaområdet. NODRBAT 2's og derved også DANSQN's eftermæle gør den nordiske bataljon til noget særligt i Bosnien.

Konsekvenserne af missionen kommer til udtryk i misforholdet mellem konceptet om sikkerhedszonerne, FN-mandatet og de stridende parters opfattelse af disse. Dette var med til at vanskeliggøre missionen for DANSQN og hele NORDBAT 2.

FN's håndtering af sikkerhedszonerne, gabet mellem sikkerhedsrådets resolutioner og realiteterne i felten, samt de stridende parters ignorering af FN underminerede sikkerhedszonen. Sikkerhedszonen Tuzla forblev intakt til slutningen af krigen, men dette skyldes ikke FN, men de stridende parters manglende evne til at foretage større offensive handlinger. Hermed tænkes ikke kun på serberne, men også bosniakkerne, for hvis de havde været mere succesrige med deres offensiver, så ville Tuzla miste dens betydning som sikkerhedszone.

9. Summary in English

Denmark's participation in the peacekeeping mission in the former Yugoslavia included 1290 soldiers and 130 of them belonged to DANSQN - the Danish tank squadron. Denmark's peacekeeping mission in former Yugoslavia differed from other mission both in terms of size and character. What was special about DANSQN was that it was the first time for both the UN and Denmark to use tanks in a peacekeeping mission.

150 000 peoples death and 2 000 000 displaced persons, was the impact of the war in Bosnia. The conflict reached its peak in 1993 and war incidents had trigged a humanitarian disaster in several Bosnian cities. In this context, the UN Security Council established safe areas - 6 Bosnian cities should be safe for refugees and civilians.

DANSQN - the Danish tank squadron was deployed to Bosnia as a part of NORDBAT 2 for the period October 1993 - December 1995. NORDBAT 2 had a mandate to provide humanitarian assistance to the safe area of Tuzla, maintain Tuzlas status as a safe area and deter attacks on it.

DANSQN's primary mission was to support the Swedish units in case of attack, but the task was expanded to include area of responsibility and to carry out humanitarian missions. In its solving of the tasks DANSQN encountered a number of problems in relations to the warring parties, the mandate and the very concept of safe areas. UN's handling of the mission was a further obstacle for solving the tasks.

The ideology behind the UN peacekeeping missions is based on the three principles of peacekeeping: consent, impartiality and minimum use of force. These principles showed limitations in Bosnia and the lack of impact undermined the concept of safe areas. Moreover, the very concept of safe areas, based on experiences in Iraq was not directly applicable in Bosnia. A particular problem was that the Security Council resolutions and the UN mandate were not consistent with the situation in the field, especially because the warring parties did not recognize the UN authority.

Despite the many obstacles and despite the concept of safe areas failed do to fact that safe areas Srebrenica and Zepa were taken in the summer of 1995, DANSQN and NORDBAT 2 managed to build a reputation, which is best symbolized by the high school in Vares which has been named after NORDBAT 2, as the only school in Bosnia and Herzegovina, which was named after an UNPROFOR unit.

10.Litteraturliste

10.1 Litteratur

Bøger

Albright, Madeleine, 2003. *Madam Secretary*. Kent: Pan Books

Andreas, Peter. 2008. *Blue Helmets and Black Markets*. London: Cornell University Press

Aoi, Chiyuki et al. 2007. *Unintended Consequences of Peacekeeping Operations*. New York: United Nations University Press

Bache, Marianne.1993. *Stress Management for Military Personnel in UN-Mission.* København: Forsvarets Center for Lederskab.

Bache, Marianne og Birgitte Hommelgaard.1994. *Danske FN-soldater – Oplevelser og stressreaktioner.* København: Forsvarets Center for Lederskab

2002. *Balkan Battlegrounds: AMilitary History of the Yugoslav Conflict, 1990-1995.* Washington: Central Intelligence Agency

Bellamy, Alex J. et al. 2004. *Understanding Peacekeeping.* Malden: Polity

Berdal, Mats og Spyros Economides. 2007. *United Nations Interventionism 1991-2004.* Cambridge: Cambridge University Press

Biermann, Wolfgang og Martin Vadset. 1999. *UN Peacekeeping in Trouble: Lessons Learned from the Former Yugoslavia*. Aldershot: Ashgate

Boulden, Jane.2001. *Peace Enforcement - The United Nations Experience in Congo, Somalia and Bosnia*. London: Praeger

1994. *Danske FN-soldater*. København: Forsvarets Center for Lederskab

Durakovic, Nijaz. 2001. *Proklestvo Muslimana.* Sarajevo: Valter

Elklit, Ask og Hanne Kaudsen.1995. *Danske FN-soldater i fredsbevarende mission – Belastninger og efterreaktioner.* Århus: Psykologisk Institut Aarhus Universitet

Fledelius, Karsten og Ole Nyeng, 1997. *Det eksplosive Balkan*. København: Alinea

Fledelius, Karsten. 1998. *Jugoslaviens sygdom og død*. København : Gyldendal Uddannelse

Fledelius, Karsten. 1999. *Fra Golfen til Kosovo*. København: Forsvarets Oplysnings og Velfærdstjeneste

Ghali, Boutros Boutros.1999. *Unvanquished a U.S. – U.N. Saga*. New York: Random House

Hansen, Søren Toft. 2001. *Det stod i avisen – kildekritiske overvejelser ved brug af aviser*. Aalborg Universitet. Aalborg

Hastie, Rachel. 1997. *Disabled Children in a Society at War: A Casebook from Bosnia.* Oxfam Publishing

Holbrooke, Richard.1999. *To End a War*. New York: The Modern Library

Katz, Samuel M. og Yves Debay. 1996. *The Blue Helmets Under Fire.* Hong Kong: Concord Publications Company

Kvale, Steiner. 1997. *Interview – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag

Nielsen, Lasse Bisbjerg. *Cypern 1*. Esbjerg: Syddansk Universitet.

MacKenzie, Lewis. 1993. *Peacekeeper*. Toronto: Douglas & McIntyre

MacQueen, Norrie. 2006. *Peacekeeping and the International System*. London: Routledge

Malcolm, Noel. 1995. *Povijest Bosne*. Zagreb: Erasmus Svjedocanstva

Owen, David. 1995. *Balkan Odyssey*. London: Victor Gollanz

Rieff, David 1995. *Slaughterhouse – Bosnia and the failure of the west*. London: Vintage

Ramsbotham, Oliver et al. 2005. *Contemporary Conflictresolution*. Cambridge: Polity

Rose, Michael. 1998. *Fighting for Peace*. London: The Harvill Press

Rørbæk, Maria.2007. *På kanten*. Albertslund: Schultz Forlag

Simms, Brendan.2001. *Unfinest Hour.* London: Penguin Books

Stewart, Stephan G. 1996. *Safe Areas in Bosnia: Their Impact on the UN peacekeeping Operation and the Bosnia Civil War.* Kansas: U.S. Army Command and General Staff College

1996. *The Blue Helmets A Review of United Nations Peace-keeping.* New York: United Nations Department of Public Information

Avisartikler

Danske aviser

Andersen, Simon og Jesper Larsen. Høj Cigarføring. *Jyllands-Posten.* 02.03.1997.s.1-2

Danske Leopardkampvogne var model for opbygningen af IFOR. *Ritzaus Bureau.* 19.04.1996.

Jensen, Anders Rou. Krigsdans i panser og plader. *Politiken.* 10.06.2007.s.5

Tysk ros til de danske leoparder. *Berlingske Tidende.* 30.01.1997.1.sektion. s.7

Stenstrup, Mads. Hæder: Hvor blev medaljerne af. *Jyllands-Posten.* 10.04.2001.1.sektion.s.4

Winher, Henrik. Han gav ordren: Skyd! *Aktuelt.* 22.04.1997.s.10

Winher, Henrik. Hæren tilbage på ærens mark. *Aktuelt.* 22.04.1997.s.10

Wivel, Klaus. Operation Bøllebank. *Weekendavisen.* 23.04.1999.1.sektion.s.9

Bosniske aviser

Gracic, Adnan. Spomen ploca poginulim dancima. *Maglajske novine.* 07.1998.s.6

Tidsskrifter

Ladekarl, Anders. 2003. Hjælpeorganisationer og forsvarets internationale engagement. *Militært Tidskrift.* 132.årgang.nr.2.s.306-314

Møller, Lars R. I ildlinjen.1998. *Kritik.* 134.s.21-34

TV- dokumentar/film

Kosminsky, Peter. 1999. *Warriors.* BBC

Internet

http://psykologiensveje.systime.dk/index.php?id=883 26.05.2009

http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unprof_p.htm 26.05.2009

http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2009/03/11/131049.htm 26.05.2009

http://www.psykotraume.dk/pictures_org/36_Danske_FN.pdf 26.05.2009

http://www.lukavac.ba/info-ol/slike/opcina.gif 26.05.2009

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lukavac_Municipality_Location.png 26.05.2009

http://www.skupstinatk.kim.ba/b/s/okantonu/historija.htm#raspad 26.05.2009

http://www.hks.harvard.edu/cchrp/Web%20Working%20Papers/Owen2001.pdf 26.05.2009

http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/danish/history.html 26.05.2009

http://www.institut-genocid.ba/tekst.php?id=180 26.05.2009

http://www.milhist.dk/post45/boellebank/boellebank.htm 26.05.2009

http://www.folkedrab.dk/sw59126.asp 26.05.2009

http://www.vares.info 26.05.2009

http://www.vares.info/, http://bhstring.net/tuzlauslikama/tuzlarije/ 26.05.2009

http://www.tk.kim.ba/Vlada/Arhiva/0102/SelimBeslagic.htm 26.05.2009

http://www.unprofor.dk/krigen/srebrenica.asp 26.05.2009

http://www.nato.int/IFOR/un/home.htm 26.05.2009

http://www1.yadvashem.org/about holocaust/studies/ordinary/levein uziel full.html 26.05.2009

10.2 Kilder

Bøger

Alftberg, Jimmy Juhlin. 2003. *Alpha Tango*. Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri AB

Hee, Jørn et al. 1992. *Nordic UN tactical manual – Volume 1*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Hee, Jørn et al. 1996. *Nordic UN tactical manual – Volume 2*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Hækkerup, Hans. 2002. På skansen. Lindhardt og Ringhof

Johansson, Eva. 1996. *I Basker Blå – Fyra svenska FN-bataljoner i Bosnien.* Karlstad: Karolinens tryckeri

Juul, Mette og Wadskjær Nielsen. 2004. *12 år på Balkan*. København: Forsvarets Oplysnings og Velfærdstjeneste

Karlsson, Lars A.2006. *Alfa Sierra BA01 – NORDBAT 2 i Bosnien-Hercegovina.* Ak-Ronym

2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje

Møller, Lars R. 2003. *Operation Bøllebank*. København: Høst & Søn

Nordbat 2 i Bosnien 1993-94, 1997.

Nordbat 2 – BA 02.1997. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje,

Nordbat 2 BA 04 Til minne av en FN-bataljon

Rasmussen, Claus Arboe. 2006. *I krig for freden*. København: Folk & Forsvar

Sørensen, Ole Luk et al. 2006. *Udsendinge for fred.* Hellerup: Documentas s.117-131

2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmund's förlag och ordensatelje

*UNPROFOR DANSQN 3 NORDBAT 2.*Selbæk

DANSQN 5 C-SQN 1 okt 1995 – apr 1996

Andre kilder

Folketinget: Forsvarsudvalget (B 107 - bilag 24) Betænkning afgivet af Forsvarsudvalget den 17. august 1993, Betænkning over Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk engagement ved FNs fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR

Rigsarkivet, 10/97 Beretning om aktivitets- og ressourcestyringen ved forsvarets deltagelse i fredsstøttende operationer nr. 0108-3902, Folketinget: Lov- og beslutningsforslag:betænkninger, beretninger m.v. vedr. Forsvarsudvalget 1992-93 - B 107 (oversigt): Forslag til folketingsbeslutning om et udvidet dansk engagement ved FN's fredsbevarende styrke i det forhenværende Jugoslavien (UNPROFOR)

Krigsdagbog for hold 3 30.september 1995 - 09.april 1995

Erindringer skrevet af Robbert Rysholt Jensen i 1998

Jesper Legarths personlige papir

- Noter brugt i foredrag om DANSQN hold 3's mission i Bosnien
- Militære skitser lavet på baggrund af NATO's luftfotos
- Kort
- Skitse over NORDBAT 2's opbygning
- Skitse over DANSQN's opbygning

Uffe Jørgensens personlige papir

- Officiel korrespondance fra DANSQN hold 5 til pårørende
- Oversigt over rejsetider og rotation
- Oversigt over det soldaterne måtte tage med til Bosnien
- Julehilsner fra regimentschefen K.Bache til DANSQN hold 5
- Brev med reaktion fra konstabelgruppen på Hærens Konstabel og korporal Forenings eksampler på soldaternes løn.
- DANBAT Nyhedsbulletin nr.7. 28.01.1996
- Rules of engagement for alt personel. 03.01.1996
- Aftenbriefing af den 29.02.1996

Korrespondance med Niels Ellehøj Pedersen den 02.02.2009

DANSQN hold 1's gæstebog skrevet i Split den 16.02.1994

Avisartikler

Avisartikler vedr. situationen i Tuzla under krigen, FN og sikkerhedszonerne

Danske aviser

Andersen, Simon. FN dumpet I Bosnien. *Jyllands-Posten.* 04.06.1995. s.3

Bang Nielsen, Ole. Den bitre lektie fra Srebrenica. *Berlingske Tidende.* 23.11.1999.1.sektion.s.15

Bech, Niels. 40.000 muslimer jages ud. *Politiken.* 13.07.1995.1.sektion.s.1

Bosniske muslimer klager over serbisk undertrykkelse. *Ritzaus Bureau.* 12.09.1994

Brinch, Niels. Den gamle kone. *B.T.* 08.12.1993.1.sektion.s.2

Byriel, Lene. Næste stop: Bosnien. *Politiken.* 14.02.1993.1.sektion.s.5

Christiansen, Flemming. Stop for kørsel i krigszone. *Politiken.*02.06.1993.1.sektion.s.4

Dahlin, Ulrik og Poul Rasmussen. Man er altså ikke syg i hovedet, fordi man går i uniform. *Information.* 1.sektion.20.juni.2008.s.8-9

Dansk børnehave i Bosnien. *Poltiken. 23.08.1993.*2.sektion.s.3

Danske officerer advarer mod at lukke Tuzla projekter. *Ritzaus Bureau.* 03.12.1994

Det lysner i Tuzla. *Politiken.* 03.04.1994.3.sektion.s.10

Ebbe, Annelise. København-Tuzla retur. *Kristelig Dagblad.* 11.11.1995.s.5

En Oase midt i krigen. *Berlingske Tidende.* 08.04.1993.2.sektion.s.5

Flere FN-soldater har behov for krise-hjælp. *Ritzaus Bureau.* 04.08.1995

FN erklærer Sarajevo og andre byer ”beskyttede zoner”. *Ritzaus Bureau.* 07.05.1993.

FN suspenderer nødhjælps-kolonner i 72 timer. *Ritzaus Bureau.* 10.07.1993

Gert, Petersen. Realistisk udspil interesserer ikke medierne. *Information.* 17.-18.12.1994.s.19

Hjælp til belejret by. *Berlingske Tidende.* 20.11.1992.1.sektion.s.12

Hjælpekonvoj holdes forsat tilbage. *Ritzaus Bureau.* 17.03.1993

Hjælp dem nu! *Politiken.* 13.12.1993.2.sektion.s.6

Hjælpeindsats på vej ind i ny fase. *Ritzaus Bureau.* 07.04.1994.

Izetbegovis: Hungersnød truer i Bosnien. *Ritzaus Bureau.* 02.07.1993.

Jensen, Sten. Frygter at sult har udløst kannibalisme. *Berlingske Tidende.* 18.02.1993. 1.sektion.s.13

Jensen, Sten. Slutspil i helvede. *Berlingske Tidende.* 18.04.1993. 2.sektion.s.1

Kampe mellem tre parter. *Berlingske Tidende.* 28.06.1993.1.sektion.s.6

Kaufholz, Henrik. Stævnemøde med krigen. *Politiken.* 25.05.1993.3.sektion.s.1

Kaufholz, Henrik. De håber på en forsoning. *Politiken.*02.06.1993.3.sektion.s.2

Lastbiler med hjælp til Tuzla. *Berlingske Tidende.* 31.03.1994.1.sektion.s.7

Lundsgaard, Birger. Jugoslavien Februar 1993/2 – Nødhjælp. *Polinfo.* 01.03.1993

Mazowiecki, Tadeuz. FN lader hånt om nødskrig I Bosnien. *Politiken.*30.07.1995. 1.sektion.s.9

Michaelsen, Per. Fra kugleregn til kys og kram. *Ekstra Bladet.* 14.05.1993.1.sektion.s.25

Muslimsk organiseret hjælpekonvoj. *Ritzaus Bureau.* 10.06.1993.

Mørch, Karin. Dansk nødhjælpskonvoj beskudt. *Ekstra Bladet.* 11.01.1993.1.sektion.s.24

900 muslimer sendt på flugt. *Politiken.* 05.09.1994.1.sektion.s.9

Nyeng, Ole. Drømmen der brast i Gorazde. *Information.* 23-24.04.1994. s.3

Offensiv ved Tuzla. *Politiken.* 14.12.1993.1.sektion.s.7

Rajner, Igor. Krigsherrerne vil befri Tuzla – Bosniens ”oase af fred”. *Information.* 06.01.1994.

Rasmussen, Vagn. Advarsel fra Tuzla. *Aktuelt.* 08.04.1997.s.21

Reyes, Marco Juan de los. Pjerrot græd med krigens børn. *B.T.* 13.04.1994.1sektion.s.20

Roholt, Per. Nødhjælps-folk: Ingen mad til flygtninge. *B.T.* 19.04.1993.1.sektion.s.9

Ruby, Jørn. Farlig vej til Tuzla. *Politiken.* 23.07.1995.s.1

Ruby, Jørn. En succes midt i krigen. *Politiken.* 10.08.1995.Kultur og debat.s.1

Schade, Christian. Mortergranater over FN soldater. *Politiken.* 04.01.1993.1.sektion.s.2

Serbere i offensiven ved Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 13.12.1993.

Sørensen, Søren Østergaard. Bosniens muslimer på hævntogt. *Berlingske Tidende.* 10.06.1993.1.sektion.s.15

Sørensen, Søren Østergaard. Serberne i Bosnien truer med offensiv. *Berlingske Tidende.* 01.02.1994.1.sektion.s.8

To FN-konvojer stoppet. *Ritzaus Bureau.* 23.02.1993.

Tuzla området savner mad. *Politiken.* 18.08.1993.1.sektion.s.5

20.000 på flugt fra serberne. *B.T.* 04.03.1993. 1.sektion.s.33

Qvist, Niels Ole. Gade: Hold øje med jeres soldater-mænd. *B.T.* 13.07.2008.s.7

Voldsomme kampe omkring Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 16.11.1993

Westberg, Niels. Krigen tog far og mor. *Ekstra Bladet.* 13.05.1995.1.sektion.s.12

Wiedemann, Erich. FN som malkeko og syndebuk. *Kristelig Dagblad.* 23.02.1995.s.5

Winther, Tine Maria. Mareridt i Tuzla. *B.T.* 15.07.1995.1.sektion.s.22

Udenlandske aviser

Alexander, Paul. U.N. Observers in Bosnia Keep Watch Over Daily Fireworks Show. *The Associated Press.* 22.05.1994. International News.

Basic, Amra. Serbs shells UN post as “hostages” are taken. *Evening Standard.* 14.04.1994. s.17

Bellamy, Chistopher. Generals battling the bureaucracy. *The Independent.* 31.01.1994.Comment page.s.15

Brand, Joel. Serbs shell smashes into Sarajevo block of flats. *The Times.* 27.10.1994. Overseas news

Chazan, Yigal. Fighting at Gorazde as serbs breake truce. *The Guardian.* The Guardian Foreign Page.s.7

Elgood, Giles. Violation of truce lifts tensions in Gorazde. *The Age.* 02.05.1994.

Political Arguments Preventing Aid From Reaching Tuzla. *CNN.* News; International

Rivals back ceasefire in central Bosnia. *The Herald.* 26.02.1994.s.4

Sullivan, Elizabeth. Muslims trade whomps. *Plain Dealer,* 12.04.1994. Nayional.s.10A

Sudetic, Chuck. Mortar fire kills 12 at soccer game in Bosnian capital. *The New York Times.* 02.06.1993

Avisartikler op til udsendelsen af DANSQN

Boesgaard, Niels Eric. 19 stk.2 *Berlingske Tidende.* 17.08.1993.2.sektion.s.1

Danskere skal beskytte 400.000. *Ritzaus Bureau.* 17.08.1993.

DANSQN hold 1 11.oktober 1993 – 10.04.1994

Den svære beslutning. *Politiken.* 17.08.1993.3.sektion.s.3

Halvdelen sagde nej til FN. *Politiken.* 20.08.1993.1.sektion.s.7

Boesgaard, Niels Eric. 91 sagde nej af hensyn til familien. *Berlingske Tidende.* 26.08.1993.1.sektion.s.2

Trolle, Bo. Den sikreste plads. *Politiken.* 26.08.1993.1.sektion.s.4

Trådssluse, som er lukket både for og bag. *Ekstra Bladet.* 31.08.1993.1.sektion.s.11

Jacobsen, Kirsten. Operation Chikane. *Ekstra Bladet.* 31.08.1993.1.sektion.s.10

Jacobsen, Kirsten. Gu' skal vi ej i krig. *Ekstra Bladet.* 01.09.1993.1.sektion.s.22

Jacobsen, Kirsten. I leopardens brug. *Ekstra Bladet.* 02.09.1993.1.sektion.s.12

Jacobsen, Kirsten. Ingen vej tilbage. *Ekstra Bladet*. 03.09.1993.1.sektions.14

Kampvogne soldater skal have musketer ånden. *Ritzaus Bureau.* 14.09.1993

Kampvogne giver tryghed – uden garanti. *B.T.* 15.09.1993.1.sektion.s.16

Kampvognssoldater kan deres kram. *Ritzaus Bureau.* 08.10.1993

Steiniche, Morten. Morterangreb mod danske FN soldater. *Ekstra Bladet.* 12.10.1993.1.sektion.s17

FN-soldater strandet. *Berlingske Tidende.* 23.10.1993.1.sektion.s.6

300 kunne være reddet af danske kampvogne. *B.T.* 29.10.1993.1.sektion.s.10

Boesgaard, Nils Eric og Anders Lehmann. Fascister bag udrensning. *Berlingske Tidende.* 29.10.1993.1.sektion.s.11

Boesgaard, Nils Eric. FN tvunget bort fra massakre. *Berlingske Tidende.* 29.10.1993.1.sektion.s.1

Boesgaard, Nils Eric. Prøver at få kampvogne til Tuzla. *Berlingske Tidende.* 16.11.1993.1.sektion.s.8

Poulsen, P.C. Våbnene bestemmer. *Politiken.* 19.11.1993.1.sektion.s.1

Blokade mod danskere. *Politiken.* 26.11.1993.1.sektion.s.11

Serberne vil standse danske kampvogne. *Berlingske Tidende.* 26.11.1993.1.sektion.s.14

Giv os besked om kampvogne. *Politiken.* 28.11.1993.s.7

Nordisk FN-styrke blev beskudt. *Berlingske Tidende.* 03.12.1993.1.sektion.s.15

Boesgaard, Nils Eric. Militærvogne er strandet i Serbien. *Berlingske Tidende.* 04.12.1993.1.sektion.s.2

Boesgaard, Nils Eric. Kampvogne skal til Tuzla. *Berlingske Tidende.* 06.12.1993.1.sektion.s.3

Brinch, Niels. Kampvogne. *B.T.* 07.12.1993.1.sektion.s.2

Boesgaard, Nils Eric. Lange udsigter for kampvogne fra Danmark. *Berlingske Tidende.* 14.12.1993.1.sektion.s.9

Sørensen, Søren Østergaard. FN: Ikke brug for danske kampvogne. *Berlingske Tidende.*16.12.1993.1.sektion.s.1

Povisen, Klaus Bundgård. Blokade af kampvogn koster liv. *Politiken.* 17.12.1993.1.sektion.s.3

Boesgaard, Nils Eric. Danske kampvogne er stærkt savnede. *Berlingske Tidende.* 17.12.1993.1.sektion.s.13

Jeppesen, Bo. Uenighed om kampvognene. *Berlingske Tidende.* 17.12.1993. 1.sektion.s.13

RB. Danske kampvogne ud af serbisk fælde. *Berlingske Tidende.* 21.12.1993.1.sektion.s.7

Buhr, Claus. Danske soldater som skydeskiver. *Ekstra Bladet.* 24.12.1993.1.sektion.s.7

Sørensen, Henning. Forsvarschefens argumenter forkerte. *Berlingske Tidende.* 30.12.1993.1.sektion.s.11

Boesgaard, Nils Eric. Tanks ud på lang omvej. *Berlingske Tidende.* 31.12.1993.1.sektion.s.2

Normann, Lars. Danske kampvogne ude 13.januar. *Ekstra Bladet.* 06.01.1994.1.sektion.s.9

Christensen, Jan Kaare. Et vaskeægte 9.april - argument. *Berlingske Tidende.* 06.01.1994.1.sektion.s.13

Møller, L.R. Desperat brug for kampvognene. *Berlingske Tidende.* 09.01.1994.1.sektion.s.19

Boesgaard, Nils. Leoparder klar til afmarch. *Berlingske Tidende.* 12.01.1994.1.sektion.s.3

Tækker, Christina. Soldat med mod på opgaverne. *Berlingske Tidende.* 17.01.1994.1.sektion.s.4

Larsen, Svend-Erik. Den hårde virkelighed i Tuzla. *Berlingske Tidende.* 18.01.1994.1.sektion.s.11

Sørensen, Henning. Militæret uden forståelse for sin ny FN-rolle. *Berlingske Tidende.* 19.01.1994.1.sektion.s.11

Povisen, Klaus Bundgård. Dansk FN-styrke uden luftstøtte. *Politiken.* 21.01.1994.1.sektion.s.9

Hansen, Niels O. Leoparderne endelig på vej til Tuzla. *B.T.* 22.01.1994.1.sektion.s.13

Kampvogne strandet. *Politiken.* 25.01.1994.1.sektion.s.4

Boesgaard, Nils Eric. Soldater kritiserer FN's tøven. *Berlingske Tidende.* 25.01.1994.1.sektion.s.1

Povlsen, Klaus Bundgård. Radikale: Danske kampvogne er en misforståelse. *Politiken.* 28.01.1994.1.sektion.s.5

Møller, Erik Bjørn og Anders Lehmann. Kampvogne står stille til marts. *Berlingske Tidende.* 28.01.1994.1.sektion.s.7

Tuzla borgere vrede over FN's nødhjælpsarbejde. *Ritzaus Bureau.* 31.01.1994

Andersen, Jakob. Medaljer til Danmarks tank-soldater. *Ekstra Bladet.* 11.02.1994.1.sektion.s.10

Hjorth, Jesper. Danske tanks stoppet i nat. *Ekstra Bladet.* 15.02.1994.1.sektion.s.9

Jensen, Sten. Skal genåbne lufthavnen i Tuzla. *Berlingske Tidende.* 15.02.1994.1.sektion.s.8

De danske kampvogne skal ikke til Sarajevo. *Poltiken.* 18.02.1994.2.sektion.s.5

To danskere skal dirigere fly mod bombemål. *Ritzaus Bureau.* 18.02.1994.

Sørensen, Søren Østergaard. Madsens leoparder overgår Hannibals elefanter. *Berlingske Tidende.* 18.02.1994.1.sektion.s.7

Kampvogne ankommet. *Politiken.* 20.02.1994. 1.sektion.s.4

FN vil åbne Tuzlas lufthavn den 7.marts. *Ritzaus Bureau.* 21.02.1994

Pimonov, Vladimir. Danske leoparder til Sarajevo. *Ekstra Bladet.* 22.02.1994.1.sektion.s.22

Hjorth, Jesper. Leoparder ind i kampzonen. *Ekstra Bladet.* 23.02.1994.1.sektion.s.21

List, Henrik. Danske drenge. *Berlingske Tidende.* 24.02.1994.s.2

Første danske deling i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 24.02.1994

Glæde i Tuzla over danske kampvogne. *Ritzaus Bureau.* 25.02.1994

København Strækningen fra Vares til Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 25.02.1994

Kampvogne i målet i Tuzla. *Berlingske Tidende.* 26.02.1994.1.sektion.s.9

Sørensen, Søren Østergaard. Tuzla lufthavn genåbnes. *Berlingske Tidende.* 02.03.1994.1.sektion.s.12

Schork, Kurt. Aftale om luftbro til Tuzla. *Politiken.* 07.03.1994.1.sektion.s.1

Nordiske styrke har Tuzlas lufthavn under kontrol. *Ritzaus Bureau.* 07.03.1994.

Pansret FN-køretøj ødelagt af granat. *Ritzaus Bureau.* 18.03.1994

Tuzla lufthavn fortsat lukket. *Politikken.* 12.03.1994.1.sektion.s.7

Danske kampvogne i aktion skud mod FN. *Politiken.* 19.03.1994.1.sektion.s.3

Danske kampvogne undsætter svenskerne. *Berlingske Tidende.* 19.03.1994. 1.sektion.s.8

Kampvogne fra Tuzla på vej hjem. *Ritzaus Bureau.* 21.03.1994

Den danske kampvognseskadron. *Ritzaus Bureau.* 22.03.1994

Første fly landet. *Ritzaus Bureau.* 22.03.1994.

Sørensen, Søren Østergaard. Lufthavn i Tuzla åben for nødhjælp. *Berlingske Tidende.* 23.03.1994.1.sektion.s.8

DANSQN hold 2 10.04.1994 – 10.10.1994

Respekt for danske kampvogne. *Ritzaus Bureau.* 01.04.1994

Amlod, Kim. Danske kampvogne skaber stor respekt. *Berlingske Tidende.* 02.04.1994.1.sektion.s.6

FN-magtdemonstrationer i Bosnien og Hercegovina. *Ritzaus Bureau.* 04.04.1994

Danske kampvogne beskudt. *Berlingske Tidende.* 07.04.1994.1.sektion.s.5

Leopardgranater mod serberne. *Ekstra Bladet.* 07.04.1994.1.sektion.s.13

Flere soldater fra Norden. *Politiken.* 18.04.1994.1.sektion.s.6

Aggression betaler sig. *Dagbladenes Bureau.* 20.04.1994.

Tragedien i Gorazde. *Berlingske Tidende.* 20.04.1994

Trængsel i FN's "sikre" områder. *Politiken.* 22.04.1994.1.sektion.s.9

Wormslev, Søren. Soldater følte sig ladt i stikken. *Berlingske Tidende.* 22.04.1994.1.sektion.s.8

Danske kampvogne i ildkamp ved Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 30.04.1994.

Danske kampvognseskadron i hidtil alvorligste ildkamp. *Ritzaus Bureau.* 30.04.1994

Danske jenser i kamp ved Tuzla. *Ekstra Bladet.* 01.05.1994.1.sektion.s.6

Hansen, Niels O. Danske kampvogne skød mod serberne. *B.T.* 01.05.1994.1.sektions.20

Lipschitz, Lis. Danskere i ildkamp. *Berlingske Tidende.* 01.05.1994.1.sektion.s.1

Danskere blev overrasket over de serbiske våben. *Berlingske Tidende.* 01.05.1994.1.sektion.s.15

Mortensen, Kim Ravn. Danske soldater dræbte serbere. *Politiken.* 02.05.1994.1.sektion.s.1

Pyndt, Thomas. Danskere dræbte ni serbere. *Ekstra Bladet.* 02.05.1994.1.sektion.s.6

Serbisk anklage mod dansker om bestikkelse. *Berlingske Tidende.* 02.05.1994.1.sektion.s.8

Dansk major afviser serbisk anklage. *Ritzaus Bureau.* 02.05.1994

Lipschitz, Lis. Leopardernes herre. *Berlingske Tidende.* 02.05.1994.1.sektion.s.6

Et nødvendigt forsøg. *Dagbladenes Bureau.* 03.05.1994

De skød for at dræbe. *Politiken.* 03.05.1994.3.sektion.s.1

Brøndum, Christian. Ros til de danske soldater. *Berlingske Tidende.* 03.05.1994.1.sektion.s.9

Hjorth, Jesper. Tak, Danmark. *Ekstra Bladet.* 03.05.1994.1.sektion.s.33

Boesgaard, Nils Eric. Denne gang var musen, der åd katten. *Berlingske Tidende.* 07.05.1994.1.sektion.s.6

Tuzla venter stadig på nødhjlæpsflyene. *Ritzaus Bureau.* 08.05.1994

Serbisk angreb på danske Leopard-kampvogne. *Ritzaus Bureau.* 11.05.1994

Tuzlas lufthavn beskudt. *Ritzaus Bureau.* 17.05.1994
FN-soldater fik nej til luftstøtte i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 18.05.1994

Frygt for danske soldater. *B.T.* 19.05.1994.1.sektion.s.16
Danmark klager til FN. *Berlingske Tidende.* 20.05.1994.1.sektion.s.14

Bomber ved Tuzla. *Berlingske Tidende.* 20.05.1994.1.sektion.s.12

Ingern dansk klage til FN over luftstøtte. *Ritzaus Bureau.* 26.05.1994

Brüchmann, Peter. Jeg misunder ikke de danske soldater. *Ekstra Bladet.* 16.07.1994.1.sektion.s.18

Radar skal spore artilleri. *Politiken.* 23.06.1994.1.sektion.s.5

DANSQN hold 3 10.10.1994 – 31.03.1995

Leopard-kampvognenes tredje konfrontation med serberne. *Ritzaus Bureau.* 26.10.1994

Dansk kampvogn angrebet af bosniske serbere. *Ritzaus Bureau.* 26.10.1994

Nederland, Peder. Danske kampvogne nedkæmpede serbere. *B.T.* 27.10.1994.1.sektion.s.16

Danske kampvogne i kamp med serbiske styrker. *Ritzaus Bureau.* 27.10.1994.

Danske kampvogne beskudt i Bosnien. *Berlingske Tidende.* 27.10.1994.1.sektion.s.1

Crone, Natasja. Danske kampvogne beskudt. *Berlingske Tidende.* 27.10.1994.1.sektion.s.2
Sekjær, Zasha. Danske kampvogne beskudt. *Ekstra Bladet.* 27.10.1994.1.sektion.s.22

Nederland., Peder. Danske kampvogne nedkæmpede serbere. *B.T.* 27.10.1994. 1.sektion.s.16

De danske styrker efterlyste flystøtte under kamp. *Ritzaus Bureau.* 27.10.1994

Panserslaget ”Amanda”. *Berlingske Tidende.* 22.11.1994.1.sektion.s.14

Danske kampvogne i skudveksling. *Vandsyssel Tidende.* 27.10.1994.Indland.s.8

Zasha, Sekjær. Danske kampvogne angrebet. *Ekstra Bladet.* 27.10.1994.s.22

Tram, Suzanne. Nordjyske soldater i ildkamp. *Aalborg Stiftidende.* 28.10.1994.Indland

Sørensen, Søren Østergaard. Krigens forpost. *Berlingske Tidende.* 13.11.1994.2.sektion.s.9

Den ”sikre zone” Tuzla bombet for tredje dag i træk. *Ritzaus Bureau.* 16.11.1994

Serbere truer med vedvarende bombardement af Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 19.11.1994

Holsøe, Jens. Kampvogne på patrulje under NATO’s angreb. *Politiken.* 22.11.1994.1.sektion.s.10

Kampvogne må holde lav profil. *Berlingske Tidende.* 21.11.1994.1.sektion.s.10

Danske FN-tropper i bosnisk blodbad. *Ekstra Bladet.* 21.11.1994.1.sektion.s.5

Leopard-kampvogne var i kamp inden tilbagetrækningsordre. *Ritzaus Bureau.* 21.11.1994

Kaptajn i Tuzla afkræfter begrænset aktivitet. *Ritzaus Bureau.* 21.11.1994.

Sørensen, Søren Østergaard. FN tør ikke bruge Tuzlas lufthavn. *Berlingske Tidende.* 25.11.1994.1.sektion.s.15

Lauritzen, Thomas. Huller I dansk brigade. *Jyllands-Posten.* 03.12.1994.1.sektion.s.16

Winther, Tina Maria. Jeg ved ikke hvor mange vi dræbte. *B.T.* 04.12.1994.1.sektion.s.4

Kjærgaard, Jytte. Hækkerup: Værre, hvis FN ikke havde været der. *B.T.* 06.12.1994.1.sektion.s.10

Video-dagbog – en helt ny slags TV. *Berlingske Tidende.* 12.12.1994

Bachmann, Steen. Overlegen Leopard. *Dagbladenes Bureau.* 14.12.1994

Verden rundt. *Berlingske Tidende.* 17.01.1995.1.sektion.s.10

Sørensen, Søren Østergaard. Ultimatum til de nordiske FN soldater. *Berlingske Tidende.* 18.01.1995

Boesgaard, Nils Eric. FN-soldater ved godt mod trods blokade. *Berlingske Tidende.* 20.01.1995.1.sektion.s.9

Tuzla blokaden er ophævet. *Ritzaus Bureau.* 22.01.1995

Hansen, Niels O. Generalen træder af. *B.T.* 24.01.1995.1.sektion.s.28

Nordiske soldater forhindres i at arbejde. *Ritzaus Bureau.* 26.01.1995

FN opgiver at genåbne Tuzlas lufthavn. *Berlingske Tidende.* 29.01.1995.1.sektion.s.11

FN-soldater har forsat uacceptable restriktioner i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 30.01.1995

Brøndum, Christian. Gitte skød militssoldaten. *Berlingske Tidende.* 09.02.1995.1.sektion.s.2

Fred for ophævelse af sanktioner. *Politiken.* 21.02.1995.1.sektion.s.8

Hansen, Niels O. 19 bosniere bombe-dræbt. *B.T.* 21.03.1995.1.sektion.s.10

Sørensen, Søren Østergaard. Danskere tæt på bosniske kampe. *Berlingske Tidende.* 21.03.1995.1.sektion.s.13

DANSQN hold 4 31.03.1995 – 14.10.1995

Bjerg-fronter. *Ekstra Bladet.* 12.05.1995.1.sektion.s.6

Westberg, Niels. Leoparderne luftes. *Ekstra Bladet.* 14.05.1995.1.sektion.s.18

Hansen, Niels O. Serberne bombede Tuzla i aftes. *B.T.* 26.05.1995.1.sektion.s.10

Danske FN-tropper ved Tuzla kan og må ikke gribe ind. *Ritzaus Bureau.* 26.05.1995

Angreb på FN-zoner. *Politiken.* 26.05.1995.1.sektion.s.1

Krigens kronologi. *Politiken.* 28.05.1995.1.sektion.s.9

NATO-fly angriber serbere, der bomber Tuzla, 50 menes dræbt. *Ritzaus Bureau.* 26.05.1995

Danskere holder sig væk fra Tuzla by. *Ritzaus Bureau.* 26.05.1995

Danske FN-tropper ved Tuzla kan og må ikke gribe ind. *Ritzaus Bureau.* 26.05.1995

Dansk major: Vi skyder ikke igen. *B.T.* 27.05.1995.1.sektion.s.4

Dansk observatør er serbernes fange. *Berlingske Tidende.* 27.05.1995.1.sektion.s.9

Roligt hos danskere i Bosnien. *Ritzaus Bureau.* 27.05.1995

Hilstrøm, Birger. Tæt på, men ro i lejren. *Berlingske Tidende.* 29.05.1995.1.sektion.s.13

Strudsholm, Jesper. FN har kun de danske kampvogne. *Berlingske Tidende.* 30.05.1995.1.sektion.s.13

Olsen, Lars. Tvivl om FN korps. *Poltiken.* 06.06.1995.1.sektion.s.5

Danskere krøb i kældrene. *B.T.* 12.07.1995.1.sektion.s.6

Rønnov, Frans. Sikre zoner brudt sammen. *Berlingske Tidende.* 13.07.1995.1.sektion.s.8

Dansk officer i Tuzla: Folk vil dø i morgen. *Ritzaus Bureau.* 13.07.1995

Wormslev, Søren. Muslimer generer FN-soldater. *Berlingske Tidende.* 14.07.1995.1.sektion.s.7

Winther, Tine Maria og Anders Bo Larsen. Flygtninge vil dø i dag. *B.T.* 14.07.1995.1.sektion.s.4

Dør i armene på danske soldater. *Ekstra Bladet.* 14.07.1995.1.sektion.s.5

Selvmord og optøjer blandt flygtninge i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 14.07.1995

Sullivan, Stacy. Nyt angreb på FN zone. *Berlingske Tidende.* 15.07.1995.1.sektion.s.1

Jepsen, Ulla. Ingen hjælp til flygtninge. *Politiken.* 15.07.1995.1.sektion.s.8

Serbere truer med at skyde FN-soldater hvis NATO-fly kommer. *Ritzaus Bureau.* 17.07.1995

Nødhjælpen bliver bedre. *Politiken.* 16.07.1995.1.sektion.s.8

Dansk bataljon arbejder i døgndrift i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 17.07.1995

Holsøe, Jens. Fast arbejde i Tuzla. *Politiken.* 18.07.1995.1.sektion.s.6

Povisen, Klaus Bundgård. Danske soldater klar til kamp. *Politiken.* 18.07.1995.1.sektion.s.6

Nordiske FN-soldater frygter flere flygtninge i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 19.07.1995

6500 flygtninge evakueret fra Tuzla-lejr. *Ritzaus Bureau.* 21.07.1995

Danske FN-soldater glade for evakueringen. *Ritzaus Bureau.* 21.07.1995

Lejr er tømt. *Politiken.* 22.07.1995. 1.sektion.s.5

Stieglmayer, Alexandra. I håbløshedens ingenmandsland. *Berlingske Tidende.* 23.07.1995. 2.sektion.s.2

Dansk oberst chef for nordisk styrke i Tuzla. *Berlingske Tidende.* 25.07.1995.1.sektion.s.5

Boesgaard, Nils Eric. Fra Trelle til Tuzla. *Berlingske Tidende.* 25.07.1995.1.sektion.s.5

Flygtninge fra Zepa til Tuzla. *Ritzaus Bureau.*25.07.1995

Kjærgaard, Jytte og Bax Lindhardt. En sejr midt i fiaskoen. *B.T.* 01.08.1995.1.sektion.s.10

NATO vil forsvare FN-zoner. *Politiken.* 02.08.1995.1.sektion.s.7

Dithemer, Claus. Tæmmede Leoparder. *Det frie Aktuelt.* 12.08.1995.s.14-15

FN: Serbiske granater mod Tuzlas lufthavn – NATO svarer igen. *Ritzaus Bureau.* 10.09.1995

Boesgaard, Nils Eric. FN-soldater på brandøvelse. *Berlingske Tidende.* 26,08.1995.1.sektion.s.3

Også NATO angreb på serbiske mål i Tuzla og Gorazde. *Ritzaus Bureau.*30.08.1995

Alt er roligt hos danskerne i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 30.08.1995

Holsøe, Jens. FN og NATO til angreb i Bosnien. *Politiken.* 31.08.1995.1.sektion.s.11

Hækkerup: FN for sent ude. *Berlingske Tidende.* 31.08.1995.1.sektion.s.17

Stadig alt vel hos danske i Tuzla og Sarajevo. *Ritzaus Bureau.* 01.09.1995

Boesgaard, Nils Eric. Snigskytter i skovbrynet. *Berlingske Tidende.* 06.09.1995.1.sektion.s.2

NATO til angreb mod serbere ved Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 10.09.1995

Roligt hos danskerne i Sarajevo og Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 11.09.1995

Noter. *Berlingske Tidende.* 19.09.1995.1.sektion.s.2

DANSQN hold 5 14.10.1995 – 22.12.1995

Kastrup, Mads. Familiens svære farvel. *Berlingske Tidende.* 01.10.1995.1.sektion.s.8

Hækkerup: Betydelig dansk bidrag til Bosnien-styrke. *Ritzaus Bureau.*07.10.1995.

Danske soldater med i NATOs Bosnien-styrke. *B.T.*1.sektion.s.4

NATO i luften efter angreb på flygtningelejr. *Ritzaus Bureau.* 08.10.1995

Kampe før våbenhvile. *Politiken.* 09.10.1995.1.sektion.s.10

Norsk FN-soldat dræbt af granater i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 09.10.1995.

NATO-jagere angriber mål i Tuzla. *Ritzaus Bureau.* 09.10.1995

Danske kampvogneskadron i Tuzla ikke berørt af kampe. *Ritzaus Bureau.*09.10.1995

Våbenhvile udskudt-NATO angreb på serbiske stillinger. *Ritzaus Bureau.* 09.10.1995

Jensen, Jørgen og oberstløjtnant Marselis. FN mistede sin ære i eks-Jugoslavien. *Berlingske Tidende.* 19.10.1995.1.sektion.s.13

Norden forbereder sig på freden i Bosnien-Hercegovina. *Ritzaus Bureau.*21.11.1995

Dansk styrke af bataljon-størrelse til Bosnien. *Ritzaus Bureau.* 22.11.1995

Juhl, Jacob. Anklager danske FN-soldater for vold og hærværk. *Ekstra Bladet.* 23.11.1995.1.sektion.s.5

4.500 nordiske soldater i Bosnien-styrke.*B.T.*24.11.1995.1.sektion.s.12

Lomholt, Anders. Overflødigt slagsmål om danske våben. *Politiken.* 24.11.1995.1.sektion.s.11

Seidelin, Michael. Danskere i fortroppen. *Politiken.* 30.11.1995.1.sektion.s.13

Holsøe, Jens. Sidste kapitel for FN-styrken. *Politiken.* 01.12.1995.1.sektion.s.14

Komiker i Bosnien. *Politiken.* 02.12.1995.1.sektion.s.2

Boesgaard, Nils Eric. Underholdning til FN-soldater. *Berlingske Tidende.* 03.12.1995.1.sektion.s.4

Winther, Tine Maria. Danske Jens'er baner vejen. *B.T.* 09.12.1995.1.sektion.s.25

Bÿe, Anders. Danskere overrasket over berømmelse. *B.T.* 14.12.1995.1.sektion.s.6

Juul, Peter. Danske soldater Tv-helte i USA. *B.T.* 14.12.1995.1.sektion.s.6

Fred! *B.T.* 17.12.1995.1.sektion.s.10

FN godkender NATOs fredstyrke i Bosnien. *Berlingske Tidende.* 17.12.1995.1.sektion.s.13

Boesgaard, Nils Eric. Danskere baner vejen. *Berlingske Tidende.* 20.12.1995.1.sektion.s.9

Stiglmayer, Alexandra. Dansk glæde over nyt mandat. *Berlingske Tidende.* 22.12.1995.1.sektion.s.8

Boesgaard, Nils Eric. Leoparder viser NATO-flaget. *Berlingske Tidende.* 31.12.1995.1.sektion.s.6

Bosniske aviser der omhandler NORDBAT 2/DANSQN

Avdic, Ekrem. Unatoc svemu, Bosna est! *Armija Ljiljana.* 26.03.1994, nr.49

Suljkanovic, A. Ministar odbrane Norveske u drugom korpusu. *Armija Ljiljana.*

Udenlandske aviser, der omhandler NORDBAT 2/DANSQN

Berkowitz, Bruce D.Rules of engagement for U.N. peacekeeping forces in Bosnia. *Orbis*. Fall 1994

Buckley, D. Korsoer. *Courier Mail.* 04.05.1994

Commander calls for more soldiers. *Courier Mail.* 24.02.1994.

Denmark to Protest Over UN Refusal of Air Support. *Associated Press Worldstream.* 19.05.1994. International news.

Danish tanks ready to open Tuzla Airport. *Press Association.* 25.02.1994.

Pomfret, John. In Bosnia, U.N. Troops Finally Go to War. *The Washington Post.*05.05.1994. 1.sektion.s.A1

Pomfret, John. U.N. Command in Bosnian Rejects Call for Airstrike on Serb Tanks. *The Washington Post.* 18.05.1994.1.sektion.s.A17

Presence of serb officer at Tuzla airport. *BBC Summary of World Broadcasts.* 16.01.1995.2.sektion.

Rose rejects serbs terms on Tuzla. *Press Association.* 10.03.1994.

Traynor, Ian. UN Chief to seek Tuzla airlift as croat town falls. *The Guardian.* 05.11.1993. The Guardian homepage.s.24

UN fights back: 9 Bosnian Serbs reported killed during clash with peacekeepers. *The Record (Kitchener-Waterloo, Ontario).* 02.05.1994.Forside.s.A04

U.N. forces bomb Serbs, killing nine. *The Houston Chronicle.* 02.05.1994.A sektion.s.1

UN-Truppen von serbichen Einheiten bei Tuzla angegriffen. *Frankfurter Allgemeine Zeitung.* 02.05.1994. nr.101.s.2

Tidsskrifter

Rasmussen, Bodil.1994. Tuzla – den 4. Side i krigen. *Socialistisk Information.* Årg.13.nr.68.s.12-14

Militære Tidsskrifter

Blom,J.A.1995. Beretning fra DANSQN i Tuzla. *Musketten.* Nr.4/95.s.4-6

Christensen, F.1995. Jul og nytår i Tuzla. *Prinsens.* 1/95.s.9-11

Gehlert, E.R. Kørsel med KVG Leopard på sne og isbelagte bjergveje og terræn. *Kentaur.* 3/94,s.9-11

Hansen, D. 1995. På humanitær mission i Tuzla. *Gyldenløve.* nr.02.s.22-25

Wren, Christopher S. The U.N. Trap: No Peace to Be Kept. *The New York Times.* 14.06.1995

HOK pressemeddelelse. 1995. Den danske kampvognseskadron hjælper skolebørn i Tuzla-området. *Musketten.* Nr.4/95.s.7

Hvidberg, P. 1996. Tilbage fra Tuzla. *Kentaur.* 3/96.s.3

Jensen, F.G. 1995. Angreb – endnu engang. *Kentaur.* 2/95.s.18-21

Jensen, J.C. 1995. Erfaringer fra DANSQN-2. *Kentaur.* 1/95, s.7-10

Jørgensen, J.F. 1994. Pansrede køretøjer under FNs blå flag i det tidligere Jugoslavien. *Kentaur.* 3/94,s.22-23

Kristensen, J.1995. Operation Amanda. *Kentaur.* Tillæg til nr.2. s.2-10

Madsen. K.K. 1994. Kampvogne i fredsbevarende operationer. *Kentaur.* 3/94,s. 5-8

Møller, K.A. 1996. Kører klar til fremad. *Danske Livregiment.* 01.03.1996.s.7

TV- dokumentar

1994. *Hverdag for en Dansk soldat på Balkan.* DR 1 Studie 2001

Jerichow, Thomas. 1994. *Leoparderne i Tuzla incl. Operation Bøllebank. København:* Forsvarets mediecenter

Videodagbog *Den lange vej til Tuzla* vist på DR 1 mandag d.12.december 1994

Videodagbog *Mellem venner og fjender* vist på DR 1mandag d.19. december 1994

Bernard Henri Levy.1994. *Bosna.* Les Films Du Lendemain

Percy, Norma. 1995. *The Death of Yugoslavia.* London: BBC

Internet

http://www.nato.int/IFOR/un/u910925a.htm 26.05.2009

http://www.un.org/aboutun/charter/chapter7.shtml 26.05.2009

http://www.ba03.org/ 26.05.2009

http://www.un.org/Docs/scres/1993/scres93.htm 26.05.2009

http://www.milhist.dk/post45/sugarbowl/sugarbowl.htm 26.05.2009

http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/075/04/PDF/N9407504.pdf?OpenElemen 26.05.2009

http://www.ba03.se 26.05.2009

http://hem.passagen.se/plasticwarrior/military.html 26.05.2009

http://www.chrisjan.dk/jan/unb.htm 26.05.2009

Interviews med de danske FN soldater

Hold 1

- K.K. Madsen 08.09.2008

Nuværende stilling: Major

Stilling under krigen: Eskadronchef for DANSQN hold 1

- Flemming Jepsen 07.10.2008

  Nuværende stilling: Konsulent i en privat virksomhed

  Stilling under krigen: Overkonstabel og kører på et spejderkøretøj

- Carsten Jørgensen 08.10.2008

Nuværende stilling: Kok

Stilling under krigen: Chefkører og kampvognskommandør

- Anonym 06.11.2008

  Nuværende stilling: Civil

  Stilling under krigen: FAC – Forward air controller

Hold 2

- J.C. Jensen 08.09.2008

  Nuværende stilling: Kaptajn

  Stilling under krigen: Skytteinstruktør på kampvogn og OPS info - efterretningsbefalingsmand

- Lars Møller 11.02.2009
  Nuværende stilling: Oberst
  Stilling under krigen: Næstkommanderende for NORDBAT 2 hold 2

- Brian Olesen 18.11.2008
  Nuværende stilling: Salgskonsulent
  Stilling under krigen: Overkonstabel

- Robbert Rysholt 24.11.2008
  Nuværende stilling: Marketingsassistent
  Stilling under krigen: Konstabel, kampvognsskytte i første deling

- Ulrik Amby 19.11.2008
  Nuværende stilling: Kører fragt og hjælpemidler til ældre og handicappede
  Stilling under krigen: Konstabel, sikringsmand på firehjuls køretøj

Hold 3

- Michael 07.11.2008
  Nuværende stilling: Pædagog
  Stilling under krigen: Overkonstabel, opklaring

- Jesper Legarth 30.10.2008
  Nuværende stilling: Major
  Stilling under krigen: Eskadronchef for DANSQN hold 3

- Michael C. Nielsen 03.11.2008
  Nuværende stilling: Civil
  Stilling under krigen: Oversergent

- Lars.G. Jensen 03.11.2008

Nuværende stilling: Kontoransat på bataljonskontor i Ålborg

Stilling under krigen: Kontoransat – ordnende alt det administrative for kampvognseskadronen

Hold 4

- Anonym 27.10.2008

  Nuværende stilling: Inden for militæret

  Stilling under krigen: Kampvognskører, opklaring

- Niels Ellehøj Pedersen 02.02.2009

  Nuværende stilling: Chef for planlægningssektion ved 2.brigade

  Stilling under krigen: Eskadronchef for DANSQN hold 4

- Lars Frederiksen 18.11.2008

  Nuværende stilling: Lastvognschauffører

  Stilling under krigen: Kampvognskører

Hold 5

- Eddy Hansen 23.10.2008

  Nuværende stilling: Intern salgschef

  Stilling under krigen: Kryptokustode

- Uffe Klixbull 13.11.2008

  Nuværende stilling: Selvstændig vinduespudser

  Stilling under krigen: Kampvogn skytte

- Mikal Hjortby 28.12.2008

  Nuværende stilling: Civil

  Stilling under krigen: Kampvogn skytte

Interviews i Bosnien

Interviews er delt op efter de byer/landsbyer de er lavet i.

Kalesija og Seraci

1. Interview med Ismet Sinanovic d.05.08.2008

Nuværende stilling: Pensionist

Stilling under krigen: Stabskommandant i Kladusa/Seraci området under krigen

2. Interview med Rizo Hasanovic d.05.08.2008

Nuværende stilling: Samfundsfaglærer

Stilling under krigen: Kompagniører under krigen i Seraci

Tuzla

1. Interview med Salih Brkic d.06.08.2008

Nuværende stilling: Direktør for Føderations TV – Tuzla afdeling

Stilling under krigen: Krigskorrespondent

2. Interview med Abdulah Basic d.06.08.2008

Nuværende stilling: Dekan på mine og geologisk institut på Tuzla universitet

Stilling under krigen: Chef for efterretningstjenesten ved 2. Korps

3. Interview med Selim Beslagic d.23.02.2009

Nuværende stilling: Parlamentariker

Stilling under krigen: Tuzlas borgmester

Ribnica

1. Interview med Nihad Sehovic d.07.08.2008

Nuværende stilling: Pensionist

Stilling under krigen: Oberst, brigadekommandant i Ribnica

2. Interview med Smajo Omercevic d.07.08.2008

Nuværende stilling: Pensionist

Stilling under krigen: Næstkommanderende i 5.deling i Ribnica

Vares

1. Interview med Hamdo Fatic d.14.08.2008

Nuværende stilling: Borgmester i Tuzla

Stilling under krigen: Stabskommandant

2. Interview med Ekrem Ahmetovic d.14.08.2008

Nuværende stilling:

Stilling under krigen: Næstkommanderende i hjemmeværnets stab, ansvarlig for moral og politisk arbejde

Lukavac

1. Interview med Ismet Arapovic d.11.12.2008

Nuværende stilling: Pensionist

Stilling under krigen: Oberst, kommandant for den 223. Brigade i Lukavac

11. Fotografier og Kort

Forside: 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmunds förlag och ordensatelje s.113, Jesper Legarths personlige papir, Speciale skriverens egne billeder taget i august 2008,

Side. 37: Michael C. Nielsens (hold 3) private billeder

Side. 47: 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmunds förlag och ordensatelje s.113

Side. 49: 1997. *Nordbat 2 – BA 02.*. Värnamo: Edmund's förlag och ordensatelje, s.18

Side.50: Jesper Legarths personlige papir

Side. 50: http://www.ba03.se 26.05.2009

Side. 51: Michael C. Nielsens (hold 3) private billeder

Side. 53: http://hem.passagen.se/plasticwarrior/military.html 26.05.2009

Side. 55: Jesper Legarths personlige papir

Side. 57: Speciale skriverens egne billeder taget i august 2008

Side. 58: 2002. *Minnesbok BA 03 – NORDBAT 2.* Stockholm: Edmunds förlag och ordensatelje s.113

Side. 60: Speciale skriverens egne billeder taget i august 2008

Side.62:http://www.lukavac.ba/info-ol/slike/opcina.gif26.05.2009,

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lukavac_Municipality_Location.png 26.05.2009

Side.63: http://www.chrisjan.dk/jan/unb.htm 26.05.2009

Side. 66: Jesper Legarths personlige papir

Side. 70: Speciale skriverens egne billeder taget i august 2008

Side.80: Speciale skriverens egne billeder taget i august 2008, http://www.milhist.dk/post45/boellebank/boellebank.htm 26.05.2009

Side. 82: Jesper Legarths personlige papir

12. Register

- AOR - Area of Responsibility/Ansvars område f.eks. kampvogneskadronens ansvarsområde
- BiH – Bosniske regeringshær, domineret af bosniaker
- Boutros Boutros Ghali – FN's generalsekreter, januar 1992 – december 1996
- BSA – Bosnian Serbian Army / Bosnisk serbiske hær
- Checkpoint – vejspærring
- K.K. Madsen – DANSQN chef for hold 1
- DANBAT – Danish Battalion
- DANSQN – Danish squadron
- DANSQN 1 – Danish squadron/ kampvogneskadronen hold 1
- DANSQN 2 - Danish squadron/ kampvogneskadronen hold 2
- DANSQN 3 - Danish squadron/ kampvogneskadronen hold 3
- DANSQN 4 – Danish squadron/ kampvogneskadronen hold 4
- DANSQN 5 - Danish squadron/ kampvogneskadronen hold 5
- FAC- Forward Air Controller
- Forkommando - fortrop
- Hans Hækkerup – Danmarks forsvarsminister, 1993-2000
- HVO - Det kroatiske forsvarsråd
- Jasper Legarth – DANSQN chef for hold 3
- Jørgen Lyng – Danmarks forsvarschef, 1989 - 1996
- Lars Møller – Oberstløjtnant, næstkommanderende for NORBAT 2 hold 2
- Niels Ellehøj Pedersen – DANSQN chef for hold 4
- Michael Rose – øverstkommanderende for UNPROFOR i Bosnien og Hercegovina fra 1994-1995
- NORDBAT 2 – Nordic Battalion 2
- NORBAT 2 BA 01 – Nordic Battalion 2 Battalion 1
- NORBAT 2 BA 02 - Nordic Battalion 2 Battalion 2
- NORBAT 2 BA 03 - Nordic Battalion 2 Battalion 3

- NORBAT 2 BA 04 - Nordic Battalion 2 Battalion 4
- NORBAT 2 BA 05 - Nordic Battalion 2 Battalion 5
- NORMEDCOY – Det norske felthospital
- NORAIR – Norsk helikoptereskadre
- Operation Bøllebank – sammenstød mellem kampvogneskadronen og serbiske styrker d.29.04.1994 i forbindelse med udsættelsen af en svensk OP
- Operation Amanda – sammenstød mellem kampvogneskadronen og serbiske styrker d.26.10.1994 i forbindelse med udsættelsen af en svensk tilbagetrækning
- OP – Observerings post
- PAKBAT – Pakistanske FN bataljon
- Selim Beslagic – parlamentariker for Social Demokratisk Parti i det bosniske parlament, Tuzlas borgermester under krigen
- Show of force – Demonstrering af FN's tilstedeværelse og magt
- TACP – Tactical Air Control Party
- Tjetnik – betegnelse for de serbiske soldater, dog negativ ladet.
- UNHCR - United Nations High Commissioner for Refugees
- UNCRO - United Nations Confidence Restoration Operation
- UNPA – United Nations Protection Areas
- UNPREDEP - United Nations Preventive Deployment Force
- UNPROFOR - United Nation Protection Force
- Yasushi Akashi – Generalsekretærens særlige udsending for Jugoslavien